

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
ADMINISTRACINĖS TEISĖS IR PROCESO KATEDRA

ŽIVILĖ SMALSKAITĖ
(ADMINISTRACINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA)

PAGRINDINIŲ VALSTYBĖS REGISTRŲ TVARKYMAS/ADMINISTRAVIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
lekt. Gytis Kuncevičius

Konsultantas –
prof. dr. Algimantas Urmonas

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS	3
1. REGISTRAVIMAS KAIP EFEKTYVAUS VALSTYBĖS VALDYMO KOMPONENTAS ..	7
1.1. Registravimo ištakos	7
1.2. Registravimo samprata ir reikšmė asmenims bei valstybei.....	8
2. REGISTRUS TVARKANČIOS INSTITUCIJOS IR JŲ FUNKCIJOS	12
2.1. Vadovaujančiosios registro tvarkymo įstaigos	12
2.1.1. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija	13
2.1.2. Gyventojų registro tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos.....	14
2.2. Registro tvarkymo įstaigos	15
2.2.1. Valstybės įmonė Teisinės informacijos centras	16
2.2.2. Valstybės įmonė Registrų centras	17
2.2.3. Teritorinės Gyventojų registro tarnybos įstaigos	19
2.2.4. Hipotekos skyriai prie apylinkės teismų ir Centrinė hipotekos įstaiga	19
3. REGISTRO DUOMENŲ TVARKYMO PAGRINDINIUOSE VALSTYBĖS REGISTRUOSE TEORINĖS IR PRAKTINĖS PROBLEMOS	23
3.1. Adresų registras	23
3.2. Įstatymų ir kitų teisės aktų registras	26
3.3. Gyventojų registras.....	28
3.4. Juridinių asmenų registras	32
3.5. Hipotekos registras	39
3.6. Nekilnojamojo turto registras	45
3.7. Registro tvarkymo įstaigų funkcijų išskaidymo galimybė	53
IŠVADOS.....	60
PASIŪLYMAI	61
LITERATŪROS SĄRAŠAS	63
SANTRAUKA	69
SUMMARY	70
PRIEDAI	71

ĮVADAS

Probleminė situacija ir problemos formulavimas. Ypatingai svarbūs yra šeši pagrindiniai valstybės registrai, kuriuose kaupiamą informaciją naudoja ne tik registro steigėjai, tvarkytojai, bet taip pat ir gyventojai, verslo subjektai, sukaupta informacija yra būtina valstybės institucijų veikloje, naudinga tarpvalstybiniame bendradarbiavime. Pagrindiniai valstybės registrai, kurių pagrindu kuriama dauguma kitų registrų yra Juridinių asmenų, Gyventojų, Nekilnojamojo turto, Adresų, Įstatymų ir kitų teisės aktų bei Hipotekos registras. Šie registrai yra labiausiai reikalingi verslo plėtrai, šalies ūkio valdymui, užsienio ryšiams. Gyventojai, juridiniai asmenys, nekilnojamasis turtas yra mūsų visuomenės pagrindas.

Pagrindinių valstybės registrų modernizavimas, t.y. vis platesnis informacinių technologijų taikymas, registro tvarkymo įstaigoms teikia vis daugiau galimybių efektyviai tvarkyti duomenis. Tvarkymo funkcijų perkėlimas į elektroninę erdvę įgalina kaupti išsamesnę, aktualesnę, tikslesnę informaciją apie šalies gyventojus, juridinius asmenis, turtą, supaprastinti sukauptos informacijos perdavimą tretiesiems asmenims ir ją efektyviau tvarkyti. Tačiau šiuo metu ne visi registrai yra pakankamai modernizuoti, o tai lemia tiek konkretaus registro papildomas materialiujų bei žmogiškųjų išteklių sąnaudas, tiek registro duomenų vartotojų papildomas išlaidas. Šiuo metu daugumos registro tvarkymo įstaigų funkcijų vykdymas yra centralizuotas ir monopolizuotas, paslaugai gauti klientui paprastai reikia fiziškai apsilankyti registro padalinyje, be to, būtini popieriniai dokumentai, tikslui pasiekti reikia atlikti kelias procedūras skirtingose įstaigose. Pagrindinių valstybės registrų tvarkymas turi būti efektyvus ir orientuotas į klientus.

Pirma problema: nėra eliminuotos perteklinės procedūros ir nereikalingas klientų lankymasis registro tvarkymo institucijose,

Antra problema: nėra pakankamai išplėtotas internetinių procedūrų naudojimas, kurių pagalba registro tvarkytojai tiesiogiai surašo ar tikslina savo duomenis, nors popierinių anketų pildymas jau nebeatitinka poreikių.

Trečia problema: pagrindinių valstybės registrų tvarkymą reglamentuojančiuose teisės aktuose nenumatyta galimybė registrų duomenis teikti konkrečius reikalavimus atitinkantiems privataus kapitalo juridiniams asmenims (funkcijų išskaidymo galimybė), nors Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatyme tokia galimybė įtvirtinta.

Tyrimo objektas: pagrindinių valstybės registrų tvarkymas.

Tyrimo dalykas: skirtingų pagrindinių valstybės registrų tvarkymo ypatumai, atsižvelgiant į netolygų naujovių pagrindiniuose valstybės registruose diegimą.

Tyrimo tikslas: įvertinti pagrindinių valstybės registru tvarkymo sistemos funkcionavimo efektyvumą, išanalizuojant diegiamų naujovių reikšmingumą, bei pateikti pasiūlymus nustatytiems trūkumams šalinti.

Siekiant šio tikslo iškeliami tokie **tyrimo uždaviniai:**

1. išanalizuoti registravimo reikšmę ir jo būtinumą asmenims bei valstybei;
2. išnagrinėti pagrindinių valstybės registru tvarkymo įstaigų veiklos aspektus: pagrindines funkcijas, reglamentavimo ypatumus, veikloje iškylančias problemas;
3. įvertinti svarbiausias pagrindinių valstybės registru tvarkymo problemas, tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus, registruose įdiegtas naujoves;
4. išanalizuoti pagrindinių valstybės registru tvarkymo funkcijų išskaidymo galimybę;
5. pateikti pasiūlymų nustatytiems registru tvarkymo trūkumams pašalinti.

Šiame darbe keliama **hipotezė** – pagrindinių valstybės registru tvarkymo sistemos netolygus pertvarkymas, nepanaikintos perteklinės tvarkymo procedūros sąlygoja nepakankamą paslaugų kokybę bei papildomas tvarkymo institucijų ir asmenų laiko bei finansines sąnaudas.

Pagrindinių sąvokų interpretacija. Tarptautinių žodžių žodyne „registas“ [lot. *registrum* – sąrašas] apibūdinamas kaip sąrašas, sudarytas pagal vieną kriterijų, rodyklė, teisinę galią turintis apskaitos dokumentas.¹ Tačiau tai pernelyg siauras požiūris. Reikia atkreipti dėmesį, kad registras nėra paprastas sąrašas, tai informacija, kuri saugoma tam tikru būdu, tam tikromis technologinėmis priemonėmis, tam tikroje aplinkoje ir vartojama tam tikrų vartotojų rato. Registras steigiamas teisės aktų nustatytais pagrindais ir tvarka, o juose kaupiama informacija aktuali įvairioms visuomenės grupėms.

Valstybės registru įstatyme² valstybės registras apibūdinamas kaip teisiųjų, organizacinių, technologinių priemonių visuma, skirta registruoti įstatymų nustatytus registro objektus, rinkti, kaupti, apdoroti, sisteminti, saugoti bei teikti fiziniams ir juridiniams asmenims registruojamų objektų kiekybinius, kokybinius, geografinius ir kitus duomenis ir dokumentus.

Šio darbo temos pavadinime esantis žodis „administravimas“ [lot. *administrare* – valdyti, tvarkyti] Tarptautinių žodžių žodyne apibūdinamas kaip valdymas, tvarkymas³, todėl darbe autorė tiek administravimą, tiek tvarkymą vartos ta pačia prasme. Registro tvarkymas darbe suprantamas kaip įstatyme nustatyta pagrindinių veiksmų seka – tam tikrų objektų registravimas, duomenų apie juos kaupimas ir teikimas naudotojams.

Autorė nagrinėdama pasirinktą temą naudojami šiais pagrindiniais **metodais:** dokumentų analizės, sisteminės analizės, lyginamuoju istoriniu, apibendrinimo, statistiniu.

¹ Tarptautinių žodžių žodynas / sudarytojai Bendorienė A., Bogušienė V., Dagytė E. ir kt. Vilnius: Alma littera, 2004. P. 632.

² Lietuvos Respublikos valstybės registru įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 124-4488.

³ Tarptautinių žodžių žodynas / sudarytojai Bendorienė A., Bogušienė V., Dagytė E. ir kt. Vilnius: Alma littera, 2004. P. 15.

Darbe kaip pagrindinį metodą autorė naudoja *dokumentų analizę*. Pagrindinių valstybės registru veiklą reglamentuoja nemažai įstatymų, poįstatyminių teisės aktų, taip pat buvo atlikti Laisvosios rinkos instituto, Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės tyrimai, kuriais buvo siekiama išanalizuoti ir įvertinti esamą pagrindinių valstybės registru būklę, valstybės įmonės Registru centras tyrė aptarnavimo kokybę savo teritoriniuose padaliniuose, todėl pažymėtina, kad tik surinkus ir išnagrinėjus tiek pirminius, tiek antrinius dokumentus galima daryti išvadas apie pagrindinių valstybės registru tvarkymo efektyvumą bei nurodyti galimus veiklos trūkumus.

Kitas metodas naudotas šiame darbe yra *sisteminės analizės* metodas. Kaip jau minėta, yra šeši pagrindiniai valstybės registrai – Juridinių asmenų, Gyventojų, Nekilnojamojo turto, Adresų, Įstatymų ir kitų teisės aktų bei Hipotekos. Visi šie registrai yra kertiniai, kalbant apie juose saugomų duomenų reikšmę tiek asmenų, tiek valstybės gyvenime. Kadangi alternatyvus svarbiausių objektų registravimas valstybės institucijose yra draudžiamas, t.y. objektas gali būti registruojamas tik vieną kartą, todėl pagrindiniai valstybės registrai privalo sąveikauti tarpusavyje, kad būtų užtikrintas efektyvus jų funkcionavimas ir tvarkymas. Todėl darytina išvada, kad be sisteminės analizės metodo negalima įvertinti pagrindinių valstybės registru tvarkymo ypatumų, kadangi jie sudaro tam tikrą sistemą, todėl turi būti nagrinėjami sistemiškai.

Darbe taip pat naudojamas ir *lyginamasis istorinis* metodas, kuris sudaro galimybę sugretinti skirtingus registru bei jų tvarkymo vystymosi laikotarpius, pamatyti įvykusius pokyčius, rekonstruoti vystymosi tendencijas. Tarpukario Lietuvoje veikusių registru, taip pat po Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo veikusių registravimo sistemų analizė padeda išvelgti dabar funkcionuojančių registru privalumus, pamatyti, kiek nuveikta tobulinant šią sistemą.

Statistinis metodas naudojamas analizuojant valstybės įmonėje Registru centras atlikto tyrimo duomenis, juos sisteminant, sudarant diagramas geresniam situacijos suvokimui, nagrinėjant registruose tvarkomų duomenų apimties pokyčius.

Siekiant apibendrinti išnagrinėtą literatūrą, darbe naudojamas ir *apibendrinimo* metodas. Šis metodas taip pat padės nusakyti bendresnes problemas, iškylančias vienoje iš tvarkymų įstaigų – valstybės įmonėje Registru centras, aptariant šioje įstaigoje vykdytų tyrimų gautus rezultatus. Taip pat šio metodo pagalba pabaigoje pateikiamos darbą apibendrinančios išvados ir tam tikri pasiūlymai registru tvarkymui gerinti.

Taigi nors pagrindinių valstybės registru nauda ir reikšmė valstybės bei jos piliečių gyvenime yra akivaizdi, tačiau Lietuvos moksle jiems kol kas nėra skiriama dėmesio ir registru tvarkymo tema teisinėje literatūroje nėra išsamiai nagrinėta. Apžvelgus kelių metų leidinius, buvo įsitikinta, kad autoriai paprastai apsiriboja minimaliais registru veiklos komentarais (L.

Vankevičiūtė „Kiekvienai įmonei – naujas kodas: Juridinių asmenų registro naujovės“⁴, V. Juknevičiūtė „Aktualu: įsteigtas Juridinių asmenų registras“⁵, R. Juodka „Veiklą pradeda nauji registrai“⁶, D. Kerėžienė „Apie registrų tvarkymo taisykles“⁷, D. Petrauskaitė „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: ketvirtoji knyga. Daiktinė teisė, XI skyrius. Hipoteka (2)“⁸, J. Miniotaitė „Finansinė atskaitomybė – tik registrų centrui“⁹, R. Matonienė „Už informacijos neteikimą registru – baudos“¹⁰), nepateikia išsamesnės jų analizės, todėl autorė rašydama šį darbą remiasi Lietuvos Respublikos teisės aktais, Laisvosios rinkos instituto bei Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės studijomis ir ataskaitomis, valstybės įmonės Registrų centras atliktais tyrimais, kita teisine literatūra, internetiniais šaltiniais.

Darbą sudaro trys skyriai išskaidyti į smulkesnius poskyrius. Pirmajame skyriuje aptariamos registravimo ištakos, jo samprata ir reikšmė, antrajame analizuojama pagrindinių valstybės registrų tvarkymo įstaigų veikla, trečiajame skyriuje nagrinėjamos pagrindinių valstybės registrų tvarkymo teorinės ir praktinės problemos, apžvelgiama tarpukario Lietuvos bei po nepriklausomybės atkūrimo veikusių registravimo institucijų veikla. Darbas baigiamas suformuluotomis apibendrinančiomis išvadomis bei pateiktais pasiūlymais registrų veiklai tobulinti.

⁴ Vankevičiūtė L. Kiekvienai įmonei – naujas kodas: Juridinių asmenų registro naujovės // Juristas. 2004, Nr. 1, P. 30-34.

⁵ Juknevičiūtė V. Aktualu: įsteigtas Juridinių asmenų registras // Vadovo pasaulis. 2004, Nr. 1, P. 56-59.

⁶ Juodka R. Veiklą pradeda nauji registrai // Justitia. 2001, Nr. 6, P. 2-4.

⁷ Kerėžienė D. Apie registrų tvarkymo taisykles // Apskaitos ir mokesčių apžvalga. 1998, Nr. 9, P. 50-51.

⁸ Petrauskaitė D. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: ketvirtoji knyga. Daiktinė teisė, XI skyrius. Hipoteka (2) // Justitia. 2004, Nr. 2, P. 12-21.

⁹ Miniotaitė J. Finansinė atskaitomybė – tik registrų centrui // Apskaitos ir mokesčių apžvalga. 2005, Nr. 5, P. 19-23.

¹⁰ Matonienė R. Už informacijos neteikimą registru – baudos // Juristas. 2004, Nr. 7-8, P. 46-48.

1. REGISTRAVIMAS KAIP EFEKTYVAUS VALSTYBĖS VALDYMO KOMPONENTAS

1.1. Registravimo ištakos

„Įsivaizduokime valstybę, kurioje niekas negali nustatyti, kas kam priklauso, pagal adresus negalima nieko surasti, žmonių negalima priversti sumokėti jų skolų, ištekliai negali būti paprastai paversti pinigais, nuosavybė negali būti padalinama į dalis, turto aprašymas nėra sunormintas ir negali būti lengvai palyginamas, o normos, kuriomis remiantis valdomas turtas, skiriasi ne tik kaimyniniuose rajonuose, bet net skirtingose gatvėse“.¹¹ Taip puikiai Hernando de Soto apibūdino situaciją, kuri susidarytų, jei nebūtų valstybės reguliuojamos vieningos registravimo sistemos. Valstybinis reguliavimas yra viena iš valstybinio valdymo funkcijų, jis apibūdinamas ir užtikrinamas valstybės nustatomomis bendrosiomis taisyklėmis, kurių turi laikytis visuomeniniais santykiais susiję subjektai. Atsižvelgdami į kintančias sąlygas jie turi užtikrinti šių taisyklių tobulinimą. Šią valstybės reguliavimo funkciją papildė teisinių reikalavimų vykdymo visapusiška kontrolė, susijusių šalių veiklos bendros krypties nustatymas ir koordinavimas, jų teisėtų interesų ir teisių apsauga, prioritetų nustatymas ir jų reglamentavimas norminiais aktais, registracijos tvarkos nustatymas ir kt.¹² Pagrindinė valstybinio reguliavimo funkcija yra apsaugoti pilietį, visuomenę ir pačią valstybę.

Pasaulio banko ekspertas dr. Gershon'as Feder'is pabrėžė, kad istoriškai susiklostė taip, kad nekilnojamojo turto registravimo sistemos atsirado anksčiausiai ir jų atsiradimas siejamas su ekonomiškai ir politiškai pažengusiomis visuomenėmis. Kaip pavyzdį galima paminėti Senovės Egiptą, kur prieš 2200 m. pr. Kr. visa žemė buvo registruojama šalies valdovo institucijoje. Nuosavybės teisė buvo užrašoma ant papiruso ir pasirašoma trijų liudininkų. Dokumento pabaigoje buvo dedamas spaudas, taip užkertant kelią sukčiavimams. 550 m. pr. Kr. žemės savininkai turėjo tokius pat nuosavybės dokumentus kaip ir ankstesnieji savininkai. Babilone Hamurabio laikais (1792 – 1750 m. pr. Kr.) privatinė nuosavybė jau buvo paplitusi ir visi žemės savininkai ją registravo rūmuose. Žemės ribos buvo pažymimos kuoleliais. Valstybė sprendė visus ginčus, susijusius su žemės valdymu. Šiaurinėje Mesopotamijos dalyje gyvavusioje Asirijos karalystėje (1200 – 750 m. pr. Kr.) sandoriai būdavo sudaromi karaliaus akivaizdoje ir įrašai saugomi jo rūmuose molinėse lentelėse. Nuosavybės įstatymų vykdymas buvo prižiūrimas valstybės, o žemės ribų pakeitimas būdavo griežtai baudžiamas. Senovės Izraelyje (700 m. pr. Kr.) sandoriai būdavo

¹¹ De Soto H. *The Mystery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else*. London: Bantam Press, 2000. P. 12.

¹² Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. *Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 195.

surašomi dokumentuose ir pasirašomi liudininkų. Būdavo rašomi du dokumentų egzemplioriai ir vienas iš jų užantspauduojamas ir šventyklos žynių saugomas keraminiuose ašočiuose. Kleopatros laikų Egipte (35 m. pr. Kr.) buvo sukurta detali kadastro sistema, kurioje buvo fiksuojamas kiekvieno žemės sklypo savininkas, sklypo dydis, vieta, auginamų pasėlių rūšis, taip pat informacija apie mokesčius.¹³

Apibendrinant pažymėtina, kad jau antikos laikų valstybėse buvo suvokta, kad nuosavybės teisių į žemę registravimas yra stabilumo ir ekonominio vystymosi pagrindas.

1.2. Registravimo samprata ir reikšmė asmenims bei valstybei

Valstybės ir savivaldos institucijų veikla, verslas, visuomeninis šalies gyvenimas, tarptautiniai ryšiai yra neatsiejami nuo šalies turtinių išteklių, įmonių ir pavienių asmenų veiklos, nuo turto kūrimo, disponavimo, jo apsaugos.¹⁴ Registravimo sistemos užtikrina duomenų apie šiuos objektus kaupimą, tų duomenų patikimumą. Registravimas apibūdinamas kaip duomenų formavimui, kompiuteriniam jų kaupimui ir teikimui sukurtas specializuotas procedūrų rinkinys, kuriame derinamas techninis duomenų apdorojimas ir teisiniai duomenų tvarkymo aspektai.

Teisinėje literatūroje registravimo procesas vertinamas kaip administracinis procesas, kai fiziniai ir juridiniai asmenys priverstinai patenka į atitinkamų valdymo institucijų administravimo, pagrįsto specialių teisės aktų reikalavimais, sritį ir kaip administracinė teisinė priemonė, kuria kontroliuojama fizinių ir juridinių asmenų veikla, leidžiama arba draudžiama atlikti tam tikrus veiksmus.¹⁵

Valstybinis fizinių ir juridinių asmenų registravimas yra jų teisinio veiksnio legalumo oficialus pripažinimas ir būdas patvirtinti jų veiksmų teisėtumą, sudarantis sąlygas vesti jų apskaitą ir turėti išsamią, patikimą informaciją apie ekonominės ir kitos veiklos dalyvius, jų pokyčius. Atliekama verslininkų legitimacija, kuri išreiškia jų, kaip subjektų, valstybinę įskaitą, duomenų, patikimų visuomeniniu požiūriu, surinkimą, jų būklę, jų atsiradimo teisėtumo kontrolę, galimybę pakeisti ar nutraukti verslininko statusą.¹⁶ Valstybinio valdymo institucijos, remdamosi šia informacija, gali kurti administravimo tobulinimo strategijas, teikti teisės aktų projektus aktualioms

¹³ Feder G. The Intricacies of Land Markets – Why the World Bank Succeeds in Economic Reform through Land Registration and Tenure Security. http://pdf.wri.org/ref/feder_02_the_intricacies.pdf. (2006-11-07).

¹⁴ Andrijauskas K. Lietuvos registrų kūrimas – patikima investicija. <http://www.ivpk.lt/main-aktual.php?cat=61&n=1>. (2006-11-16).

¹⁵ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 215.

¹⁶ Тихомир Ю. А. Курс административного право и процесса. Москва: Юринформцентр, 1998. С. 419.

problemoms spręsti ir pan. Tuo tarpu teisėtvarkos institucijoms ši informacija padeda operatyviau išaiškinti teisės pažeidimus.¹⁷

Žemė yra pagrindinis ekonominės gerovės šaltinis, o jos registravimas yra efektyvaus valdymo komponentas. Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos pranešime apie socialinę ir ekonominę tinkamo žemės administravimo naudą sakoma: „Valstybės turi suprasti, kad gerovei užtikrinti reikalinga efektyvi žemės registravimo sistema. Efektyvus žemės registravimas įtakoja aktyvią žemės rinką ir produktyvų žemės naudojimą. Jis užtikrina žemės valdymo saugumą ir hipotekos rinkos plėtrą, nuo kurių priklauso ekonomikos funkcionavimas.“¹⁸

Dr. Alec‘as McEwen‘as išskiria tokią žemės registravimo naudą:

Nauda asmenims:

- Saugumas, kuris suteikiamas užregistruoto sklypo savininkui. Noras teisiškai patvirtinti nuosavybės teisę yra ypač stiprus besivystančiose valstybėse, kur žemės užvaldymas paprastai įvardijamas kaip „neoficiali teisė“, o tai yra eufemizmas veiksmo, kuris nepripažįstamas teisės.
- Kadangi registravimas yra grindžiamas patikima kadastro sistema, todėl galima tikėtis, kad registravimas sumažina, o gal net visai panaikina, ginčus, kylančius dėl sklypų ribų.
- Registravimas supaprastina nuosavybės teisių perdavimo procesą ir sumažina sandorių kaštus.
- Bankai ir kitos paskolas teikiančios institucijos suteikia kreditus, kadangi jų grąžinimas užtikrinamas turima žeme.
- Registruotas žemės sklypas yra paklausesnis ir turi didesnę vertę nei kitas tokių pačių ar turintis panašių savybių, bet neįregistruotas sklypas.

Nauda valstybei:

- Registravimas yra dalis nacionalinės žemės informacinės sistemos, kuri kaupia ir tvarko su žeme susijusius duomenis. Registravimas taip pat yra mokesčių politikos įgyvendinimo pagrindas.
- Miesto ir kaimo planavimas, gamtinių išteklių tvarkymas ir saugojimas įgyvendinami daug veiksmingiau, jei informacija apie žemės savininkus yra lengvai prieinama.
- Registravimas skatina ekonominį aktyvumą, o tai lemia mokesčių ir kitų įplaukų, surenkamų į valstybės biudžetą, padidėjimą, kurios gali būti panaudojamos nedarbui ir skurdui mažinti.

¹⁷ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 214.

¹⁸ Guidelines on Real Property Units and Identifiers. Economic Commission for Europe. New York and Geneva, 2004. http://www.unece.org/env/documents/2005/wpla/Guidelines_On_Real_Property_Identifiers.pdf. (2006-11-07).

- Užsienio investuotojus vilioja galimybė įsigyti žemės kitoje valstybėje, o užsienio kapitalas skatina vietinės ekonomikos plėtrą.
- Registruojant yra būtinas sklypų identifikavimas ir pažymėjimas teisiniuose kadastro žemėlapiuose, todėl šie duomenys gali būti panaudojami sudarant fiskalinį kadastrą. Šiame kadastre apskaičiuojamos žemės ir pastatų ekonominės vertės ir pagal jas skaičiuojami mokesčiai.¹⁹

Ekonomisto Hernando de Soto iš Peru atliktas tyrimas atskleidė vakarų valstybių nekilnojamojo turto administravimo ypatybę. Šios šalys turi išplėtotas nekilnojamojo turto registravimo sistemas ir priima jas kaip savaime suprantamą dalyką, todėl nesugeba pateikti esminių šios sistemos efektyvaus funkcionavimo detalių besivystančioms ir buvusioms sovietinio režimo šalims, kurios siekia sukurti šias sistemas, kad išjudintų savo ekonomikas. Hernando de Soto teigia, kad „oficialūs įrašai apie turtą ir nuosavybės teises atspindi mūsų bendrą suvokimą, kas yra ekonomiškai svarbu, kalbant apie bet kurį turto objektą“. Kalbama ne apie turto vertę, o apie mūsų sugebėjimą apibrėžti ir išdėstyti svarbiausius ekonominius ir socialinius su juo susijusius aspektus bei išsaugoti šią informaciją nuosavybės teisių dokumentuose, kurie atskleidžia ekonominę nekilnojamojo turto reikšmę ir tampa esminiu mūsų ekonomikos augimo veiksnium.²⁰

Gyventojų registravimas asmenims ir valstybei taip pat labai svarbus. Įvairiose gyvenimo situacijose asmeniui reikia įrodyti savo vardą ir pavardę, šeiminei padėtį ir tai jis gali padaryti naudodamasis gyventojų registrų išrašais. Registracija yra teisės gauti vaiko ar ligos pašalpą prielaida. Viena klaida gyventojų registravimo procese gali būti priežastimi klaidų, kurios atsiras ir kituose registruose, nes šio registro duomenis naudoja ypatingai daug kitų registrų, o tai gali įtakoti asmens teisės atlikti tam tikrus veiksmus praradimą.²¹ Kalbant apie gyventojų registravimo reikšmę, taip pat reikia pažymėti, kad Gyventojų registro duomenimis naudojasi įvairios mokesčių administravimo institucijos. Gyventojų registras taip pat yra ir rinkėjų sąrašo sudarymo pagrindas. Pažymėtina, kad Gyventojų registro duomenys yra gyventojų statistinės informacijos pagrindas, kuri yra svarbi planuojant dienos užimtumo centrus, rūpybos įstaigas, mokyklas, organizuojant kitų viešųjų paslaugų teikimą.²²

Darytina išvada, kad efektyvi registravimo sistema yra valstybės ir jos piliečių gerovės kūrimo vienas iš pagrindinių elementų, be jos apskritai vargu ar galima kalbėti apie efektyvų valstybės valdymą ar informacinių paslaugų teikimą visuomenei ir verslui. Ji yra vienas iš socialinių

¹⁹ McEwen A. The Significance of Land Title Registration: a Global Perspective. <http://www.ucalgary.ca/~amcewen/SLltr.PDF>. (2006-11-07).

²⁰ Gasilionis A., Kasperavičius R. Nekilnojamojo turto administravimas. Vilnius: Technika, 2006. P. 92- 93.

²¹ Population Registration in Sweden. The Swedish Tax Administration. www.aceproject.org/ero-en/topics/voter-registration/vry_swe1.pdf. (2006-11-07).

²² Guide to the Norwegian Tax Administration. The Directorate of Taxes.

<http://www.skatteetaten.no/Templates/Brosjyre.aspx?id=7406&epslanguage=NO&chapter=7416>. (2006-11-07).

stabilumą, ekonominę sėkmę lemiančių veiksnių, taip pat įvairių valstybinių institucijų informacinių sistemų pagrindas, registruose kaupiama informacija apie svarbiausius šaliai ir jos valdymui, ūkio tvarkymui objektus, todėl būtina registrų tvarkymą organizuoti atsakingai, atsižvelgiant į egzistuojančius poreikius, tobulinti teisės aktus, reglamentuojančius registrų ir juos tvarkančių institucijų darbą, kad visa registrų sistema veiktų nepriekaištingai.

Prieš pradėdant analizuoti pagrindinių valstybės registrų tvarkymo procese išskylančias teorines ir praktines problemas, vertėtų išnagrinėti šiuos registrus tvarkančių institucijų veiklos pagrindinius aspektus: jų raidą, pagrindines funkcijas, reglamentavimo ypatumus, veikloje išskylančias problemas. Tai padės išvelgti pagrindinių valstybės registrų tvarkymo organizacines problemas ir darbo pabaigoje suformuluoti pasiūlymus tvarkymui tobulinti.

2. REGISTRUS TVARKANČIOS INSTITUCIJOS IR JŲ FUNKCIJOS

2.1. Vadovaujančiosios registro tvarkymo įstaigos

Valstybės registrų tvarkymo sistema organizacine prasme nėra vienareikšmė. Pagal Valstybės registrų įstatymą²³ kiekvienam registru jį steigimą reglamentuojančiame dokumente arba nuostatuose apibrėžiama vadovaujančioji tvarkymo įstaiga bei centrinės duomenų bazės tvarkymo įstaiga. Svarbiausiems registrams paskirstytų duomenų bazių atveju gali būti skiriamos teritorinės tvarkymo įstaigos arba nutolusios objektų registravimo vietos (registratoriai). Registro tvarkymo įstaigas skiria vadovaujančioji registro tvarkymo įstaiga, jei apie tai neminima teisiniuose steigimo dokumentuose.²⁴

Valstybės registrų įstatyme įtvirtinta, kad vadovaujančioji registro tvarkymo įstaiga – įstatymu ar Vyriausybės nutarimu paskirta ministerija ar kita valstybės institucija ar įstaiga, kurios valdymo sričiai priskirtas registras, metodiškai vadovaujanti registro kūrimui ir koordinuojanti jo funkcionavimą. Tarptautinių žodžių žodyne žodis „metodiškas“ [gr. methodikos] aiškinamas kaip griežtai nuoseklus, sistemingas, griežtai paisantis nustatytos sistemos, plano, tvarkaraščio.²⁵ Tad galime teigti, kad vadovaujanti registro tvarkymo įstaiga nuosekliai, laikydamasi iš anksto apibrėžtų tikslų, priemonių jiems pasiekti nustato registro veikimo principus, prižiūri kaip jie įgyvendinami. Pagrindinių valstybės registrų vadovaujančioji registro tvarkymo įstaiga – viena ar kita ministerija. O tai yra valdžios institucija, vykdanči platų spektrą funkcijų. Ministerijos kaip vadovaujančiosios registro tvarkymo įstaigos veiklos funkcijos tarp kitų jai priskirtų funkcijų nublanksta, todėl dažnai būna, kad joms neskiriama dėmesio arba apie tai visai pamirštama.²⁶ Vyriausybės nutarime „Dėl valstybės integralios sistemos kūrimo strategijos patvirtinimo“²⁷ nustatyta, kad už registro funkcionavimo užtikrinimą atsako vadovaujančioji registro tvarkymo įstaiga. Jeigu vadovaujančioji registro tvarkymo įstaiga, gavusi finansavimą, neužtikrina (finansinėmis ir organizacinėmis priemonėmis) registro funkcionavimo, tikslinga spręsti klausimą dėl paties registro likvidavimo arba kitos vadovaujančiosios registro tvarkymo įstaigos paskyrimo.

²³ Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 124-4488.

²⁴ Valstybės registrų ir duomenų bazių dabartinės situacijos studija: analizė ir vertinimas. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius, 2001.
http://www.ivpk.lt/dokumentai/Registru_analize.pdf. (2006-06-02).

²⁵ Tarptautinių žodžių žodynas / sudarytojai Bendorienė A., Bogušienė V., Dagyte E. ir kt. Vilnius: Alma littera, 2004. P. 475.

²⁶ Valstybės registrų ir duomenų bazių dabartinės situacijos studija: analizė ir vertinimas. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius, 2001.
http://www.ivpk.lt/dokumentai/Registru_analize.pdf. (2006-06-02).

²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3599.

Todėl vadovaujančioji registro tvarkymo įstaiga turi savo funkcijas atlikti tinkamai, priešingu atveju, gali būti sprendžiamas klausimas net dėl registro likvidavimo.

Pažymėtina, kad vadovaujančiųjų įstaigų funkcijos gali skirtis, kadangi kiekvieno registro nuostatose yra apibrėžiamos konkrečiam registruvi metodiškai vadovaujančios įstaigos funkcijos. Detaliau Valstybės registrų įstatyme²⁸ vadovaujančiųjų registro tvarkymo įstaigų funkcijos nėra išskirtos, tačiau nurodomos jų teisės ir pareigos. Taigi vadovaujančioji registro tvarkymo įstaiga turi teisę rengti ir priimti teisės aktus, susijusius su registro tvarkymu ir registro duomenų sauga; organizuoti registro kompiuterinės, programinės, komunikacinės įrangos įsigijimą, nustatyti šios įrangos priežiūros reikalavimus, spręsti registro modernizavimo ir plėtimo klausimus; atlikti kitus registro nuostatuose nustatytus veiksmus. Ji privalo koordinuoti registro tvarkymo įstaigų ir registro tvarkytojų darbą, nustatyta tvarka atlikti šių įstaigų priežiūrą; užtikrinti tinkamą registro tvarkymo įstaigų darbą; atlikti registro duomenų saugos reikalavimų laikymosi priežiūrą; kontroliuoti, kaip vykdomi metinis ir perspektyvinis registro biudžetai; užtikrinti, kad registras būtų tvarkomas vadovaujantis Valstybės registrų įstatymu, registro nuostatais ir kitais teisės aktais; planuoti metinį ir perspektyvinį registro biudžetus; teikti informaciją apie registro veiklą; organizuoti ir koordinuoti registro tvarkymo įstaigų valstybės tarnautojų ir kitų darbuotojų mokymą, rengti mokymo ir kvalifikacijos kėlimo programas, kitus su kvalifikacijos kėlimu susijusius metodinius dokumentus.

Apibendrinant autorė pažymi, kad vadovaujančiosios registro tvarkymo įstaigos kuria teisės aktus jų sferai priskirtų registrų tvarkymo tobulinimui, užtikrina jų įgyvendinimą, formuoja registrų funkcionavimo infrastuktūrą, ją nuolat tobulina, organizuoja ir vykdo registrų plėtros projektus, organizuoja registrų funkcionavimą, taip pat kontroliuoja registrų tvarkymo įstaigų veiklą, ypatingą dėmesį teikiant kaupiamų ir klientams teikiamų duomenų kokybei ir jų išsamumui.

2.1.1. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (toliau – Teisingumo ministerija) yra Juridinių asmenų, Nekilnojamojo turto, Adresų, Įstatymų ir kitų teisės aktų bei Hipotekos registrų vadovaujančioji registro tvarkymo įstaiga. Registrų politiką Teisingumo ministerijoje formuoja Registrų departamentas. Vadovaujantis departamento nuostatais, šis ministerijos padalinys rengia naujų registrų steigimą ir veikiančių registrų reorganizavimą ir šias sritis reglamentuojančių teisės aktų projektus; koordinuoja ir metodiškai vadovauja Teisingumo ministerijos pavaldume esantiems registrams; vadovauja kuriant naujų ir integruojant veikiančių registrų informacines sistemas; vykdo kitas funkcijas ir užduotis. Teisingumo ministerija yra asignavimų, skirtų Hipotekos registruvi, valdytojas. Ši ministerija derina ir teikia Finansų ministerijai minėtų registrų biudžeto programas.

²⁸ Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 124-4488.

Taip pat ministerija rengia trijų metų strateginius veiklos planus, kuriuose apibrėžiami su registrais, jų tobulinimu susijusios gairės bei darbai, taip pat numatomas preliminarus lėšų poreikis.²⁹

Teisingumo ministerija yra daugumos valstybės registų vadovaujančioji įstaiga, jai, kaip ir kitoms vadovaujančiosioms registro tvarkymo įstaigoms, priskirta registų politikos formavimo funkcija. Visgi pastebėtina, kad Teisingumo ministerija nedalyvauja informacinės visuomenės politikos formavime, nors registų sistemos plėtra ir funkcionavimo tobulinimas yra neatsiejama informacinės visuomenės politikos dalis, todėl instituciniu ir funkcinio požiūriu politikos formavimo ir vadovavimo funkcijų priskyrimas Teisingumo ministerijai nėra nuoseklus. Tačiau manytina, kad dėl to, jog dauguma šios ministerijos tvarkomų registų susiję su įvairiomis teisėmis bei jų apribojimais, todėl ir vadovaujančiąja tvarkymo įstaiga paskirta Teisingumo ministerija. Prisimintina, kad, pavyzdžiui, steigiant Juridinių asmenų registrą, Teisingumo ministerijai buvo pavesta vykdyti šio registro tvarkytojo funkcijas argumentuojant tuo, kad tai yra teisinis registras, kad tokį pasirinkimą sąlygoja Civilinio kodekso nuostatos, o taip pat organizaciniai išpareigojimai Teisingumo ministerijai sukurti naujus registrus (turto arešto, testamentų ir kt.). Buvo teigiama, kad jie bus susiję su Juridinių asmenų registru, kurį būtų sunku išskirti iš Teisingumo ministerijos vadovavimo sferoje kuriamos registų sistemos. Be to, atsižvelgiant į tai, kad Lietuva yra nedidelė valstybė, turinti ribotus finansinius išteklius, buvo nuspręsta, kad visų teisinių registų koncentracija vienos institucijos rankose būtų logiškiausias ir ekonomiškai pagrįstas sprendimas.

Apibendrinant galime teigti, kad įgyvendindama savo funkcijas Teisingumo ministerija turi užtikrinti vartotojų, verslininkų, kitų fizinių ir juridinių asmenų civilinių teisių apsaugą, koordinuoti priskirtų valstybės registų veiklą.

2.1.2. Gyventojų registro tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos

Gyventojų registro tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Gyventojų registro tarnyba) yra vadovaujančioji Gyventojų registro tvarkymo įstaiga. Gyventojų registro tarnybos steigėjas yra Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija (toliau – Vidaus reikalų ministerija).³⁰ Informacinę politiką ir jos strategiją Vidaus reikalų ministerijoje formuoja Informacinės politikos departamentas. Vadovaujantis departamento nuostatais³¹, šis ministerijos padalinys dalyvauja organizuojant ir koordinuojant informacinių technologijų ir telekomunikacijų plėtros strategijos

²⁹ Valstybės registų reformos studija. Laisvosios rinkos institutas. Vilnius, 2005.

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/valstybes_registru_reformos_galimybiu_studija/1535. (2006-10-03).

³⁰ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2000 m. gruodžio 7 d. įsakymas Nr. 454 “Dėl Gyventojų registro tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 107-3397.

³¹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2001 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. 355 “Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Informacinės politikos departamento nuostatų patvirtinimo“.
<http://www.vrm.lt/index.php?id=218>. (2006-11-06).

įgyvendinimą, kuri apima kur kas platesnį klausimų spektrą nei valstybės registrų sistemos politika. Ministerija yra asignavimų, skirtų Gyventojų registrui, valdytojas. Ši ministerija derina ir teikia Finansų ministerijai registro parengtas biudžeto programas. Taip pat ministerija rengia trijų metų strateginį veiklos planą, kuriame apibrėžiami su registrais susiję klausimai, taip pat numatomas preliminarus lėšų poreikis.³²

Gyventojų registro nuostatose³³ įvardijamos šios pagrindinės Gyventojų registro tarnybos funkcijos: užtikrinti teisėtą asmens duomenų rinkimą, jų tvarkymą ir visišką apsaugą; steigti teritorines Gyventojų registro tvarkymo įstaigas, tvirtinti jų nuostatus; rengti asmens duomenų teikimo Gyventojų registrui ir atnaujinimo tvarką, kuri privaloma visoms institucijoms, teikiančioms duomenis registrą tvarkančioms įstaigoms; tvarkyti Gyventojų registro duomenų centrinę bazę, registrui teikiamų duomenų apskaitą; užtikrinti jų apsaugą; teikti registro duomenis nemokamai valstybės valdžios ir valdymo institucijoms, savivaldybių institucijoms, teismams, prokuratūroms ir kitoms Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytoms institucijoms; organizuoti Gyventojų registro techninės ir programinės įrangos kūrimo, tobulinimo ir diegimo darbus; užtikrinti, kad į Gyventojų registrą nebūtų įrašyti klaidingi duomenys.

Taip pat paminėtina, kad Gyventojų registro tarnyba, siekdama teikiamas paslaugas maksimaliai priartinti prie gyventojų, įdiegė elektroninį pažymų užsakymą naudojant internetinės bankininkystės sistemas. Taip pat įsteigė Interesantų aptarnavimo skyrių, kad reikiama klausimais būtų konsultuojama, reikiamos pažymos išduodamos klientų tinkamam aptarnavimui pritaikytose patalpose. O apibendrinant Gyventojų registro tarnybos funkcijas darytina išvada, kad ši tarnyba turi užtikrinti Gyventojų registro įstatymo reikalavimų vykdymą, sukurti vientisą ir integralią gyventojų registravimo sistemą, užtikrinti tinkamą piliečių, kuriems išduodami asmens dokumentai ir kurie deklaruoja gyvenamąją vietą, apskaitą ir aptarnavimą.

2.2. Registro tvarkymo įstaigos

Registro tvarkymo įstaiga – įstatymu ar Vyriausybės nutarimu paskirtas juridinis asmuo, registruojantis registro objektus, tvarkantis ir teikiantis registro duomenis bei dokumentus ir atsakantis už jų saugą.³⁴ Darytina išvada, kad registro tvarkymo įstaiga gali būti ne tik valstybės institucija ar įstaiga, bet ir privataus kapitalo juridinis asmuo, jeigu jis paskiriamas įstatymu ar Vyriausybės nutarimu. Pavyzdžiui, Ispanijoje registrus tvarko tam leidimus gavę privataus kapitalo tvarkytojai, kurie yra griežtai valstybės kontroliuojami ir kurie turi monopoliją tam tikrame

³² Valstybės registrų reformos studija. Laisvosios rinkos institutas. Vilnius, 2005.

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/valstybes_registru_reformos_galimybiu_studija/1535. (2006-10-03).

³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 6 d. nutarimas Nr. 1346 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3034.

³⁴ Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 124-4488.

regione.³⁵ Autorės nuomone, situacija, kai vienos tvarkymo įstaigos paskiriamos įstatymu, t.y. įstatymų leidžiamosios valdžios, o kitos Vyriausybės nutarimu, t.y. vykdomosios valdžios, nėra sveikintinas dalykas ir registrų tvarkymo įstaigų skyrimo tvarka turėtų būti suvienodinama, paliekant tik vieną iš valdžių, galinčių tai daryti. Tikėtina, kad ši nuostata Valstybės registrų įstatyme buvo įtvirtinta, siekiant įstatymą „pritaikyti“ tuo metu buvusiai situacijai.

Valstybės registrų įstatyme išskiriamos tokios registro tvarkymo įstaigos funkcijos: objektų registravimas; sąveikos su susijusiais registrais užtikrinimas; registro duomenų registro duomenų gavėjams teikimas; tinkamo registro veikimo ir registro duomenų bei dokumentų saugos užtikrinimas; kitų konkretaus registro nuostatose nustatytų funkcijų atlikimas.

2.2.1. Valstybės įmonė Teisinės informacijos centras

1993 m. Vyriausybė nutarimu Nr. 244³⁶ įkūrė ne pelno organizaciją (ne "valstybės įmonę") Teisinės informacijos centras prie Teisingumo ministerijos. 1997 m. liepos 6 d. ji reorganizuota į valstybės įmonę Teisinės informacijos centras (toliau – Teisinės informacijos centras). Teisinės informacijos centras nuo įsteigimo 1993 m. valstybės biudžeto asignavimų negavo, o jo veikla finansuojama iš vidinių finansinių išteklių. Pagrindinė Teisinės informacijos centro veiklos sritis – vieningos teisinės informatikos politikos formavimas, kūrimas ir įdiegimas Lietuvoje.

Teisinės informacijos centras įgyvendina šiuos tikslus: Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų Lietuvos Respublikos Seimo priimtų teisės aktų, Respublikos Prezidento dekretų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų ir Ministro Pirmininko potvarkių, Konstitucinio Teismo sprendimų, nutarimų, išvadų, Lietuvos banko, ministerijų, departamentų ir Vyriausybės įstaigų bei kitų valstybės valdymo institucijų priimtų teisės aktų, Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių kaupimas ir sisteminimas; Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų registro tvarkymas; teisinės literatūros leidyba, platinimas; teisinės informacijos teikimas Lietuvos Respublikos Seimui, Respublikos Prezidentui, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Konstituciniam Teismui, Lietuvos Aukščiausiajam Teismui, Lietuvos apeliaciniam teismui, apygardų ir apylinkių teismams, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai ir jai pavaldžioms įstaigoms, teisinėms mokymo įstaigoms; kompiuterinių teisinių informacinių sistemų kūrimas; Teisingumo ministerijos ir teismų kompiuterizavimas ir informacinių sistemų įdiegimas.³⁷

³⁵ Euro Registers Forum 2001. http://www3.lrs.lt/pls/inter/ivpk_print.doc_view?key=164927. (2006-11-25).

³⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 13 d. nutarimas Nr. 244 „Dėl Teisinės informacijos centro prie Teisingumo ministerijos steigimo“ // Valstybės žinios. 1993, Nr. 13-326.

³⁷ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. <http://www.tm.lt/?item=paval&id=1171>. (2006-11-07).

Apibendrinant galima išskirti tokias pagrindines Teisinės informacijos centro veiklos kryptis: teisinės literatūros leidimas, teisinių duomenų bazių kūrimas, palaikymas ir platinimas, informacinių technologijų projektų teisės srityje rengimas, įgyvendinimas, plėtojimas.

2.2.2. Valstybės įmonė Registrų centras

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 742³⁸, sujungus Valstybės žemės kadastro įmonę ir valstybės įmonę Respublikinis inventorizavimo, projektavimo ir paslaugų biuras, įsteigta Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybės įmonė. Steigėjų funkcijas pavesta vykdyti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ir žemės ūkio ministerijoms. Tad iki 2003 m. balandžio 1 d. valstybės įmonė Registrų centras (toliau – Registrų centras) buvo vadinama Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybės įmone. Pavadinimą Vyriausybė pakeitė todėl, kad, be jau atliekamų funkcijų, pavedė vykdyti Juridinių asmenų registro, Įmonių rejestro, Administracinių vienetų, gyvenamųjų vietovių ir gatvių (adresų) registro, Specialių žemės ir miško naudojimo sąlygų valstybinio klasifikatoriaus tvarkytojo funkcijas. O be to, ilgas įmonės pavadinimas buvo nepatogus naudoti, sudarė problemų Lietuvos gyventojams ir institucijoms, rašantiems įvairius paklausimus, užsakymus, skundus ir pan.

1998 m. sausio 1 d. įsigaliojus Nekilnojamojo turto registro įstatymui, Apskričių viršinininkų administracijos perdavė įmonei savo įgaliojimus ir funkcijas, susijusias su žemės kadastru ir registracija. 1998 m. sausio 1 d. duomenys apie žemės sklypus ir pastatus, butus bei inžinerinius įrenginius buvo perrašyti į Nekilnojamojo turto registro centrinį duomenų banką, nuo tada pradėjo funkcionuoti Nekilnojamojo turto registro centrinio duomenų bankas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 1571³⁹ įmonės steigėjos funkcijos perduotos Teisingumo ministerijai. Įmonei pavestos vykdyti Įmonių rejestro ir duomenų apie kitus juridinius asmenis tvarkytojo funkcijos. Iki 2001 m. gruodžio 31 d. baigtas visų kadastro duomenų bylose esančių nekilnojamojo turto objektų kadastro ir registro duomenų įvedimas į Nekilnojamojo turto registro centrinį duomenų banką.⁴⁰

Pažymėtina, kad Registrų centro misija – įgyvendinti valstybės nekilnojamojo turto tvarkymo ir administravimo politiką, t.y. tobulinti daugiatakslę nekilnojamojo turto kadastro, daiktų, daiktinių teisių, turto adresų ir verčių bei juridinių asmenų registravimo sistemą, kuri užtikrintų

³⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. 742 „Dėl Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybės įmonės įsteigimo“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 67-1689.

³⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 1571 “Dėl Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro įstatymo įgyvendinimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 742 „Dėl valstybės įmonės Registrų centro įsteigimo“ dalinio pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 108-3933.

⁴⁰ Svarbiausi 1997 – 2003 m. įmonės nuveikti darbai ir įvykiai. Valstybės įmonė Registrų centras. <http://www.registrucentras.lt/apie/kita/ivykiai.php>. (2006-10-01).

įregistruotų teisių apsaugą ir patikimos informacijos teikimą visiems to pageidaujantiems piliečiams, rinkos dalyviams ir valdžios bei valdymo institucijoms.⁴¹

Registrų centro įstatuose⁴² įtvirtinta, kad Registrų centras, vadovaudamasis teisės aktais, tvarko nekilnojamojo turto kadastrą ir registrą, Adresų registrą, Juridinių asmenų registrą, kuria kitas su šiuo bei kitais nurodytais registrais susijusias informacines sistemas. Savo valdymo sferoje turimus registrus Registrų centras administruoja ir priežiūrą didžiąja dalimi atlieka savarankiškai. Tam tikslui yra sukurtas Informacinių sistemų departamentas.

Registrų centrą sudaro šie struktūriniai padaliniai: Centrinė įstaiga, įsikūrusi Vilniuje, kuri administruoja nekilnojamojo turto kadastrą ir registrą, atlieka nekilnojamojo turto vertinimą, projektuoja, diegia ir naudoja nekilnojamojo turto registro informacinę sistemą, vadovauja ir kontroliuoja įmonės filialų veiklą, tvarko Juridinių įmonių registrą; 11 filialų apskričių centruose bei Mažeikių mieste, kurie registruoja nekilnojamąjį turtą ir teises į jį, teikia oficialią informaciją apie nekilnojamąjį turtą ir savininkų teises į jį, kaupia kadastro ir registro duomenis, atlieka kadastrinius matavimus, turto vertinimą bei rinkos tyrimus, tvarko turto formavimo archyvus, organizuoja gyventojų aptarnavimo biurų darbą; 35 gyventojų aptarnavimo biurai rajonų centruose bei miestuose, kurie registruoja nekilnojamąjį turtą ir teises į jį, išduoda nuosavybės ar naudojimo teisę įrodančius dokumentus, teikia informacines paslaugas nekilnojamojo turto savininkams ir naudotojams.

Registrų centras vykdo šią Lietuvos Respublikos Vyriausybės pavestą veiklą: registruoja nekilnojamuosius daiktus, daiktines teises į juos bei juridinius faktus; teikia Nekilnojamojo turto registro duomenis bei kartografiniais būdais išreikštus duomenis; kaupia Nekilnojamojo turto registro duomenis ir dokumentų archyvą, atsako už jo saugumą, teikia vartotojams archyvinį duomenų išrašus bei dokumentų kopijas, atsako už teikiamų duomenų tikrumą; organizuoja ir atlieka nekilnojamojo turto rinkos tyrimus ir turto vertinimą; valstybės ir savivaldybių institucijų teikiamų duomenų pagrindu kaupia ir apdoroja administracinių vienetų, gyvenamųjų vietovių, gatvių, namų ir patalpų adresų, jų geografinių koordinačių duomenis; teisės aktų nustatyta tvarka teikia fiziniams ir juridiniams asmenims Adresų registro duomenis; kaupia Adresų registro duomenis ir dokumentų archyvą; registruoja ar Juridinių asmenų registro nuostatų nustatytais atvejais įtraukia į Juridinių asmenų registrą juridinius asmenis, jų duomenis ir steigimo dokumentus; skelbia juridinio asmens, filialų ar atstovybių duomenis ir informaciją; tvarko Juridinių asmenų registro tvarkytojui pateiktus dokumentus, duomenis ir informaciją bei atlieka kitas Registro centro įstatuose nurodytas funkcijas. Pažymėtina, kad įstatuose nurodytas baigtinis Registrų centro funkcijų sąrašas.

⁴¹ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. <http://www.tm.lt/?item=paval&id=1822>. (2006-11-07).

⁴² Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. gruodžio 6 d. įsakymas Nr. 1R-301 „Dėl valstybės įmonės Registrų centro įstatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 180-6673.

Apibendrinant reikia pažymėti, kad Registrų centras yra kelių pagrindinių nacionalinių registrų tvarkytojas. Vienas iš svarbiausių Registrų centro uždavinių – registruoti duomenis, juos kaupti ir platinti, tinkamai aptarnauti klientus. Tinkamų paslaugų kokybę apibūdina tokie rodikliai, kaip orientavimasis į klientus, duomenų prieinamumas, informacijos kokybė ir jos pateikimo laikas. Registrų centras suinteresuotas teikti klientams geras ir efektyvias paslaugas bei patikimą informaciją, tobulinti sistemą ir paslaugas.

2.2.3. Teritorinės Gyventojų registro tarnybos įstaigos

Gyventojų registro įstatyme⁴³ įtvirtinta, kad teritorinė registro tvarkymo įstaiga – vadovaujančiosios registro tvarkymo įstaigos steigiamas (skiriamas) padalinys administraciniame vienetė. Teritorinės Gyventojų registro tvarkymo įstaigos renka, kaupia, atnaujina Gyventojų registro duomenis; teikia juos registro duomenų centrinei bazei; šios bazės duomenų pagrindu teikia registro duomenis vartotojams.⁴⁴

Pažymėtina, kad kol kas teritorinės Gyventojų registro tarnybos nėra įsteigtos. Tad realiai šiuo metu funkcionuoja tik vadovaujančioji Gyventojų registro tvarkymo įstaiga, esanti Vilniuje. Todėl jei iškiltų būtinybė, pavyzdžiui, asmeniui, gyvenančiam ne Vilniaus mieste, gauti pažymą apie šeiminę padėtį, jam reikėtų kreiptis į vadovaujančiąją Gyventojų registro tarnybą, kadangi duomenys apie asmens šeiminę padėtį, greta kitų asmens duomenų, šiuo metu fiksuojami tik Gyventojų registre. Tai reikštų papildomas asmens laiko ir lėšų sąnaudas. Autorės nuomone, tokia situacija yra nepateisinama ir ją reikia iš esmės keisti. Šio darbo trečiajame skyriuje bus pateikiama pasiūlymų, kaip tobulinti duomenų teikimo iš Gyventojų registro sistemą.

2.2.4. Hipotekos skyriai prie apylinkės teismų ir Centrinė hipotekos įstaiga

Hipoteka – tai esamo ar būsimos skolinio įsipareigojimo įvykdymą apsaugantis turto įkeitimas, kai įkeisto turto savininkui paliekama nuosavybės teisė. Hipoteka neatima iš daikto savininko teisės valdyti, naudoti įkeistą daiktą bei juo disponuoti. Jei suėjus nustatytam terminui skola hipotekos kreditoriui negražinama, jis turi teisę reikalauti, kad įkeistas turtas būtų parduodamas iš varžytinių ir iš gautų pinigų atlyginta jam priklausanti suma arba įkeistas daiktas būtų perduotas jam administruoti. Hipoteka, neįregistruota Hipotekos registre, negalioja.

Autorė pažymi, kad išskirtinis Hipotekos registro struktūros bruožas yra ypatinga dvipakopė funkcinė sistema, užtikrinanti dvigubą svarbiausių registro duomenų įtvirtinimą bei

⁴³ Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-78.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 6 d. nutarimas Nr. 1346 „Dėl Lietuvos Respublikos Gyventojų registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3034.

vykdomosios ir teisminės valdžios sąveiką, nes Hipotekos registras susideda iš vietinių hipotekos registru, tvarkomų hipotekos skyrių prie apylinkės teismų, ir centrinio hipotekos registro, tvarkomo Teisingumo ministerijos įgaliotos institucijos – Centrinės hipotekos įstaigos. Ir nors hipotekos skyriai prie apylinkės teismų steigiami Teismų įstatymo nustatyta tvarka ir laikomi sudedamąja teismų sistemos dalimi, tačiau konkrečius apylinkės teismus, kuriuose tokie skyriai bus steigiami, pasirenka, jų veiklos teritoriją (galinčią nesutapti su apylinkės teismo veiklos teritorija) nustato bei hipotekos teisėjus iš paskirtų apylinkės teismo teisėjų pareigoms skiria ir atleidžia vykdomosios valdžios atstovas (teisingumo ministras).⁴⁵ Pastebėtina, kad minėtame Teismų įstatymo⁴⁶ 16 straipsnio 1 dalyje yra blanketinė norma, kurioje nurodyta, kad hipotekos skyrius prie apylinkės teismo steigiamas Hipotekos registro steigimo įstatymo⁴⁷, taip pat kitų įstatymų nustatyta tvarka. Tuo tarpu minėto Hipotekos registro steigimo įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad vietinius hipotekos registrus tvarko apylinkių teismų hipotekos skyriai, steigiami Teismų įstatymo nustatyta tvarka. Taigi taip ir lieka neaišku, kurio iš įstatymų nustatyta tvarka steigiami hipotekos skyriai prie apylinkės teismų. Beje, net pavadinimai skirtingai nurodyti – Teismų įstatyme „hipotekos skyrius prie apylinkės teismo“, o Hipotekos registro steigimo įstatyme „apylinkės teismo hipotekos skyrius“.

Naudoti teismų sistemą hipotekos sandorių teisiniam registravimui pasaulio valstybėse nėra nauja. Paprastai, siekiant, kad registracija būtų paprastesnė ir greitesnė, teisinė registracijos procedūra yra neteisminė (*jurisdictio voluntaris*), tačiau pati teisių registracijos sistema dažniausiai remiasi teismų nepriklausomumu, o registravimo darbus atlieka arba prižiūri teisminė valdžia. Pavyzdžiui, Vokietijoje, remiantis Civilinio kodekso 1115 straipsniu ir Žemės knygos tvarkymo tvarka apsauginės hipotekos (*Buchhypothek*) teisinę registraciją žemės knygoje (*Grundbuch*) vykdo apylinkės teismai (*Amtsgericht*). Panaši padėtis yra ir Prancūzijoje, Danijoje, Norvegijoje, Suomijoje, Slovėnijoje, Šveicarijoje, Italijoje, Belgijoje ir Islandijoje. Lietuvos pasirinktas hipotekos modelis tikrai perėmė geriausią užsienio valstybių patirtį nagrinėjamoje srityje.⁴⁸

Centrinį hipotekos registrą, kuriame kaupiama ir saugoma iš vietinių registru gauta informacija apie visoje Lietuvoje įregistruotus nekilnojamojo ir kilnojamojo turto įkeitimo sandorius, tvarko Centrinė hipotekos įstaiga. Centrinė hipotekos įstaiga įsteigta 1997 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu⁴⁹. Centrinė hipotekos įstaiga taip pat tvarko testamentų registrą, turto areštų aktų registrą, vedybų sutarčių registrą, sutarčių registrą. Centrinė hipotekos įstaiga yra biudžetinė įstaiga. Jos steigėjas yra Teisingumo ministerija. Hipotekos registrą

⁴⁵ Juodka R. Veiklą pradeda naujieji registrai // *Justitia*. 2001, Nr. 6, P. 2.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 46-851.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos hipotekos registro steigimo įstatymas // *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 100-2266.

⁴⁸ Juodka R. Veiklą pradeda naujieji registrai // *Justitia*. 2001, Nr. 6, P. 2.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 12 d. nutarimas Nr. 991 „Dėl Lietuvos Respublikos hipotekos registro steigimo įstatymo įgyvendinimo“ // *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 85-2144.

Centrinė hipotekos įstaiga prižiūri savarankiškai, tačiau atnaujinimo ar pertvarkymo darbams atlikti samdo privačias įmones.⁵⁰ Pažymėtina, kad užsienio ekspertai siūlė sujungti Centrinę hipotekos įstaigą ir Registrų centrą⁵¹, tačiau hipotekos atstovai šiuo klausimu pažymėjo, jog jų įstaiga registruoja ne tik nekilnojamojo, bet ir kilnojamojo turto įkeitimo sandorius, be to, valdo dar keturis registrus, todėl vien remiantis argumentais, kad tai sutaupyti lėšų bei tokia sistema būtų patogesnė vartotojams, šias įstaigas sujungti be išsamesnių tyrimų nederėtų.

Pagrindinės Centrinės hipotekos įstaigos funkcijos, nurodytos Lietuvos Respublikos hipotekos registro nuostatuose⁵² bei Centrinės hipotekos įstaigos nuostatuose⁵³ yra šios: Hipotekos registro duomenų, gautų iš hipotekos skyrių, kaupimas, jų atnaujinimas ir saugojimas; tvarkomų registrų duomenų apsaugos užtikrinimas, pasiūlymų, kaip tobulinti tvarkomų registrų duomenų apsaugą, Teisingumo ministerijai teikimas; hipotekos skyrių kompiuterinės ir programinės įrangos aptarnavimas, Hipotekos registro kompiuterinių duomenų bazių techninės priežiūros atlikimas; Hipotekos registro duomenų naudotojams teikimas, naudotojų registravimas, Hipotekos registro duomenų platinimo sistemos administravimas; centrinio hipotekos registro duomenų bazės archyvo tvarkymas bei kitų funkcijų atlikimas. Pažymėtina, kad Hipotekos registro nuostatuose Centrinės hipotekos įstaigos funkcijų sąrašas yra baigtinis, tačiau Centrinės hipotekos įstaigos nuostatuose, kuriuose jai priskirta kiek daugiau funkcijų arba tiesiog jos smulkiau išskaidytos, įtvirtinta, kad be jau išvardintų Centrinė hipotekos įstaiga vykdo ir kitas Lietuvos Respublikos įstatymų, Vyriausybės nutarimų nustatytas ar Teisingumo ministerijos priskirtas funkcijas.

Vietinius hipotekos registrus tvarko hipotekos skyriai prie apylinkių teismų. 1998 m. pradėjo veikti dešimt hipotekos skyrių apskričių centruose, po metų įsteigti dar penki hipotekos skyriai.⁵⁴ Informaciją apie įvykusius įkeitimo sandorius hipotekos skyriai perduoda centriniam registru elektroniniu būdu kasdien. Duomenys apie įkeitimo sandorius platinami paštu, mokamu telefonu arba internetu sudarius sutartį. Internetu paprastai naudojasi finansų įstaigos ir notariai. Hipotekos skyriai prie apylinkės teismų registruoja hipotekos, priverstinės hipotekos ir kilnojamojo daikto (turtinės teisės) įkeitimo, priverstinio įkeitimo sandorius bei pakeitimus Hipotekos registre; keičia Hipotekos registro duomenis; išregistruoja hipotekos ir įkeitimo sandorius; išduoda pažymėjimus apie hipotekos ir įkeitimo įregistravimą. Hipotekos teisėjas priima nutartis: areštuoti įkeistą nekilnojamąjį daiktą; už skolą įkeistą nekilnojamąjį daiktą parduoti iš varžytynių; už skolą

⁵⁰ Valstybės registrų reformos studija. Laisvosios rinkos institutas. Vilnius, 2005.

⁵¹ http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/valstybes_registru_reformos_galimybiu_studija/1535. (2006-10-03).

⁵² Žeimantas V. V. Užvirė kova dėl hipotekos registro // Verslo žinių priedas „Karjera ir vadyba“, 2004 lapkr. 18, Nr. 44.

⁵³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 18 d. nutarimas Nr. 1246 „Dėl Lietuvos Respublikos hipotekos registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 90-3173.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. 149 „Dėl Centrinės hipotekos įstaigos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 50-2233.

⁵⁵ Baronas A. Hipotekos registru – penkeri. www.lhr.lt/LimoL/Docs/Hipotekos_registru_5_metai.doc. (2006-11-07).

įkeistą nekilnojamąjį daiktą perduoti kreditoriui administruoti; areštuoti įkeistą kilnojamąjį daiktą ir perduoti jį kreditoriui; perduoti kreditoriui teisę tvarkyti skolininko banko sąskaitą ar perleisti kreditoriui įkaito davėjo reikalavimus, kylančius iš įkeistos teisės ar reikalavimo dalį, atitinkančią skolinio įsipareigojimo dydį, jeigu skolinis įsipareigojimas mažesnis už reikalavimo teisę; paskirstyti kreditoriams lėšas, gautas priverstinai pardavus įkeistą daiktą.⁵⁵ Taigi hipotekos teisėjai atlieka priverstines išieškojimo iš įkeisto turto ne ginčo tvarka procedūras. Jie gali gauti visą bylos nagrinėjimui reikalingą informaciją apie skolininką, įkeistą turta, įsipareigojimo dydį, kreditorius, kuriems skolininkas yra įsipareigojęs, bei kreditorių reikalavimo eiliškumą. Išieškojimo ne ginčo tvarka procedūra yra paprastesnė, greitesnė ir pigesnė šalims, nes nereikalingas žodinis bylos nagrinėjimas.⁵⁶

Apibendrinant paminėtina, kad Lietuvos Respublikai atkūrus nepriklausomybę, siekiant sudaryti palankias sąlygas vidaus ir užsienio investuotojams, buvo būtina sukurti efektyvią hipotekos sistemą, kuri užtikrintų kreditorių, įkaito davėjų ir trečiųjų asmenų teisių apsaugą, efektyvų išieškojimą iš įkeisto turto. Sukurtas Hipotekos registras yra ypatingas tuo, kad yra integruotas į teismų sistemą, jį tvarko hipotekos skyriai prie apylinkės teismų ir Centrinė hipotekos įstaiga.

Darytina išvada, kad registro tvarkymo įstaigų pagrindinis tikslas – užtikrinti efektyvų pagrindinių valstybės registrų funkcionavimą, sistemos tobulinimą ir tinkamų paslaugų vartotojams teikimą. Tačiau įgyvendinant šį tikslą susiduriama su įvairiomis problemomis: ne tik su šiame skyriuje nagrinėtomis organizacinėmis, bet taip pat ir su techninėmis, ekonominėmis problemomis. Kitame skyriuje bus nagrinėjamos šešiuose pagrindiniuose valstybės registruose kylančios teorinės ir praktinės problemos, apžvelgiama šių registrų raida, analizuojamos registruose įdiegtos ir dar tik numatomos diegti naujovės, nagrinėjama galimybė išskaidyti registro tvarkymo įstaigų funkcijas, kad būtų įgyvendintas efektyvus pagrindinių valstybės registrų funkcionavimas.

⁵⁵ Centrinė hipotekos įstaiga. <http://www.lhr.lt/index.php?-1463139210>. (2006-11-11).

⁵⁶ Centrinės hipotekos įstaigos 2005 m. veiklos apžvalga. http://www.lhr.lt/chi_ataskaita_2005.pdf. (2006-06-07).

3. REGISTRO DUOMENŲ TVARKYMO PAGRINDINIJOSE VALSTYBĖS REGISTRUOSE TEORINĖS IR PRAKTINĖS PROBLEMOS

3.1. Adresų registras

Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos įgyvendinimo priemonių planas⁵⁷ 2004 – 2005 metų laikotarpiu buvo keičiamas net 6 kartus. Buvo pakeisti 22 priemonių (iš 57) įvykdymo terminai, įrašyta viena nauja priemonė ir 7 priemonės pripažintos netekusiomis galios. Iš bendriesiems valstybės registrų plėtros darbams priskirtų 14 priemonių įvykdyta 11, dalinai įvykdytos 2, ir 1 priemonės vykdymą siūloma atidėti. Prie dalinai įvykdytų priskirtina 2.11 priemonė susijusi su Adresų registro sukūrimu. Adresų registras įsteigtas Vyriausybės 2004 m. birželio mėn. 10 d. nutarimu Nr. 715⁵⁸, tačiau tame pačiame nutarime nustatyta „užpildyti duomenimis centrinę duomenų bazę iki 2007 m. sausio 1 d.“⁵⁹

Adresų registro tvarkytojas yra Registrų centras. Adresų registras įsteigtas buvusio Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų, gyvenamųjų vietovių ir gatvių valstybės registro pagrindu. Šiame registre buvo saugomi duomenys maždaug apie 50 tūkst. objektų (administraciniai vienetai, gyvenamosios vietovės ir gatvės). Duomenis registrai teikia atitinkamo rajono, miesto savivaldybė, kurios teritorijoje yra gyvenamosios vietovės, jų gatvės.

Paminėtinos šios pagrindinės Adresų registro sėkmingam funkcionavimui trukdžiusios problemos:

- potencialūs Adresų registro naudotojai, registruodami savo objektus, privalėjo patys kiekviename registre ir informacinėje sistemoje formuoti objektų adresus, tačiau toks adresų formavimo režimas neužtikrino adresų vienovės ir suderinamumo skirtinguose informacijos šaltiniuose, tad kol nebuvo sukurtas Adresų registras, tol nebuvo išspręstas sisteminis atskirų adreso elementų jungimas į standartizuotus adreso įrašus, nustatančius tikslią adresuojamo objekto buvimo vietą, dabar registre kaupiami visiškai suformuotų adresų duomenys;
- nebuvo patvirtintos adresų formavimo taisyklės;
- nebuvo nenustatyti adreso skaitmeninio ir tekstinio atvaizdavimo formatai;
- nebuvo patvirtinti Adresų registro nuostatai;

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. 852 „Dėl valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 65-2947.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 10 d. nutarimas Nr. 715 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų, gyvenamųjų vietovių ir gatvių valstybės reorganizavimo ir Lietuvos Respublikos adresų registro įsteigimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 93-3415.

⁵⁹ Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos įgyvendinimo priemonių plano vykdymo ataskaita. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius, 2005.

- nebuvo skiriamas finansavimas registro kūrimui užbaigti, jo funkcionavimui užtikrinti;
- nenustatyta adresų teikimo tvarka, atsiskaitymas, be to, adresų duomenys, buvę sukaupti Administracinių vienetų, gyvenamųjų vietovių ir gatvių registre, neapėmė visos Lietuvos Respublikos teritorijos.⁶⁰

Registru centro 2006 – 2008 metų strateginiame veiklos plane⁶¹ įtvirtinta, kad Adresų registre numatoma sukaupti ir saugoti 1,75 mln. objektų duomenis (administraciniai vienetai, seniūnijos, gyvenamosios vietovės, gatvės, pastatų ir žemės sklypų bei patalpų adresai). Šiame registre atsirado papildomi registro objektai – seniūnijos teritorijos, pastatų ir patalpų adresai. Jame numatoma sukaupti ir saugoti apie 35 kartus daugiau objektų nei buvo sukaupta Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų, gyvenamųjų vietovių ir gatvių valstybės registre.

Daugumą Adresų registro objektų sudarys adresai. Planuojama sukaupti duomenis apie 700 tūkst. pastatų (žemės sklypų) ir apie 1 mln. patalpų adresų, kai visiems objektams, reikalaujantiems adreso, savivaldybės juos suteiks Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka. Dabartiniu metu adresai suteikti apie 500 tūkst. pastatų ir žemės sklypų, todėl ypatingos svarbos uždavinys yra duomenų apie esamus adresus sukauptimas, jų geografinės vietos nustatymas ir įvedimas į centrinę duomenų bazę. Jei tokie veiksmai nebus atlikti, esama duomenų bazė nebus tiksli ir adresas negalės pasitarnauti kaip įvairių registru objektus ir duomenis jungiantis elementas. Dabartiniu metu sukaupti duomenys apie 300 tūkst. pastatų ir sklypų unikalių adresų yra neišsamūs. Sutikslinus vietovėje ir pateikus duomenis savivaldybėms derinti, galima papildomai sukaupti duomenis apie 200 tūkst. pastatų ir žemės sklypų adresų.

Autorės nuomone, papildomų registro objektų atsiradimas bei būtinybė per trumpą laiką sukaupti, apdoroti ir į duomenų bazę įvesti didelius duomenų kiekius sąlygoja esamos informacinės sistemos pertvarkymą ir plėtrą.

Registru centras siekia užtikrinti nepertraukiamą Adresų registro funkcionavimą, objektų registravimą, duomenų apsaugą, jų teikimą vartotojams ir viešą publikavimą bei įgyvendinti naują Adresų registro informacinę sistemą, ją užpildyti trūkstamais duomenimis ir užtikrinti centrinės duomenų bazės funkcionavimą po 2007 m. sausio 1 d., kai duomenų kiekis išaugs maždaug 35 kartus.

Taigi pažymėtina, kad pagrindinis Adresų registro tikslas saugoti, kaupti ir teikti vartotojams adresų ir jų komponentų (apskričių, savivaldybių, seniūnijų, gyvenamųjų vietovių, gatvių, pastatų, žemės sklypų ir patalpų) duomenis, tarp jų ir geografiškai orientuotus.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl valstybės registru integralios sistemos kūrimo strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3599.

⁶¹ 2006 – 2008 metų strateginis veiklos planas. Valstybės įmonė Registru centras.

Nekilnojamojo turto kadastro ir registro bei kitų registrų informacinių sistemų plėtros ir eksploataavimo programoje⁶² numatoma, kad šio registro duomenys, panaudojus juos kituose registruose, kadastruose ar informacinėse sistemose, padės efektyviau spręsti mokyklų, gydymo įstaigų, kitų institucijų optimalaus išdėstymo, infrastruktūros plėtros ir kitus teritorijų planavimo ir statistinius uždavinius.

Siekiant modernizuoti Adresų registrą, formuojami tokie uždaviniai:

- automatizuotas duomenų kaupimas ir atnaujinimas;
- statistinis/ekspertinis duomenų apdorojimas;
- esamos Adresų registro duomenų bazės administravimas, duomenų pagal pateiktus dokumentus registravimas, iki Adresų registro nuostatų patvirtinimo suteiktų adresų vietų (jų koordinačių) nustatymas, surinktų duomenų suderinimas su savivaldybėmis bei įvedimas į Adresų registro duomenų bazę. Priemonės įgyvendinimo rezultatas – apie 210 tūkst. papildomai nustatytų ir patikslintų adresų, kurie įvesti į Adresų registro duomenų bazę, ženkliai pagerins jos kiekybę;
- aplikacijų, reikalingų adresų registravimui bei duomenų bazės pildymui, projektavimas ir parengimas. Priemonė reikalinga naujų Adresų registro objektų, kurių nebuvo Lietuvos Respublikos administracinių vienetų, gyvenamųjų vietovių ir gatvių valstybės registre (seniūnijų, pastatų, žemės sklypų ir patalpų), sėkmingam įregistravimui užtikrinti. Priemonės įgyvendinimo kriterijus – sėkmingai veikianti registravimo aplikacija;
- duomenų teikimui ir viešam publikavimui reikalingų aplikacijų projektavimas, parengimas, testavimas ir priėmimas eksploatacijai. Priemonė reikalinga užtikrinti duomenų teikimą gavėjams Adresų registro nuostatuose nustatytais būdais ir jų publikavimą internete. Priemonės įgyvendinimo kriterijus – sėkmingai veikianti duomenų teikimo vartotojams ir jų viešo publikavimo aplikacija, kuri užtikrina maksimalų duomenų patikimumą.

Remiantis aukščiau išdėstytu, autorė daro išvadą, kad įgyvendinus užsibrėžtus uždavinius bus maksimaliai tiksliais ir išsamiais duomenimis užpildyta Adresų registro informacinė sistema, padedanti greitai ir efektyviai registruoti objektus, mažiausiomis sąnaudomis teikti juos vartotojams Adresų registro nuostatuose numatytais formatais ir užtikrinti maksimalų kaupiamų duomenų saugumą.

⁶² Nekilnojamojo turto kadastro ir registro bei kitų registrų informacinių sistemų plėtra ir eksploataavimas. Programos aprašymas. Valstybės įmonė Registrų centras. Vilnius, 2006.

3.2. Įstatymų ir kitų teisės aktų registras

Įstatymų ir kitų teisės aktų registras buvo įsteigtas ir veiklą pradėjo 2000 m. balandžio 20 d., Vyriausybei nutarimu patvirtinus Įstatymų ir kitų teisės aktų registro nuostatus⁶³, nors Įstatymų ir kitų teisės aktų registro įstatymas buvo priimtas dar 1995 m. gegužės 2 d.⁶⁴ Tad tuo metu, kuomet nebuvo patvirtinti registro nuostatai, duomenys apie įstatymus ir kitus teisės aktus buvo kaupiami kompiuteriuose. Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengtoje Valstybės registrų ir duomenų bazių dabartinės situacijos studijoje teigiama, kad tai viena iš blogiausių registrų kūrimo tendencijų, visiškai prieštaraujanti registrų sistemos kūrimo strategijai. Kol nėra patvirtintų nuostatų, negalima kalbėti apie jokią registrą. Yra tik duomenų bazė, kurioje kaupiami tam tikros kategorijos objektų registravimo duomenys. Taip pradedant kurti registrą yra pavojus, kad vėliau tinkamai parengus ir suderinus nuostatus, teks iš naujo kurti ir patį registrą. Kol nėra nuostatų, nieko negalima spręsti ir apie objektų registravimo duomenų pilnumą, kokybę, sąveiką, panaudojimo galimybes.⁶⁵

Pažymėtina, kad tarpukario Lietuvoje nebuvo teisės aktų registro, tačiau Įstatymų skelbimo tvarkos ir jų įsiteisėjimo įstatyme⁶⁶ buvo nurodyta, kad atskiri įstatymai „Vyriausybės žiniose“ žymimi atitinkamais skaičiais, o įstatymų originalai laikomi Respublikos Prezidento kanceliarijoje, jų patikrinti nuorašai – Ministrų kabineto kanceliarijoje. „Laikinių Vyriausybės žinių“ 1-37 numeriuose (1918.XII.29 – 1920.V.12) ir „Vyriausybės žinių“ 38-710 numeriuose (1920.VI.22 – 1940.VI.17) buvo paskelbta 5550 teisės aktų. „Vyriausybės žinių“ redakcija spausdindavo kasmetines chronologines priimtų aktų rodykles, kurias, po trejų ar ketverių metų, sujungdavo. Jose nurodydavo dokumentų pavadinimus, išleidimo metus, „Vyriausybės žinių“ išleidimo metus ir dokumento eilės numerį, o pastabose prie nuorodų pateikdavo atžymas, jeigu dokumentas būdavo nustojęs galios. Kadangi akto turinys būdavo platesnis nei akto pavadinimas, tai rodyklėse dažniausiai aktu reguliuojamas teisinis santykis likdavo ne visai atskleistas ir ne visada talkino reguliuojamo teisės dalyko paieškai. Tai netenkino teisės normų taikymo ar teisės mokslo baruose dirbančių specialistų, todėl ši informacijos spraga buvo užpildoma privačia teisininkų ar atskirų valstybinių įstaigų iniciatyva spausdintais teisės aktų žinynais.⁶⁷

⁶³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. balandžio 10 d. nutarimas Nr. 405 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 32-896.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 41-992.

⁶⁵ Valstybės registrų ir duomenų bazių dabartinės situacijos studija: analizė ir vertinimas. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius, 2001. http://www.ivpk.lt/dokumentai/Registru_analize.pdf. (2006-06-02).

⁶⁶ Įstatymų skelbimo tvarkos ir jų įsiteisėjimo įstatymas // Vyriausybės žinios. 1923, Nr. 146-1049 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁶⁷ Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996. P. XVI-XVII.

Įstatymų ir kitų teisės aktų registras skirtas teisės aktų apskaitai, sisteminiui ir informacijos teikimui. Registro tvarkymo įstaiga yra Teisinės informacijos centras. Įstatymų ir kitų teisės aktų registre registruojami oficialiai paskelbti Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai bei duomenys apie juos: teisės aktą priėmusi institucija, akto rūšis, institucijos suteiktas registracijos numeris, akto priėmimo, įsigaliojimo, pakeitimo, pripažinimo netekusiu galios, sustabdymo ir kitos datos, taip pat ir teisės akto tekstas. Šiuo metu Įstatymų ir kitų teisės aktų registrą sudaro virš 80 tūkst. objektų: 5008 įstatymai, 1140 Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, 4740 Prezidento dekretų ir kitų teisės aktų, 22 tūkst. Vyriausybės nutarimų, virš 46 tūkst. kitų valstybės institucijų paskelbtų teisės aktų, su teisės aktais susijusios informacijos.

Kalbant apie registravimą, reikia pažymėti, kad šio registro duomenų teikėjas yra „Valstybės žinių“ redakcija. Redakcija ne vėliau kaip kitą po „Valstybės žinių“ išleidimo pateikia registro tvarkymo įstaigai magnetines laikmenas su teisės aktų tekstais. Registro tvarkymo įstaiga ne vėliau kaip kitą dieną po „Valstybės žinių“ gavimo suteikia kodą oficialiai „Valstybės žiniose“ paskelbtiems teisės aktams ir jų duomenis įrašo į registrą. Registro tvarkytojas neturi teisės redaguoti jam pateiktų teisės aktų ir jei jis, sutikrindamas, ar jam kompiuterinėje laikmenoje pateikti duomenys atitinka „Valstybės žiniose“ oficialiai paskelbtus teisės aktus, nustato neatitikimų, tuomet jis informuoja registro duomenų teikėją, kad šis nedelsiant ištaisytų klaidą.

Registro duomenys yra vieši, ir skelbiami registro duomenų naudotojams interneto ryšio priemonėmis, kompiuterių tinklais, duomenų bazės išrašais ir kitais būdais. Registro duomenų naudotojas interneto priemonėmis prisijungęs prie duomenų bazės užpildo teisės aktų paieškos formą, kurios pagalba atrenkami duomenų bazėje esantys teisės aktai, o pateiktame teisės aktų sąrašė išrinkus reikiamą teisės aktą, pateikiamas teisės akto tekstas.

Teisinės informacijos centro 2006 m. vasario 9 d. rašte Nr. 6 Teisingumo ministerijai nenurodoma, dėl kokių priežasčių dar 2000 metais įsteigtas Įstatymų ir kitų teisės aktų registras iki šiol nepriimtas eksploatacijai, nors šis registras jau daug metų faktiškai veikia ir sudaromos sutartys dėl jo duomenų teikimo. Rašte nurodoma, kad registrą numatoma reorganizuoti. Registro reorganizavimo projektas pradedamas 2006 metų vasario mėnesį ir jį planuojama baigti iki 2008 metų rugpjūčio mėnesio pabaigos, o atnaujintą registrą numatoma priimti eksploatacijai 2007 metų liepos mėnesį. Lieka neaišku, kas bus daroma nuo 2007 metų liepos mėnesio iki 2008 metų rugpjūčio mėnesio, tai yra metus laiko po to, kai registras jau bus priimtas eksploatacijai.⁶⁸

Taigi Įstatymų ir kitų teisės aktų registras yra modernizuojamas ir šį projektą iš dalies finansuoja Europos Sąjunga (toliau – ES).

⁶⁸ Ataskaitos už 2005 metus 1 priedas „Valstybės registrų tvarkymo įstaigų atsakymai“. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, viešojo įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra ir Teisinės informacijos centras 2006 m. vasario 23 d. pasirašė sutartį, pagal kurią buvo skirta parama projekto „Teisės aktų registro modernizavimas ir plėtra“ tinkamoms finansuoti išlaidoms apmokėti. 2 mln. 990 tūkst. litų teikiamos paramos sudaro ES regioninės plėtros fondo lėšos, 836 tūkst. litų – Lietuvos bendrojo finansavimo lėšos ir 270 tūkst. litų – projekto vykdytojo Teisinės informacijos centro indėlis į projektą.

Įgyvendinamu projektu siekiama modernizuoti Įstatymų ir kitų teisės aktų registro informacinę sistemą ir duomenų saugos priemones, pakeisti šio registro dokumentų saugojimo formatą, pertvarkyti teisės aktų tekstus, išskirti teisės aktų struktūrines dalis, papildyti registrą trūkstamais 1940 – 1990 metų teisės aktais ir informacija apie juos, taip pat Įstatymų ir kitų teisės aktų registrą integruoti į ES nacionalinės teisės portalą N-Lex.

Pažymėtina, kad pagrindiniai teikiamo projekto tikslai yra modernizuoti Įstatymų ir kitų teisės aktų registrą, siekiant sukurti kokybiškesnes elektronines paslaugas, teikiamas visiems registro naudotojams Lietuvoje bei integruoti šį registrą į ES nacionalinės teisės interneto portalą N-Lex, kurio pagalba registro duomenys bus viešai teikiami ES ir kitų šalių piliečiams.

Įstatymų ir kitų teisės aktų registre saugomo teksto formato ir registro priemonių atnaujinimas sudarys geresnes sąlygas teisininkams informacinių technologijų žinias pritaikyti profesinei veiklai. Įgyvendintas projektas užtikrins galimybę visiems šalies gyventojams internetu iš registro gauti reikalingų teisės aktų tekstus ir kitus duomenis, aktualius tiek asmeninei, tiek akademiniai ar profesinei veikloms.⁶⁹ O viešai prieinamos ir patikimos informacijos kūrimas internete skatina visuomenę gilinti žinias, interneto ir kompiuterių naudojimo įgūdžius, padeda efektyviau spręsti iškilusias problemas. Be to, sudaro sąlygas atviros, išsilavinusios, nuolat besimokančios ir savo veiklą žiniomis grindžiančios visuomenės, kurios nariai turi galimybę ir geba efektyviai naudoti šiuolaikines informacines technologijas, plėtrai.⁷⁰

3.3. Gyventojų registras

Gyventojų registras savo veiklą pradėjo 2000 m. lapkričio 11 d., kai 2000 m. lapkričio 6 d. Vyriausybės nutarimu buvo patvirtinti Lietuvos Respublikos gyventojų registro nuostatai⁷¹. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Gyventojų registro įstatymo pirmoji redakcija⁷² buvo

⁶⁹ Projektas „Europos Sąjungos parama padės modernizuoti Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų registrą“. <http://www.tic.lt/registras/Parama.htm>. (2006-06-11).

⁷⁰ Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas 2004 – 2006 m. http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.pdf. (2006-12-02).

⁷¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 6 d. nutarimas Nr. 1346 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3034.

⁷² Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-78.

priimta dar 1992 m. sausio 23 d., o šio įstatymo nauja redakcija⁷³ 1999 m. kovo 16 d. Tad šiuo atveju buvo susidariusi panaši situacija kaip ir Įstatymų ir kitų teisės aktų registre, kai buvo duomenų bazė, tačiau registro apibūdinamo kaip teisinių, organizacinių, duomenų tvarkymo ir teikimo procedūrų visuma, skirta tam tikros kategorijos objektų registravimo organizavimui, registravimo duomenų tvarkymui ir panaudojimui, dar nebuvo.

Tarpukario Lietuvoje buvo keletas teisės aktų, susijusių su asmens duomenų tvarkymu. Vidaus reikalų ministerijos apskričių ir miestų valdyboms bei apskričių viršininkams skirtas aplinkraštis⁷⁴ nustatė metrikų vedimo laikiną tvarką, kol įstatymu turėjo būti sureguliuota bendra metrikų knygų vedimo tvarka. Minėtame aplinkraštyje buvo nurodyta, kad piliečių, kurie nepadarė gimimo, jungtvių ar mirties aktų pas dvasininkus, metrikų knygas vedė miesto valdybos apskrities ir valsčiaus teisėmis miestuose, valsčių valdybos valsčiuose. Vidaus reikalų ministerija atsiųsdavo metrikų knygų formas, pagal jas miestų ir valsčių tarybos pagamindavo knygas ir prieš pradėdamos registruoti gimimo, jungtvių ir mirties aktus pristatydavo jas Vidaus reikalų ministerijai, kad ši jas vizuotų ir uždėtų anspaudą. Metrikų knygos būdavo vedamos dviem egzemplioriais, iš kurių vienas, Vidaus reikalų ministerijai nurodžius, būdavo jai pristatomas. Taip pat buvo nustatytos Laidojimo ir mirties priežasčių registracijos taisyklės⁷⁵, kuriuose reglamentuota tvarka, kaip Sveikatos departamento nemokamai ligoninėms, gydytojams ir policijai išduodamuose blankuose būdavo įrašoma mirties priežastis, kuri vėliau įrašoma į metrikus. Pavardžių keitimo įstatyme⁷⁶ buvo nustatyta pavardės keitimo tvarka. Tuo tarpu jį pakeitusiame Pavardžių įstatyme⁷⁷ buvo įtvirtinta, kad kiekvienas asmuo turi būti įrašytas metrikus surašančioje įstaigoje, surašant gimimo aktą. Taip pat šiame įstatyme buvo reglamentuota pavardės davimo, keitimo, taisymo, rašymo tvarka. Procedūros buvo detalizuotos Pavardžių įstatymui vykdyti taisyklėse⁷⁸, taip pat buvo išleista ir Žydų metrikų knygoms vesti instrukcija⁷⁹, kurioje buvo detalčiai reglamentuota žydų tautybės asmenų gimimo, mirties, jungtvių, skyrybų aktų įrašymo į metrikų knygas tvarka. Taip pat buvo registruojamos asmenų gyvenamosios vietos, o registravimą vykdė policija bei vietos savivaldybės, taip pat šiai funkcijai vykdyti galėjo būti steigiami adresų biurai. Registruojant vadovautasi

⁷³ Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 28-793.

⁷⁴ Vidaus reikalų ministerijos aplinkraštis // Vyriausybės žinios. 1924, Nr. 157-1117 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁷⁵ Laidojimo ir mirties priežasčių registracijos taisyklės // Vyriausybės žinios. 1928, Nr. 277-1782 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁷⁶ Pavardžių keitimo įstatymas // Vyriausybės žinios. 1922, Nr. 79-696 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁷⁷ Pavardžių įstatymas // Vyriausybės žinios. 1938, Nr. 629-4506 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁷⁸ Pavardžių įstatymui vykdyti taisyklės // Vyriausybės žinios. 1939, Nr. 639-4541 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁷⁹ Žydų metrikų knygoms vesti instrukcija // Vyriausybės žinios. 1925, Nr. 183-1246 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

Gyventojų judėjimui registruoti įstatymu⁸⁰ bei jį detalizavusiomis Vidaus reikalų ministro patvirtintomis Gyventojų judėjimui registruoti įstatymui vykdyti taisyklėmis⁸¹.

Pažymėtina, Gyventojų registras buvo kuriamas Lietuvos Respublikos piliečių pasų duomenų pagrindu, o nuo 1992 metų – kaupiant civilinės būklės aktų duomenis. Dažnas registro tvarkymo įstaigos, registrams keliamų registravimo tvarkos, duomenų kaupimo, kitų reikalavimų keitimas, kiti pažeidimai neleido sukurti kokybiškos pagrindinių asmens duomenų tvarkymo sistemos. Pagrindinės Gyventojų registro funkcionavimo problemos buvo šios: neišspręstas kompiuterinis duomenų kaupimas registravimo tarnybose (civilinės metrikacijos skyriuose) – duomenys į registro centrinę tarnybą buvo perduodami popierinių dokumentų pavidalu, taip pat nebuvo iki galo sukaupiti vaikų duomenys, nes nebuvo sukaupiti duomenys apie vaikus gimusius iki lietuviškų pasų išdavimo (1992 metų pradžios) ir kurie dar nebuvo sulaukę 16 metų bei neturėjo pasų; buvo tik dalinai išspręstas duomenų teikimo naudotojams klausimas.⁸²

Kadangi buvo tiek problemų, tad visai nenuostabu, kad Laisvosios rinkos instituto 2005 metais atliktoje Valstybės registrų reformos studijoje teigiama, kad „Gyventojų registras yra silpniausiai technologiškai ir funkcionaliai veikiantis pagrindinis valstybės registras. Jeigu duomenų registravimas dar iš dalies vykdomas per elektroninę priemonę, tuo tarpu duomenų teikimas iš registro po senovei vykdomas teikiant išrašus popieriniu formatu. Tačiau, vadovaujantis Gyventojų registrų tarnybos informacija, 2005 m. numatyta sukurti duomenų teikimo iš registro programinę įrangą, kurios pagalba prie registro duomenų bazės galės jungtis, stebėti ir imti duomenis visi autorizuoti duomenų gavėjai. Programinė įranga, kaip yra numatyta, galės valdyti ir administruoti duomenų teikėjus ir gavėjus, suteikti galimybę rasti asmenį pagal asmens kodą, vardą, pavardę ir gimimo datą, teikti duomenis apie asmenį, asmens deklaruotą ar apskaitytą gyvenamąją vietą, taip pat duomenis apie asmens šeimines padėtis, tėvus, vaikus, sutuoktinį, asmens dokumentus, civilinės būklės aktus, automatiniu būdu rengti pažymas apie asmens deklaruotą gyvenamąją vietą ir t.t.“⁸³ Tačiau pažymėtina, kad Civilinės metrikacijos įstaigos jau turi galimybę dirbti, perduoti duomenis naudodamosi internetinio ryšio priemonėmis. Šiuo metu taip dirba jau 46 įstaigos. Taip pat gyvenamosios vietos deklaravimo duomenis į Gyventojų registrą elektroniniu būdu įveda visos migracijos tarnybos. Jau sukurta internetinė aplikacija Gyventojų registro duomenims peržiūrėti. Pagal pasirašytas asmens duomenų teikimo sutartis jomis naudojasi įvairūs vartotojai: notariai,

⁸⁰ Gyventojų judėjimui registruoti įstatymas // Vyriausybės žinios. 1939, Nr. 653-4774 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁸¹ Gyventojų judėjimui registruoti įstatymui vykdyti taisyklės // Vyriausybės žinios. 1939, Nr. 684-5097 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁸² Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategija. Projektas. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius, 2002. http://www3.lrs.lt/pls/inter/ivpk_print.doc_view?key=164935. (2006-11-25).

⁸³ Valstybės registrų reformos studija. Laisvosios rinkos institutas. Vilnius, 2005.

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/valstybes_registru_reformos_galimybiu_studija/1535. (2006-10-03).

advokatai ir t.t. Vis dėlto pažymos gyventojams, jei tai yra reikalinga, teikiamos vis dar popieriniu formatu, tačiau jeigu pažyma reikalinga notarui ir jis turi sudaręs sutartį su Gyventojų registro tarnyba, tuomet šis gali iš karto pasižiūrėti jam reikalingus duomenis ir todėl pažymos nebereikia. Be to, nuo 2006 m. lapkričio 17 d. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės „Elektroninės valdžios vartų“ portale pradėjo teikti Gyventojų registro tarnybos elektronines viešąsias paslaugas: sudaryta galimybė užsisakyti ir apmokėti už pažymas apie deklaruotą gyvenamąją vietą ir šeimines padėtis.⁸⁴ Tad apibendrinami galime teigti, kad per metus nuveikta nemažai, tačiau manytina, kad Gyventojų registras tebėra „silpniausiai technologiškai ir funkcionaliai veikiantis pagrindinis valstybės registras“, kaip teigiama visai neseniai atliktoje studijoje.

Registravimas Gyventojų registre vykdomas įrašant iš institucijų, išduodančių asmens dokumentus (asmens tapatybės korteles, pasus, leidimus užsieniečiams gyventi Lietuvos Respublikoje), teisės aktų nustatyta tvarka vykdančių gyvenamosios vietos deklaravimo funkcijas, registruojančių civilinės būklės aktus (gimimo, mirties, santuokos, ištuokos faktus ir civilinės būklės aktų duomenų pakeitimus, taip pat tėvystės nustatymo, įvaikinimo faktus, vardo ar pavardės pakeitimus, taip pat asmenų be pilietybės ir kitų valstybių piliečių civilinės būklės pasikeitimus), gautus duomenis į centrinę Gyventojų registro duomenų bazę.

Gyventojų registro tarnyba nustato ir užtikrina programines ir technines priemones, apsaugančias Gyventojų registrą nuo neteisėto duomenų sunaikinimo, pakeitimo ir naudojimo. Šios priemonės nuolat tobulinamos, tačiau incidentų, galbūt dėl nepakankamo finansavimo, vis dar pasitaiko. Lietuvos naujienų agentūra ELTA 2005 m. rugsėjo 27 d. pranešė, kad duomenis apie gyventojus teikianti Gyventojų registro tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos nuo 2005 m. rugsėjo 25 iki 27 dienos popietės buvo praradusi visus savo turimus duomenis - įrašus apie daugiau kaip 4 mln. žmonių. Dėl šios priežasties neveikė Gyventojų registro tarnybos duomenų bazė, sutrikdžiusi ir pagrindinių informacijos vartotojų - migracijos tarnybų, asmens dokumentų išrašymo centro, kelių eismo priežiūros ir kitų institucijų veiklą. Iš pradžių Gyventojų registro tarnybos Strateginio vystymo ir saugos skyriaus viršininkas nurodė, kad duomenų bazės veiklą sutrikdė operatoriaus klaida, privedusi prie duomenų praradimo. Vėliau jis teigė, kad vis dėlto tai buvo ne darbuotojo klaida, o "force majeure" - nenumatytos aplinkybės. Pasak Gyventojų registro tarnybos Strateginio vystymo ir saugos skyriaus viršininko, garantuoti, kad egzistuočių duomenų apsaugos mechanizmai ir alternatyvūs duomenų saugojimai būdai, kurie bet kuriuo atveju užtikrintų duomenų atstatymą, Gyventojų registro tarnyba negali. Gyventojų registro tarnyba blogiausiu atveju surinktų asmens duomenis iš kitų institucijų. Jis tikino, kad ateityje turimų duomenų apsauga bus dar labiau

⁸⁴ Naujos elektroninės paslaugos – gyventojams naudingi sprendimai internete. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. <http://www.ivpk.lt/main-news.php?cat=30&n=722>. (2006-11-29).

sustiprinta.⁸⁵ Darytina išvada, kad Gyventojų registras bei jame kaupiami duomenys nėra pakankamai apsaugoti, o tai gali turėti rimtų pasekmių, kadangi šio registro duomenys yra naudojami daugelyje kitų valstybės institucijų, tad jų sunaikinimas turėtų įtakos ir kitų institucijų funkcionavimui.

Kalbant apie duomenų teikimo iš Gyventojų registro būdus, reikia pažymėti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2006 m. kovo 29 d. nutarimu⁸⁶ pakeitė Gyventojų registro nuostatus, t.y. papildė juos 41¹ straipsniu, kuriame įtvirtinti šie duomenų teikimo būdai: Gyventojų registro objekto duomenų paieška ir peržiūra kompiuterio ekrane pagal Gyventojų registro duomenų gavėjo pateiktą užklausą, neperduodant pačių duomenų; Gyventojų registro objekto duomenų perdavimas duomenų perdavimo kanalu pagal Gyventojų registro duomenų gavėjo pateiktą automatizuotą užklausą; Gyventojų registro objekto duomenų teikimas Gyventojų registro duomenų gavėjams formuojant registro išrašą ar kitus dokumentus, kurie gali būti teikiami raštu, elektroniniu paštu ar kompiuterinėse laikmenose; išduodant pažymas, kurių formą nustato Gyventojų registro tarnyba. Tad Gyventojų registras modernizuojamas ir jo veiklos principai nuolat tobulinami, kad būtų užtikrinta kuo geresnė teikiamų paslaugų kokybė ir išvengiama nesklandumų registro funkcionavime.

3.4. Juridinių asmenų registras

Europos Komisijos 2000 m. ataskaitoje dėl Lietuvos pažangos rengiantis narystei Europos Sąjungoje rašoma, kad teisės aktai, susiję su Įmonių rejestru, turi būti patobulinti. Atsižvelgiant į tai, iškilo būtinybė suderinti Įmonių rejestro įstatymą su Europos Bendrijų įmonių teisės normomis. Bendrosios su tuo susijusios nuostatos buvo įtvirtintos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, įsigaliojusio 2001 m. liepos 1 d., 2.62 straipsnyje. Jame nustatyta, kad kiekvienas juridinis asmuo turi būti įregistruotas Juridinių asmenų registre.⁸⁷ 2003 m. lapkričio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 1407⁸⁸, kuriuo buvo įsteigtas Juridinių asmenų registras bei patvirtinti šio registro nuostatai. Registras pradėjo veikti nuo 2004 m. sausio 1 d. Nuo tos dienos taip pat įsigaliojo ir 2000 m. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso taisyklės dėl juridinio asmens registravimo Juridinių asmenų registre bei duomenų atskleidimo. Iki Juridinių asmenų registro

⁸⁵ Gyventojų registras dviem dienoms buvo pradanginęs per 4 mln. saugomų įrašų. ELTA. www.sala.lt/portal/index.php?handler=newsdetailed&id=30864. (2006-11-07).

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 29 d. nutarimas Nr. 311 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 6 d. nutarimo Nr. 1346 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1289.

⁸⁷ Vankevičiūtė L. Kiekvienai įmonei – naujas kodas. Juridinių asmenų registro naujovės // Juristas. 2004, Nr. 1, P. 30.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. 1407 “Dėl Juridinių asmenų registro įsteigimo ir Juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo” // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4810.

veiklos pradžios juridiniai asmenys buvo registruojami ir jų duomenys atskleidžiami tuo metu galiojusių įstatymų nustatyta tvarka.⁸⁹

Pažymėtina, kad juridinių asmenų registravimo procedūros buvo reglamentuojamos ir registrai veikė jau tarpukario Lietuvoje. Įstatyme apie draugijas⁹⁰ buvo nurodyta, kad draugiją norintys steigti asmenys jos įstatus turi įregistruoti pas apskrities viršininką. Tam būdavo steigiama speciali komisija, kuri nusprendavo, ar įstatus įregistruoti, ar atsisakyti tai padaryti. Jei įstatai komisijos būdavo pripažįstami registruotiniais, tuomet apskrities viršininkas įrašydavo juos į tam tikrą rejestrą, kuriame nurodydavo draugijos pavadinimą, tikslą, kuriam ji steigiama, steigimo datą, valdybos narių pavardes bei jų gyvenamąją vietą. 1939 m. minėtas įstatymas buvo pakeistas Draugijų įstatymu⁹¹. Vidaus reikalų ministerija tvarkė draugijų registrą, kuriame privalomai turėjo registruotis visos Lietuvoje steigiamos draugijos. Leisdamas steigti draugiją, vidaus reikalų ministras patvirtindavo jos įstatus ir įrašydavo į minėtą registrą, nuroydamas tos draugijos įrašymo eilės numerį, metus, mėnesį ir dieną, pavadinimą, būstinę, adresą ir tikslą. Detaliai draugijų registre saugomos informacijos sudėtį, pačią registravimo procedūrą nustatė Taisyklės draugijų įstatymui vykdyti⁹². Buvo ir daugiau įstatymų, kuriuose buvo nurodyta privaloma juridinių asmenų registracija: Kooperacijos bendrovių ir sąjungų įstatymas⁹³, Akcinių bendrovių įstatymas⁹⁴. Kooperacijos bendrovių ir sąjungų įstatyme nurodyta, kad steigiant bendrovę ar sąjungą, ji turėjo būti įtraukta į kooperacijos bendrovių rejestrą. Šį rejestrą tvarkė Kooperacijos departamentas prie Prekybos ir pramonės ministerijos. Šis departamentas ir sprendavo bendrovę įtraukti ar ne į rejestrą. Akcinių bendrovių atskiro registro nebuvo, tačiau apie bendrovės įsteigimą turėjo būti pranešama Finansų ministerijai, kartu pateikiant visuotinio susirinkimo nuorašą, į valdybą ir revizijos komisiją išrinktų asmenų vardus ir pavardes, taip pat už akcijas surinktų pinigų sumą. Bendrovė savo veiklą pradėdavo tik Finansų ministerijai apie jos įsteigimą paskelbus „Vyriausybės žiniuose“. Tačiau manytina, kad svarbiausias teisės aktas buvo Prekybos registro įstatymas⁹⁵, kuris suvienodino registravimo tvarką ir nurodė, kad į šį registrą turi būti įtraukiami visi asmenys, besiverčiantys ūkine – komercine veikla, t.y. vienasmeniai pirkliai, išskyrus smulkiuosius, taip pat prekybos,

⁸⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁹⁰ Įstatymas apie draugijas // Laikinosios Vyriausybės žinios. 1919, Nr. 15 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁹¹ Draugijų įstatymas // Vyriausybės žinios. 1936, Nr. 522-3626 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁹² Taisyklės draugijų įstatymui vykdyti // Vyriausybės žinios. 1936, Nr. 553-3843 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁹³ Kooperacijos bendrovių ir sąjungų įstatymas // Laikinosios Vyriausybės žinios. 1919, Nr. 4-14a // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁹⁴ Akcinių bendrovių įstatymas // Vyriausybės žinios. 1925, Nr. 179-1227 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁹⁵ Prekybos registro įstatymas // Vyriausybės žinios. 1937, Nr. 574-3999 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

kooperacijos bendrovės, bei svarbiausia informacija apie juos. Prekybos registras veikė prie Prekybos, pramonės ir amatų rūmų. Prekybos registrą tvarkė prekybos registro vedėjas, kurį skyrė ir atleido Prekybos, pramonės ir amatų rūmų pirmininkas, o tvirtino finansų ministras. Finansų ministras nustatė prekybos registro knygu, pareiškimo registru ir registro įrašų formas, taip pat paslaugų kainas. Prekybos registro įrašai buvo įrašomi prekybos registro vedėjo nutarimu, jie buvo vieši ir patys registro tvarkymo principai mažai kuo skyrėsi nuo dabar Juridinių asmenų registre taikomų tvarkymo principų. Vėliau priimtas Aprėžtos atsakomybės bendrovių įstatymas⁹⁶ taip pat nustatė, kad šios bendrovės yra laikomos prekybos bendrovėmis ir pradėdavo veiklą tik įrašytos į prekybos registrą.

Šiuolaikinis Juridinių asmenų registras yra duomenų ir dokumentų apie juridinius asmenis kaupimo, saugojimo ir naudojimo priemonė. Kadangi duomenys ir dokumentai apie juridinius asmenis ekonominiu ir teisiniu požiūriu yra vieni svarbiausių, Juridinių asmenų registras yra laikomas pagrindiniu valstybės registru.⁹⁷

Paminėtina, kad Registrų centras, ėmęs tvarkyti Juridinių asmenų registrą, susidūrė su tam tikromis problemomis, kurias lėmė ankstesnė įmonių ir organizacijų registravimo tvarka:

- iki Juridinių asmenų registro atsiradimo juridinius asmenis, jų dokumentus ir duomenis registravo ir kaupė per dešimtį įvairiausių institucijų: Kultūros, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo, Teisingumo, Ūkio ministerijos, Lietuvos bankas, Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, apskričių viršininkų administracijos, savivaldybių institucijos,⁹⁸ be to, šios institucijos naudojo nesuderintą technologiją;
- juridinių asmenų registravimą ir veiklą reglamentavo aibė skirtingų teisės aktų, tačiau nebuvo bendrųjų registro nuostatų;
- buvo vėluojama patvirtinti Juridinių asmenų registro nuostatus, nors pagal Civilinio kodekso nuostatas šie turėjo būti patvirtinti iki 2001 metų gruodžio 1 dienos;
- buvo neoperatyviai teikiama daugumos juridinių asmenų registravimo informacija;
- duomenys buvo nekokybiški, neaktualūs, nebuvo išspręstas operatyvaus duomenų keitimo klausimas;
- nebuvo parengta vieninga juridinių asmenų klasifikacija;
- tik iš dalies išspręstas registravimo dokumentų tiesioginio spausdinimo iš centrinės duomenų bazės klausimas.⁹⁹

⁹⁶ Aprėžtos atsakomybės bendrovių įstatymas // Vyriausybės žinios. 1940, Nr. 688-5156 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

⁹⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002. P. 147.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 55-1940.

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3599.

Autorė pažymi, kad visų šių problemų pasekmė buvo ta, kad renkant tą pačią informaciją apie juridinį asmenį daugybę kartų, būdavo keleriopai padidintos duomenų kaupimo sąnaudos, nebuvo galimybių operatyviai reaguoti į juridinio asmens būklės, teisių ar apribojimų kitimą, informacijos neadekvatumas realiai situacijai neužkirsdavo kelio nepagrįstiems sprendimams, nebuvo užtikrinama nuolat reikalingos informacijos kokybė ir operatyvumas.¹⁰⁰

Tad įsteigus Juridinių asmenų registrą, ta painiava baigėsi. Antra vertus, iš Juridinių asmenų registro pirmtakų Registrų centras „paveldėjo“ begalę problemų: netikslius ir neaktualius duomenis, daugelį metų veiklos nevykdančias įmones – vaiduoklius ir t.t., todėl pirmuosius Juridinių asmenų registro tvarkymo metus Registrų centras didžiausias pastangas dėjo būtent duomenims apie įmones ir organizacijas tikslinti bei tvarkyti. Todėl vos kelių metų kelią, nueitą nuo painios daugianarės juridinių asmenų registravimo sistemos iki juridinių asmenų duomenų ir dokumentų elektroninio apsikeitimo, derėtų vertinti tik kaip labai teigiamą reiškinį. Jei palygintume šiandieninę padėtį su buvusią prieš penkerius metus, pamatytume, kad verslo visuomenė jau spėjo pajusti akivaizdžius naujosios sistemos pranašumus. Sistemos centralizavimas ir unifیکavimas visų pirma suteikė kur kas daugiau aiškumo ir skaidrumo. Pavyzdžiui, anksčiau pasitaikydavo gana ryškių savivaldybės institucijų ir Ūkio ministerijos „praktikos“ skirtumų dėl pateiktinų dokumentų, informacijos ir pan. Antra, itin reikšmingas juridinio asmens registravimo procedūrų perkėlimas į elektroninę terpę, elektroninės bazės sukūrimas ir jos sujungimas su kitais registrais – Turto arešto aktų registru, Hipotekos registru, Sutarčių registru ir valstybės institucijomis – Valstybine mokesčių inspekcija, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, notarais, antstoliais. Galima teigti, kad Juridinių asmenų registro tinkamas funkcionavimas sukuria prielaidas užkirsti kelią nesąžiningiems verslo dalyviams.¹⁰¹

Administracinių teisės pažeidimų kodekso¹⁰² 172⁽²⁾ straipsnis numato, kad neteisingu juridinio asmens, jo filialo ar atstovybės, užsienio juridinio asmens ar kitos organizacijos filialo ar atstovybės dokumentų, duomenų bei kitos teiktinos informacijos pateikimas Juridinių asmenų registru arba juridinio asmens, jo filialo ar atstovybės, užsienio juridinio asmens ar kitos organizacijos filialo ar atstovybės dokumentų, duomenų bei kitos teiktinos informacijos nepateikimas Juridinių asmenų registru laikui teisės aktų nustatyta tvarka užtraukia baudą vadovui nuo vieno šimto iki penkių tūkstančių litų. Šių Administracinių teisės pažeidimo kodekso pataisų iniciatorės Ūkio ministerijos atstovai pažymi, kad permainas lėmė būtinybė įgyvendinti tam tikrų ES bendrovių teisės direktyvų ir reglamento nuostatas, įpareigojančias valstybes nares savo nacionaliniuose teisės aktuose nustatyti nuobaudas už dokumentų, duomenų ar informacijos

¹⁰⁰ Andrijauskas K. Lietuvos registrų kūrimas – patikima investicija. <http://www.ivpk.lt/main-aktual.php?cat=61&n=1>. (2006-11-16).

¹⁰¹ Mažylė J. Juridinių asmenų registras. Ar taps verslo skaidrumo garantu? (1) // Juristas. 2006, Nr. 3, P. 25-26.

¹⁰² Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

nepateikimą Juridinių asmenų registru. ¹⁰³ Vadinasi, Registrų centras formaliai turi teisėtą pagrindą skirti vadovams baudas net ir už nepranešimą apie valdybos narių pasikeitimą. Ar Registrų centras neturėtų siekti, kad tokia neproporcinga sankcija būtų pašalinta iš Administracinių teisės pažeidimų kodekso? Registrų centras neturėtų tapti represine struktūra. Verslininkui svarbiausias stimulus teikti apie save duomenis Juridinių asmenų registru turi būti ne baimė sulaukti piniginės baudos, o suvokimas, kad perspektyvus gali būti tik skaidrus verslas. Registro duomenimis naudojasi valstybės valdžios įstaigos, teismai, bankai ir kitos įmonių bei organizacijų veiklai svarbios institucijos. Kitaip tariant, duomenų ir dokumentų Registrų centrai neteikiančios įmonės baudžia pačios save, nes kitiems verslo subjektams, negaunantiems apie jas tikslios informacijos, jos atrodo įtartinos, neskaidrios, be to, yra sunku išvengti nesusipratimų su valstybės institucijomis ar kredito įstaigomis. ¹⁰⁴ Dar vertėtų paminėti, kad atsakomybė už registro duomenų patikimumą tenka ne tik duomenų teikėjui, bet ir registro tvarkytojui. Neteisingus ar netikslus duomenis į registro duomenų bazes įtraukęs Juridinių asmenų registro darbuotojas atsako už tai įstatymų nustatyta tvarka. Jei dėl Juridinių asmenų registro kaltės į registro duomenų bazę patekę neteisingi ar netikslūs duomenys lėmė juridinio asmens patirtą žalą, ją atlyginti privalo registro tvarkytojas – Registrų centras. ¹⁰⁵

Taip pat pastebėtina, kad Juridinių asmenų registro tvarkytojo teisė inicijuoti juridinio asmens likvidavimą laikytina ne sankcija, o priemone, skirta mažinti jokios veiklos nevykdančių juridinių asmenų skaičių. Daugėjant teismų sprendimų, kuriais nusprendžiama likviduoti finansinės atskaitomybės Juridinių asmenų registru nepateikiančias įmones, ir stiprėjant tokių bylų rezonansui visuomenėje, juridinių asmenų, pateikiančių finansinę atskaitomybę Juridinių asmenų registru, taip įrodančių savo veikimą, turėtų daugėti. ¹⁰⁶

Priekaištaujama, kad Juridinių asmenų registro veikla organizuota netinkamai. Pagrindinėmis problemomis įvardijama tai, kad neretai įmonių vadovai privalo stumdytis Juridinių asmenų registre, laukdami savo eilės pateikti reikiamus dokumentus; nors registre dirba nemažai kvalifikuotų vadovų ir darbuotojų, tačiau registro procedūros dažnai yra pernelyg biurokratinės; nors kai kuriuos dokumentus ar prašymus Juridinių asmenų registru galima pateikti faksu, bet informacijos apie tokią galimybę Juridinių asmenų registro internetinėje svetainėje nėra, o registro darbuotojai apie tai, deja, taip pat nepraneša; registro nemokamoje juridinių asmenų duomenų bazėje pateikta labai mažai informacijos apie registruotus juridinius asmenis: pavadinimas, kodas, adresas ir teisinis statusas, tačiau nenurodomas net asmuo ar asmenys, turintys teisę juridinio asmens vardu sudarinėti sandorius, o dėl to vadovai dažnai skundžiasi, kad jiems sunku operatyviai surinkti informaciją, reikalingą sandoriui sudaryti; daug trukdžių ir nepatogumų sukelia notarų

¹⁰³ Matonienė R. Už informacijos nepateikimą registru – baudos // Juristas. 2004, Nr. 7-8, P. 46.

¹⁰⁴ Mažylė J. Juridinių asmenų registras. Ar taps verslo skaidrumo garantu? (1) // Juristas. 2006, Nr. 3, P. 27.

¹⁰⁵ Matonienė R. Už informacijos nepateikimą registru – baudos // Juristas. 2004, Nr. 7-8, P. 47.

¹⁰⁶ Mažylė J. Juridinių asmenų registras. Ar taps verslo skaidrumo garantu? (2) // Juristas. 2006, Nr. 4, P. 32.

prieigų prie Juridinių asmenų registro duomenų bazės sutrikimai, tad notarams pavyksta gauti informaciją iš Juridinių asmenų registro duomenų bazės ne apie visas bendroves, todėl kartais, atvykus pas notarą, paaiškėja, kad tam tikrų veiksmų nebus galima atlikti, nes notaras negali tinkamai pasinaudoti duomenų baze ir dėl to reikia gauti išrašą iš Juridinių asmenų registro. Registrų centro atstovas spaudai Aidas Petrošius pripažįsta egzistuojančią eilių problemą registre. Kovai su eilėmis Registrų centras pasitelkė elektroninio finansinės atskaitomybės pateikimo sistemą, kuri padeda kloti visuotinio elektroninio asmenų ir registro apsikeitimo duomenimis ir dokumentais sistemos pamatus. Apibendrinamas Aidas Petrošius priduria, kad vienas svarbiausių Registrų centro tikslų yra sukurti tokio piliečių ir valstybės registrų bendradarbiavimo modelį, kuris supaprastintų ir palengvintų asmenų santykius su valstybės institucijomis ir didžiumą procedūrų perkeltų į virtualią erdvę. Sunku patikėti, kad tokia perspektyva kam nors atrodytų atgrasi, nebent tiems, kurie pelnosi iš netvarkos.¹⁰⁷

Vadovaujančioji Juridinių asmenų registro tvarkytoja Teisingumo ministerija Registrų centrui nurodė, kad jis iki 2007 metų vasario mėn. turėtų užtikrinti galimybę viešos paieškos duomenis skelbti taip pat ir anglų kalba. Iki tos pačios dienos Registrų centras turės pateikti interneto tinklalapyje aiškia ir paprastą nuorodą į viešai atskleidžiamus juridinių asmens duomenis.

Lietuva kaip ir kitos ES narės privalo užtikrinti, kad iki 2007 metų sausio 1 d. bendrovės ir kiti asmenys bei institucijos, iš kurių reikalaujama parengti arba padėti rengti pranešimus, visus dokumentus ir duomenis galėtų pateikti elektroninėmis priemonėmis. Daugelį šių priemonių Teisingumo ministerija ir jos žinioje esantys registrai įgyvendino 2004 – 2005 metais. Tačiau šiuo metu ne tik Lietuva, bet ir daugelis valstybių dar nėra iki galo sukūre „vieno langelio“ principo, kuris leistų ir elektroniniu būdu įregistruoti juridinį asmenį. Šios paslaugos įdiegimas Registrų centre glaudžiai susijęs su elektroninio parašo įgyvendinimu, kuris kol kas Lietuvoje dar tinkamai neveikia. Be to, norinti įregistruoti juridinį asmenį būtina su notarais suderinti juridinio asmens įstatus ir kitus dokumentus. Tai turėtų būti daroma elektroniniu būdu. Pažymėtina, kad 2005 m. balandžio mėnesį Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymu Registrų centrui buvo patvirtintas finansavimas iš ES Struktūrinių fondų projektui „Projekto „Juridinio asmens registravimo procedūrų perkėlimas į elektroninę terpę“ įgyvendinimui reikalingos dokumentacijos parengimas“. Pastarojo įgyvendinimui Registrų centras vėliau atskirai prašys paramos iš ES Europos regioninės plėtros fondo ir Europos socialinio fondo. Šio projekto pagrindinis tikslas – atlikti reikiamas analizes, kurios pateiktą informaciją apie projekto „Juridinio asmens registravimo procedūrų perkėlimas į elektroninę terpę“ tinkamumą finansavimui bei nustatytų priimtinausią projekto įgyvendinimo kelią. Investiciniame projekte (galimybių analizėje) analizuojamos galimybės įgyvendinti projektą „Juridinio asmens

¹⁰⁷ Mažylė J. Juridinių asmenų registras. Ar taps verslo skaidrumo garantu? (2) // Juristas. 2006, Nr. 4, P. 34-36.

registravimo procedūrų perkėlimas į elektroninę terpę", kuriuo būtų sukurta elektroninė paslauga leidžianti įregistruoti juridinių asmenų arba dalį šių procedūrų atlikti internetu.¹⁰⁸

Siekdamas užtikrinti Juridinių asmenų registro efektyvų veikimą ir sudaryti galimybę registro duomenis ir dokumentus teikti, naudoti ir saugoti elektronine forma, teisingumo ministras dar 2003 metų rugsėjį sudarė darbo grupę. Darbo grupei buvo pavesta ne vėliau kaip iki 2007 m. sausio 1 d. užtikrinti, kad visi Juridinių asmenų registro duomenys ir dokumentai būtų pateikiami, naudojami ir saugomi elektronine forma ir asmenys turėtų galimybę registruoti pateikti nustatytus duomenis ir dokumentus elektroniniu būdu.

Vykdamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 – 2008 m. programą, šiuo metu yra patvirtintos unifikotos prašymų, kuriuos reikia pateikti registruoti, formos. Visos prašymų formos yra patalpintos Registrų centro interneto tinklalapyje. Vartotojai jiems patogiu formatu formas elektroniniu būdu gali atsisiųsti į savo darbo vietą, pildyti elektroniniu būdu, atsispausdinti ir teikti registruoti ar notarui.

Be kita ko, reikia pažymėti, kad siekiant palengvinti suinteresuotiems asmenims būdus gauti informaciją apie juridinių asmenų steigimą, juridinių asmenų registro duomenų pakeitimą ar juridinio asmens teisinio statuso įregistravimą, Registrų centro tinklalapyje yra pateikiama vieša informacija apie registravimo procedūras, kitas paslaugas. Interneto tinklalapyje vartotojams yra prieinama vieša Juridinių asmenų registro objektų paieška, kurioje neatlygintinai pateikiami svarbiausi juridinių asmenų duomenys. Fiziniais ir juridiniams asmenims sudarius sutartis su registru, sudaryta galimybė elektroniniu būdu gauti juridinių asmenų duomenis.

Be to, sukurta ir 2006 metų vasario mėnesį pradėta eksploatuoti informacinė sistema, kuri leidžia teikti juridinių asmenų registruoti finansinės atskaitomybės dokumentus ne tik rašytiniu, bet ir elektroniniu būdu. Ši sistema ir toliau tobulinama.¹⁰⁹

Tad Juridinių asmenų registrų veikloje yra ir daug teigiamai vertintinų aspektų: interneto svetainėje yra atmintinės; veikia konsultacinė tarnyba, kuri esant reikalui informuoja, kokias formas reikia pildyti ir kokią informaciją joje pateikti; veikia finansinės atskaitomybės pateikimo elektroninė sistema; galima juridinių asmenų vieša paieška ir t.t.

Apibendrinant teigtina, kad Juridinių asmenų registro tikslas – užtikrinti vartotojų, verslininkų ir kitų fizinių ir juridinių asmenų civilinių teisių apsaugą, teisinėmis priemonėmis reguliuoti ir vystyti verslui palankią aplinką. Darytina išvada, kad jis buvo įsteigtas siekiant suvienodinti juridinių asmenų registravimo praktiką visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje,

¹⁰⁸ Juridinio asmens registravimo procedūrų perkėlimas į elektroninę terpę. Valstybės įmonė Registrų centras. <http://www.registrucentras.lt/apie/fondai.php>. (2006-11-26).

¹⁰⁹ Informaciją apie Lietuvos juridinius asmenis bus galima gauti ir anglų kalba. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. <http://www.tm.lt/default.aspx?item=prsp&id=13001>. (2006-11-16).

supaprastinti pačią procedūrą, užtikrinti duomenų ir dokumentų viešumą, tinkamą trečiųjų asmenų interesų apsaugą.

3.5. Hipotekos registras

2001 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui¹¹⁰ (toliau – CK), Lietuvos civilinėje teisėje atsirado daug naujovių. Iš naujo sureglamentuoti daugelis iki tol buvusių teisinių santykių, įvesti nauji teisės institutai, numatyta būtinybė viešai registruoti daugelį iki tol neregistruotinių juridinių faktų ir daiktinių teisių. Siekiant sudaryti galimybę registruoti bendrosios dalinės nuosavybės dalies įkeitimą ir priverstinę hipoteką, turėjo būti pertvarkytas ir jau nuo 1998 m. sėkmingai veikiantis Hipotekos registras.¹¹¹ Taigi Hipotekos registras įsteigtas 1996 m. rugsėjo mėn. Lietuvos Respublikos hipotekos registro steigimo įstatymu¹¹², o veiklą pradėjo 1998 m. balandžio 1 d., kadangi sistemos funkcionavimui reikalinga infrastruktūra (hipotekos įstaigos, teisinė ir informacinė bazė) buvo sukurta 1997 – 1998 metais.

CK 4.170 str. įtvirtinta, kad hipoteka – tai esamo ar būsimo skolinio išipareigojimo įvykdymą užtikrinantis nekilnojamojo daikto įkeitimas, kai įkeistas daiktas neperduodamas kreditoriui.

Autorė pažymi, kad kuriant šiuolaikinę hipotekos sistemą buvo įvertinta ir tarpukario Lietuvos patirtis. XX a. pradžioje Lietuvoje nebuvo vieningos turto įkeitimą reglamentuojančios teisinės sistemos. Užnemunėje veikė 1818 m. Ipotekos įstatymas, 1825 m. Ipotekos ir privilegijų įstatymas bei Napoleono kodeksas. Buvusiose Kauno ir Vilniaus gubernijose veikė Rusijos įstatymų X tomas, buvusi Kuršių gubernija ir Klaipėdos kraštas turėjo dar kitą teisinę sistemą.¹¹³ Tarpukario Lietuvoje vieninga hipotekos sistema pradėta kurti 1936 m., priėmus Ipotekos įstatymą¹¹⁴. Šis didelės apimties įstatymas detaliam reglamentavo ipotekos įstaigų veiklą ir jose vedamų ipotekos knygų tvarkymą – nustatė įrašomas į ipotekos knygas teises, ipotekos knygų vedimo tvarką (ipotekos knygų straipsnius, sąlygas straipsniams rašyti, teisinius įrašymo pagrindus, ipotekos teisėjo nutarimus), ipotekos knygų panaikinimą ir atnaujinimą, ipotekos įstaigos dokumentų išdavimo tvarką ir t.t. 1 straipsnyje buvo nustatyta, kad ipotekos knygose buvo įrašomos ne tik įkeitimo teisės, bet taip pat ir nuosavybės teisės bei daiktinės teisės svetimame turte. Visos

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹¹¹ Juodka R. Veiklą pradeda naujieji registrai // Justitia. 2001, Nr. 6, P. 2.

¹¹² Lietuvos Respublikos hipotekos registro steigimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 100-2266.

¹¹³ Rudokaitė L. Hipotekos sistema Lietuvoje. Hipotekos registras. <http://www.lhr.lt/index.php?1895525216>. (2006-12-02).

¹¹⁴ Ipotekos įstatymas // Vyriausybės žinios. 1936, Nr. 560-3892 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

šios teisės vadintos ipotekinėmis. Ipotekos įstaigų įstatymas¹¹⁵ reglamentavo ipotekos įstaigų steigimo, tvarkymo principus. Šiame įstatyme buvo nustatyta, kad kiekvienoje apskrityje prie apskrities miesto apylinkės teismo yra ipotekos skyrius su raštine ir archyvu. Apskrities ipotekos skyrių tvarkydavo apylinkės teisėjas, o apskrities ipotekos skyriaus raštinę, archyvą tvarkydavo, ipotekos knygas vedavo ipotekos sekretorius, skiriamas ir atleidžiamas teisingumo ministro. Šis įstatymas nustojo galios 1938 m., kai įsigaliojo Teismų santvarkos įstatymo pakeitimas¹¹⁶, kuris nustatė, kad ipotekos raštinę tvarko ir už jos tvarką atsako ipotekos knygų vedėjas, skiriamas teisingumo ministro apygardos teismo pirmininko teikimu. Taip pat buvo įtvirtinta kandidato knygų vedėjo pareigoms užimti egzaminavimo tvarka. Ipotekos įstaigą tvarkė apylinkės teisėjas.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę buvo siekiama sukurti efektyvią hipotekos sistemą, todėl 1992 m. spalio 6 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos hipotekos įstatymas¹¹⁷, kuriuo buvo pamėginta organizuoti hipotekos sistemą. Nors įstatymas buvo priimtas ir įsigaliojo, hipotekos įstaigų darbo organizavimas nebuvo pradėtas, nepradėjo veikti ir hipotekos sistema, o ją „pavadavo“ turto įkeitimo sutartys, kurios buvo sudaromos pagal tuo metu galiojusio Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 18 skirsnio nuostatas.¹¹⁸ Siekiant užtikrinti greitą hipotekos įregistravimą kompiuteriais tvarkomame Hipotekos registre, veiksmingą registruojamų duomenų kontrolę, taip pat sudaryti sąlygas hipotekos kreditoriams lengviau ir paprasčiau įgyvendinti savo teises, 1997 m. birželio 10 d. buvo pakeistas Hipotekos įstatymas.¹¹⁹

Pažymėtina, kad Hipotekos registras – tai pagrindinis kompiuterizuotas valstybės registras, kurį sudaro centrinis hipotekos registras ir vietiniai hipotekos registrai. Įsteigus Hipotekos registrą, duomenys apie visus Lietuvoje sudarytus hipotekos (įkeitimo) sandorius kaupiami vienoje duomenų bazėje. Pagrindinės Hipotekos registro funkcijos – kilnojamą ir nekilnojamą turto įkeitimo sandorių teisinė registracija, išieškojimas ne ginčo tvarka bei informacijos apie įregistruotus įkeitimo sandorius kaupimas ir teikimas.

Registrą tvarko hipotekos skyriai prie apylinkės teismų ir Centrinė hipotekos įstaiga. Hipotekas ir įkeitimus registruoja hipotekos teisėjai arba apylinkės teismo pirmininkai tai atlikti įgalioti kiti hipotekos skyrių darbuotojai. Hipotekos skyriaus darbuotojų teises ir pareigas tvarkant

¹¹⁵ Ipotekos įstaigų įstatymas // Vyriausybės žinios. 1935, Nr. 499-3475 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

¹¹⁶ Teismų santvarkos įstatymo pakeitimas // Vyriausybės žinios. 1936, Nr. 559-3887 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos hipotekos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 31-951.

¹¹⁸ Markovas P. Hipoteka: dabarties problemos // Justitia. 2000, Nr. 6, P. 19.

¹¹⁹ Petrauskaitė D. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: ketvirtoji knyga. Daiktinė teisė, XI skyrius. Hipoteka (2) // Justitia. 2004, Nr. 2, P. 18.

Hipotekos registrą nustato Hipotekos registro tvarkymo instrukcija, kurią tvirtina Teisingumo ministerija, ir darbuotojų pareiginės (darbinės) instrukcijos.¹²⁰

Hipoteka įregistruojama pateikus hipotekos lakštą hipotekos skyriui prie apylinkės teismo. Jokio kito papildomo prašymo įregistruoti hipoteką rašyti ir pateikti hipotekos skyriui nereikia. Pagal CK 4.185 straipsnio 3 dalį ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso¹²¹ (toliau – CPK) 543 straipsnio 1 dalį hipoteka yra registruojama daikto buvimo vietos hipotekos skyriuje. Jeigu lakštas pateikiamas registruoti ne daikto buvimo vietos hipotekos skyriui, yra pagrindo atsisakyti priimti lakštą registruoti (CPK 548 str.). Kai prašoma įregistruoti nekilnojamojo daikto pagal įstatymą (laivo, orlaivio) hipoteką – lakštas turi būti pateiktas registruoti hipotekos skyriui, kurio veiklos teritorijoje yra daiktą registruojanti institucija. Prekybinės laivybos įstatymo¹²² 80 straipsnyje nustatyta, kad prašymas įregistruoti, pakeisti ar baigti laivo hipoteką pateikiamas Klaipėdos miesto apylinkės teismo hipotekos skyriui. Hipotekos skyrių veiklos teritorijas nustato teisingumo ministras, vadovaudamasis 1994 m. gegužės 31 d. Teismų įstatymo¹²³ 16 straipsniu.

Kadangi hipoteka įforminama surašant hipotekos lakštą, hipotekos pakeitimai taip pat įforminami hipotekos lakšte. Hipotekos pakeitimai pateikiami registruoti tai pačiai hipotekos įstaigai kaip ir hipoteka – įkeisto daikto buvimo vietos hipotekos skyriui prie apylinkės teismo. Pakeitimai registruojami laikantis tų pačių CPK ir Hipotekos registro nuostatų nustatytų taisyklių kaip ir registruojant hipoteką.

CK 4.185 straipsnio 5 dalies normos įtvirtina Hipotekos registro duomenų viešumo ir teisingumo principus. Hipotekos registro duomenų viešumas reiškia, kad susipažinti su Hipotekos registro duomenimis ir gauti dokumentų kopijas gali kiekvienas pageidaujantis asmuo. Įstatymas nereikalauja, kad pageidaujantis susipažinti su registro duomenimis ar gauti dokumentų kopijas asmuo nurodytų, kodėl jam reikia tokių duomenų ar kopijų. Analogiškos yra Austrijos, Vengrijos, Lenkijos ir kai kurių kitų valstybių įstatymų nuostatos. Tačiau šitaip yra ne visur. Pavyzdžiui, Vokietijos ir Šveicarijos įstatymai nustato, kad asmuo turi pagrįsti savo prašymą leisti susipažinti su registro duomenimis.¹²⁴

Hipotekos registro duomenys yra vieši, todėl asmenys, įsigiję įkeistą daiktą, kilus ginčui, negali remtis tuo, kad nežinojo ar negalėjo žinoti apie daikto hipoteką, jeigu ši perleidžiant daiktą buvo įregistruota Hipotekos registre. Nagrinėjant tokius ginčus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad teikiant duomenis iš Hipotekos registro nurodoma ne tik tai, kad daiktas įkeistas (hipoteka

¹²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 18 d. nutarimas Nr. 1246 “Dėl Lietuvos Respublikos hipotekos registro nuostatų patvirtinimo” // Valstybės žinios. 2001, Nr. 90-3173.

¹²¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹²² Lietuvos Respublikos prekybinės laivybos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 101-2300.

¹²³ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.

¹²⁴ Petrauskaitė D. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: ketvirtoji knyga. Daiktinė teisė, XI skyrius. Hipoteka (2) // Justitia. 2004, Nr. 2, P. 19.

įregistruota), bet ir kad pradėta daikto įkeitimo registravimo procedūra (pateikto įregistruoti lakšto duomenys įtraukiami į Hipotekos registrą nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 24 val.).

Hipotekos registro duomenų teikimo tvarką nustato Hipotekos registro nuostatai. Hipotekos registro duomenys teikiami išduodant hipotekos ar priverstinės hipotekos pažymėjimą, išspausdintą iš Hipotekos registro centrinės duomenų bazės, perduodant duomenis juos užsakiusiam asmeniui asmeniškai, faksu ar paštu. Paštu atsiuntus prašymą suteikti Hipotekos registro duomenis ir mokėjimo kvitą, paruošti duomenys, naudotojui pageidaujant, gali būti išsiunčiami paštu, faksu ar elektroniniu paštu. Informacija taip pat teikiama internetu (pasirašius su Centrine hipotekos įstaiga Hipotekos registro informacijos teikimo sutartį), telefonu. Hipotekos teisėjo parašu ir hipotekos skyriaus prie apylinkės teismo antspaudu patvirtinti hipotekos ar priverstinės hipotekos įregistravimo pažymėjimai išduodami hipotekos skyriuose. Išspausdintą iš Hipotekos registro centrinės duomenų bazės, bet teisėjo parašu nepatvirtintą informaciją teikia Centrinė hipotekos įstaiga. Hipotekos įregistravimo pažymėjimų formas užklausančiam pagal skirtingus kriterijus (hipotekos lakšto identifikavimo kodą, skolininko (įkeisto daikto savininko) kodą, nekilnojamojo daikto kodą) tvirtina teisingumo ministras. Asmenys gali susipažinti su Hipotekos registro duomenimis (peržiūrėti juos kompiuterio ekrane) hipotekos skyriuose ir Centrinėje hipotekos įstaigoje nemokamai. Svarbu paminėti tai, kad nuo 2003 m. užsakyti išrašus iš Hipotekos registro galima ir internetu. Tai asmenims leidžia sutaupyti laiko ir eliminuoti vieną apsilankymą įstaigoje. Asmenims tereikia atvykti į įstaigą atsiimti parengtų dokumentų.

Duomenų teisingumo principas reiškia, kad Hipotekos registro duomenys laikomi teisingais ir išsamiais, kol nuginčijami įstatymo nustatyta tvarka. Hipotekos įstaigų darbuotojai atsako, kad Hipotekos registro duomenys atitiktų hipotekos lakštų duomenis, kad Hipotekos duomenų vartotojams būtų pateikti teisingi ir išsamūs duomenys. Hipotekos registro duomenys gali neatitikti hipotekos lakšto duomenų išimtiniais atvejais, kai jie pakeičiami gavus turto registro tvarkymo įstaigos pranešimą apie įkeisto daikto identifikavimo kodo pakeitimą, t.y. kai duomenis būtina pakeisti siekiant išvengti neteisingos informacijos apie hipoteką pateikimo kitiems asmenims. Paprastai daikto identifikavimo kodas pakeičiamas daiktą padalijus arba sujungus su kitu daiktu, taip pat tais atvejais, kai padaryta klaida suteikiant kodą. Daiktų identifikavimo kodus suteikia daiktus ir su jais susijusius juridinius faktus registruojančios įstaigos, kurios turi užtikrinti, kad kiekvienam registre įregistruotam daiktui būtų suteiktas Lietuvos mastu unikalus (identifikavimo) kodas. Teisė ginčyti Hipotekos registro duomenis apie įkeitimus atsiranda nuo tų duomenų įregistravimo ir išlieka iki įkeitimo išregistravimo iš Hipotekos registro.¹²⁵ Pažymėtina, kad Hipotekos registro steigimo įstatymo 5 straipsnis nustato reikalavimų, kylančių iš įkeitimo

¹²⁵ Petrauskaitė D. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: ketvirtoji knyga. Daiktinė teisė, XI skyrius. Hipoteka (2) // Justitia. 2004, Nr. 2, P. 19-20.

sandorių, sudarytų iki 1998 m. balandžio 1 d., tenkinimo tvarką. Įrašant duomenis apie tokius sandorius į Hipotekos registrą, jų teisinis tyrimas nebuvo atliekamas (Hipotekos registro steigimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis), todėl jiems netaikoma hipotekos duomenų teisingumo prezumpcija. Tokiu atveju, jei skolininkas pagal minėtą sandorį nesutinka su skolos dydžiu, kreditorius privalo jį įrodyti ginčo tvarka.¹²⁶

Hipotekos sandorių registravimas bei tinkamas Hipotekos registro tvarkymas atlieka tam tikras funkcijas.

Pirma, kreditoriaus, daikto savininko (įkaito davėjo) ir trečiųjų asmenų teisių apsaugos funkcija. Hipoteka, daiktinė teisė į svetimą daiktą (*jura in re aliena*), apsunkena konkretų daiktą ir seka paskui jį perleidžiant nuosavybėn kitam asmeniui. Dėl to hipoteka gali pereiti sąžiningam daikto įgijėjui jam net neįtariant, kad daiktas yra apsunckintas. Todėl galimybė kiekvienam suinteresuotam asmeniui viešame registre be ribojimų gauti visą reikiamą informaciją apie daikto įkeitimą ir visas jo įkeitimo detales padeda apsaugoti tiek hipotekos kreditoriaus ir trečiųjų asmenų, tiek paties įkaito davėjo teises. Kiekviena hipoteka, kiekvienas įkeitimas, įregistruotas hipotekos registre, yra laikomi tikrai egzistuojančiu juridiniu faktu. Jeigu hipotekos ar įkeitimo sutartis (lakštas) nėra įregistruota Hipotekos registre, pripažįstama, kad hipotekos ar įkeitimo nėra. Todėl kiekvienas asmuo gali pasitikėti Hipotekos registro duomenimis.

Antra, hipoteka pradeda galioti tik nuo jos įregistravimo Hipotekos registre. Taigi viešas sandorio registravimas atlieka sandorio įsigaliojimo funkciją. Tai svarbiausia įstatyme įtvirtinta hipotekos galiojimo sąlyga, nes jos pasibaigimas sutampa su išregistravimu iš Hipotekos registro.

Trečia, viešas sandorio registravimas atlieka visapusišką sandorio teisėtumo užtikrinimo funkciją, nes prieš įregistruojant hipotekos sandorį, jo ir kitų reikiamų dokumentų teisinį tyrimą atlieka hipotekos teisėjas, patikrinantis, ar: a) sandorį sudaręs asmuo turėjo teisę jį sudaryti; b) priverstinės hipotekos lakštą surašęs asmuo turėjo teisę jį surašyti; c) daiktas gali būti įkeistas; d) yra pagrindas steigti priverstinę hipoteką; e) priverstinės hipotekos objektu parinktas tinkamas daiktas; f) hipotekos (įkeitimo) sandoris atitinka kitus įstatymo reikalavimus.

Ketvirta, hipotekos sandorių registravimas atlieka įrodomąją funkciją. Įregistruotas Hipotekos registre hipotekos sandoris laikomas galiojančiu, kol registre apie jį nėra panaikinamas atitinkamas įrašas.¹²⁷

Autorė išskiria ir *penktąją* – patikimumo funkciją. Patikima Hipotekos registro sistema padeda greitai patikrinti būsimo skolininko finansinį pajėgumą. Todėl hipoteka užtikrintos paskolos suteikimas gali būti greitas ir sklandus. Kadangi patikima hipotekos kredito sistema leidžia kiek įmanoma sumažinti hipotekos kreditoriaus riziką, skolininkas gali tikėtis palankesnių hipotekos

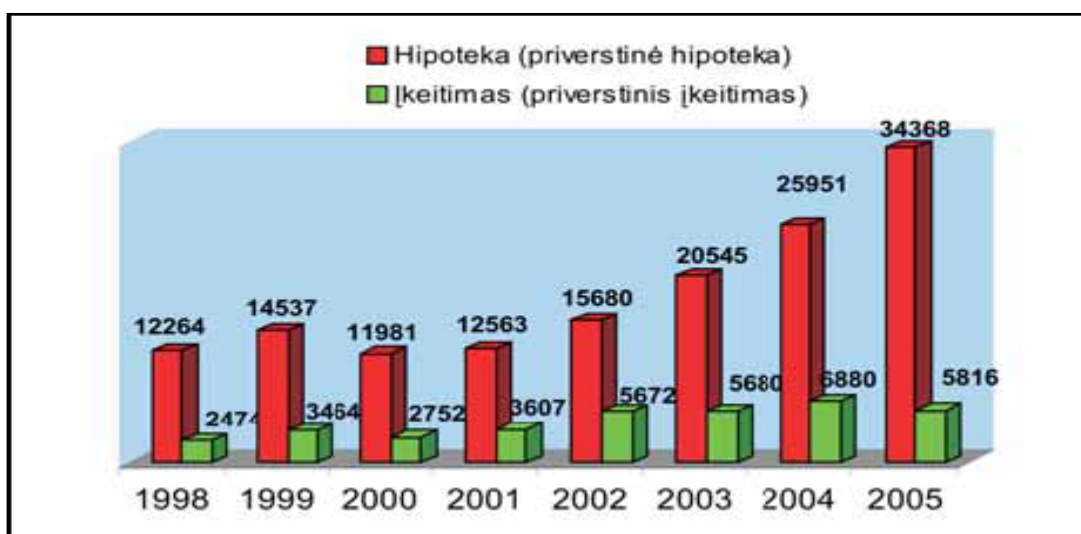
¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinė byla Nr. 3K-7-187/2001 UAB „Lukoil Baltija“ v. AB „Lietuvos kuras“.

¹²⁷ Juodka R. Veiklą pradeda naujieji registrai // Justitia. 2001, Nr. 6, P. 6.

sutarties sąlygų. Pažymėtina, kad hipoteka tik tada gali būti laikoma visiškai patikima, kai ne tik greitai ir veiksmingai nustatoma ir įregistruojama, bet ir yra sudarytos visos sąlygos hipotekos kreditoriui prirėikus greitai ir kuo mažesnėmis sąnaudomis patenkinti reikalavimą iš įkeisto turto vertės. Tai, kad sprendimus dėl hipotekos įregistravimo priima hipotekos teisėjas, kuris prižiūri ir kitų hipotekos skyriaus darbuotojų darbą, padeda išvengti teisinių ir faktinių klaidų registruojant hipoteką ir tvarkant Hipotekos registrą. Be to, tokia hipotekos sistema, kai hipotekos teisėjas patikrina kiekvieno pateikto registruoti hipotekos sandorio sutikimą su įstatymų reikalavimais, leidžia, skolininkui laiku neatsiskaičius su hipotekos kreditoriumi, hipotekos teisėjui per labai trumpą laiką priimti sprendimą išieškoti iš įkeisto turto ne ginčo tvarka. Taip pat Hipotekos sistemos patikimumą garantuoja ir žalos, padarytos neteisėtais Hipotekos registrą tvarkiusių darbuotojų veiksmais, atlyginimo mechanizmas.¹²⁸

Statistiniai duomenys rodo, kad 2005 metais Hipotekos registre įregistruoti 40184 hipotekos ir įkeitimo sandoriai. Palyginus su 2004 metais, 2005 metais hipotekos ir įkeitimo sandorių įregistruota 1,55 karto daugiau. Įregistruojamų sandorių augimo tendencija pastebėta jau 2002 metais, tačiau ypatingai išryškėjo 2004 – 2005 metais (žr. 1 pav.).¹²⁹

1 pav. 1998 – 2005 m. įregistruotų sandorių kiekis

Darytina išvada, kad Hipotekos registre augantis hipotekos ir įkeitimo sandorių kiekis byloja apie tai, kad šis registras tapo svarbia civilinių teisių apsaugos mechanizmo grandimi, padedančia užtikrinti nuosavybės teisių ir trečiųjų asmenų turtinių teisių apsaugą, teisinėmis priemonėmis reguliuoti bei vystyti kreditavimo aplinką, skatinti investicijas. Lietuvos gyventojai ir juridiniai asmenys drąsiau skolinasi, ir dar kartą patvirtina Hipotekos registro reikšmę mažinant

¹²⁸ Petrauskaitė D. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: ketvirtoji knyga. Daiktinė teisė, XI skyrius. Hipoteka (2) // Justitia. 2004, Nr. 2, P. 20-21.

¹²⁹ Centrinės hipotekos įstaigos 2005 m. veiklos apžvalga. http://www.lhr.lt/chi_ataskaita_2005.pdf. (2006-06-07).

kreditavimo ir skolinimosi riziką, nes vieši registro duomenys, išsamus hipotekos (įkeitimo) sandorio tyrimas apsaugo tiek kreditorių, tiek skolininkų teises. Nuolat tobulinama Hipotekos registro informacinė sistema taip pat rodo šio registro svarbą ir siekį teikti kuo kokybiškesnes paslaugas.

3.6. Nekilnojamojo turto registras

Iki 1997 m. šalyje veikė dvi skirtingos žemės arba nekilnojamojo turto administravimo sistemos: žemės teisinės registracijos sistema, kuriai vadovavo Valstybinė žemėtvarkos ir geodezijos tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ir miškų ūkio ministerijos bei apskričių viršininčių administraciniai padaliniai, ir pastatų inventorizavimo ir teisinio registravimo sistema, kuriai vadovavo Lietuvos Respublikos statybos ir urbanistikos ministerijos padalinys – Komunalinio ūkio departamentas. Tokia sistema sudarė daugybę problemų žmonėms. Jiems tekdavo spręsti nuosavybės įteisinimo klausimus 2 arba 3 institucijose, kurių išvados dažnai prieštaravo viena kitai. Tai, kad skirtingos institucijos sprendė nuosavybės registravimo klausimus, buvo unikalumu ir visos Vakarų Europos mastu, kur jau seniai veikia bendra nekilnojamojo turto registravimo sistema. 1997 m. buvo įsteigta Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybės įmonė, kurios paskirtis – administruoti nekilnojamojo turto sistemą ir suteikti valstybės garantą į nekilnojamojo turto teises.¹³⁰

1998 m. sausio 1 d. įsigaliojo Nekilnojamojo turto registro įstatymas¹³¹, kuris buvo priimtas dar 1996 m. rugsėjo 24 d. Įstatymas įsigaliojo vėliau, kadangi reikėjo duomenis apie žemės sklypus ir pastatus, butus bei inžinerinius įrenginius perrašyti į Nekilnojamojo turto registro centrinį duomenų banką. Tad 1998 m. sausio 1 d. laikoma Nekilnojamojo turto registro centrinio duomenų banko funkcionavimo pradžia. O iki 2001 m. gruodžio 31 d. baigtas visų kadastro duomenų bylose esančių nekilnojamojo turto objektų kadastro ir registro duomenų įvedimas į Nekilnojamojo turto registro centrinį duomenų banką. 1998 m. sausio 22 d. nutarimu¹³² Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Nekilnojamojo turto registro nuostatus. Beje, 2002 m. liepos 12 d. buvo patvirtinti nauji Nekilnojamojo turto registro nuostatai¹³³, suderinti su 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojusio CK ir kitų teisės aktų reikalavimais.

¹³⁰ Nekilnojamojo turto administravimo sistema – ekonominiai ir politiniai aspektai. Valstybės įmonė Registrų centras. http://www.registrucentras.lt/apie/kita/nta_sistema.php. (2006-10-01).

¹³¹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 100-2261.

¹³² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 85 „Dėl Nekilnojamojo turto registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 9-219.

¹³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimas Nr. 1129 „Dėl Nekilnojamojo turto registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 72-3077.

Svarbu paminėti, kad Registrų centras, perėmęs statinių ir teisių į juos registravimo funkciją, išsiaiškino, kad šalyje egzistuoja 5 tipų statinių ir teisių į juos kompiuterinės duomenų bazės. Duomenims įvesti buvo naudojama skirtinga programinė įranga. Ją kurdami atskiri kolektyvai nederino tarpusavio sprendimų. Duomenų bazėse nebuvo užtikrintas ryšys tarp statinių kadastro, nuosavybės, turto arešto, hipotekos registro (pvz., buvo registruojama turto areštas arba įrašas hipotekoje, o pastatas nebuvo įregistruotas statinių registre). Statiniai neturėjo savo unikalaus numerio, todėl buvo sunku (ypač kaimo vietovėse) nustatyti, ar pastatas iš tikrųjų tas, apie kurį norima sužinoti. Įrašuose apie statinius nebuvo fiksuojama, kokiam žemės sklype yra šis statinys. Taigi nebuvo formuojamas bendras turto vienetas - žemė su joje esančiais statiniais. Nesant bendros registravimo sistemos, buvo sudaromi sandoriai, kai parduodamas namas be žemės sklypo (susidarydavo situacija, kai namas priklausydavo vienam, o žemės sklypas kitam savininkui, ir santykiai tarp jų likdavo neapibrėžti).¹³⁴

Tarpukario Lietuvoje žemė ir žemės savininkų nutarimai dėl tos žemės perleidimo kitam asmeniui buvo įrašomi Vyresniojo notaro įstaigos ar Ipotekos skyriaus knygose.¹³⁵ 1936 m. buvo priimtas Ipotekos įstatymas¹³⁶, kuriuo buvo panaikinta Vyresniojo notaro įstaiga ir sukurta vieninga nekilnojamojo turto registravimo Ipotekos įstaigose sistema. Šiame įstatyme įtvirtinta, kad nuosavybės teisei, daiktinėms teisėms svetimame turte ir įkeitimo teisei buvo vedamos ipotekos knygos. Įstatyme detalios reglamentuota, kas įrašoma į minėtas knygas, nustatyta duomenų įrašymo į knygas tvarka.

Šiuo metu veikiantis Nekilnojamojo turto registras yra vienas iš labiausiai išbaigtų registrų Lietuvoje su pilna infrastruktūra. Kaip skelbiama Pasaulio banko parengtoje ataskaitoje „Verslas 2006: darbo vietų kūrimas“, Lietuva yra antroje vietoje pasaulyje po Naujosios Zelandijos pagal turto registravimo procedūrų paprastumą. Tuo tarpu sudėtingiausia turtą įregistruoti Nigerijoje, Bangladeše, Afganistane.¹³⁷ Nustatant valstybės vietą pagal šį rodiklį, buvo žiūrima vidutiniškai per kiek dienų įregistruojamas nekilnojamas turtas, kiek tam reikia atlikti procedūrų, taip pat kokią turto vertės procentinę dalį vidutiniškai reikia mokėti už įregistravimą. Pavyzdžiui, įregistruoti turtą Bangladeše trunka 363 dienas, tačiau tik 1 dieną Norvegijoje ar 2 dienas Švedijoje. Beje, nurodyta, kad Lietuvoje įregistruoti turtą trunka 3 dienas, nors Nekilnojamojo turto registro įstatyme¹³⁸ nurodyta, kad duomenys į duomenų bazę įrašomi ne vėliau kaip per 10 darbo dienų, tačiau

¹³⁴ Informacinė nekilnojamojo turto registro sistema. Valstybės įmonė Registrų centras. http://www.registrucentras.lt/apie/veikla/nt_registras.php. (2006-10-01).

¹³⁵ Bendron nuosavybės žemės perleidimo taisyklės // Vyriausybės žinios. 1923, Nr. 139-1015 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

¹³⁶ Ipotekos įstatymas // Vyriausybės žinios. 1936, Nr. 560-3892 // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.

¹³⁷ Doing Business in 2006: Creating Jobs. World Bank.

http://www.doingbusiness.org/documents/DoingBusiness2006_fullreport.pdf, (2006-11-25).

¹³⁸ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 100-2261.

pažymėtina, kad turtas įregistruotas gali būti ir per 3, 2 ar 1 dieną, tad greičiausiai buvo apskaičiuota vidutiniškai per kiek darbo dienų Lietuvoje įregistruojamas turtas. Kalbant apie registravimo kainas, nurodoma, kad, pavyzdžiui, Čade, Kongo Respublikoje ir Zimbabvėje registruojant reikia mokėti apie 21% registruojamo turto vertės, tuo tarpu Slovakijoje ir Naujojoje Zelandijoje tik 0,1%, Pasaulio banko duomenimis Lietuvoje reikia mokėti 0,7% turto vertės. Jeigu Olandijoje turtą galima registruoti naudojantis internetiniu ryšiu, kurio pagalba taip pat galima peržiūrėti nuosavybės teisės įrašus nuo 1832 metų, tai Nigerijoje reikia 21 popieriuje atliekamos procedūros, įskaitant valstijos gubernatoriaus leidimo gavimą. Procesas trunka vidutiniškai 274 dienas ir už jį reikia mokėti daugiau nei 27% įsigyjamo turto vertės. Kaip to pasekmė registruojančiųjų savo turtą asmenų skaičius yra nedidelis.¹³⁹

Įregistruoto turto saugumas skatina ekonominę bei finansinę plėtrą: registruojama nuosavybė byloja apie kredito garantijas, todėl nekilnojamojo turto registracija skatina kreditavimą; turto perdavimai ir kiti su žeme susiję sandoriai sudaromi mažomis sąnaudomis, saugiai ir greitai; patikima informacija apie skolininkus ir paskolos užstatą sumažina paskolų ir jų kontrolės išlaidas; žemės kaip likvidaus turto, kuris gali būti parduotas, išnuomotas, užstatytas ar įkeistas, vertė padidėja; kai turtinės teisės pereina iš paprastų žemės naudotojų tiems, kurie žemę tvarko geriau, didėja žemės rinkų efektyvumas.

Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos atlikta analizė bei ja remiantis parengtos rekomendacijos parodo, kad investicijos į nekilnojamojo turto administravimo sistemą neatsiperka, tačiau ji daro įtaką ekonomikos stabilumui, skatina investicijas. Nekilnojamojo turto registravimu garantuojamas nuosavybės neliečiamumas bei nekilnojamojo turto teisių apsauga pavertė nekilnojamąjį turtą viena patraukliausių investavimo Lietuvoje formų.¹⁴⁰

Nekilnojamojo turto registre saugoma visa aktuali informacija apie pastatus ir žemės sklypus, teises į nekilnojamuosius daiktus ir šių teisių apribojimus. Iš Nekilnojamojo turto registro galima gauti informaciją apie nekilnojamojo daikto pakitimus, pastatų arba žemės sklypų hipoteką, įskaitant žemės sklypo nuomos teisių įkeitimą, nustatytus areštus, teisme pradėtas civilines bylas dėl nekilnojamojo daikto, tai pat registruotas sutartis arba sprendimus dėl nekilnojamojo daikto teisinio statuso, pavyzdžiui, apie sudarytas nuomos sutartis ir panašiai.

Pažymėtina, kad nekilnojamojo daikto (žemės, pastatų, statinių) pirkimo – pardavimo sutartis įsigalioja, kai sudaroma notarine forma. Nuo šio momento atsiranda šalių teisės ir pareigos. Nuosavybės teisė pirkėjui, pagal CK 6.393 straipsnio 4 dalį, pereina perdavus nekilojamąjį daiktą. Prieš trečiuosius asmenis ši sutartis gali būti panaudota ir sukels jiems teisinių padarinių tik

¹³⁹ Doing Business in 2006: Creating Jobs. World Bank.

http://www.doingbusiness.org/documents/DoingBusiness2006_fullreport.pdf, (2006-11-25).

¹⁴⁰ Gasilionis A., Kasperavičius R. Nekilnojamojo turto administravimas. Vilnius: Technika, 2006. P. 93.

įregistruota.¹⁴¹ Darytina išvada, kad sutarties galiojimas nuo teisinės registracijos nepriklauso, t.y. sandoriai galioja, tačiau jeigu jie nebuvo įstatymo nustatyta tvarka įregistruoti, tai sąžiningas trečiasis asmuo, įgijęs atitinkamus daiktus, nėra saistomas teisių (tarp jų ir nuosavybės teisės), kurios perduotos kitiems asmenims, bet neįregistruotos įstatymų nustatyta tvarka. Trečiasis asmuo įgyja tas teises, kurios registruotos įstatymo nustatyta tvarka. Pavyzdžiui, nekilnojamojo daikto, kurį perleido asmuo, registruotas kaip daikto savininkas, nors pagal įstatymą jis toks nėra, iš sąžiningo įgijėjo savininkas negali išsireikalauti. Jis tik gali pareikšti reikalavimus asmeniui, neteisėtai perleidusiam nekilnojamąjį daiktą.¹⁴² Šios CK nuostatos iš esmės skiriasi nuo 1964 m. CK nuostatų. 1964 m. CK 149 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad jeigu sutartį, kuria perleidžiamas daiktas, būtina įregistruoti, tai nuosavybės teisė atsiranda įregistravimo momentu. 1964 m. CK 255 straipsnyje teigta, kad nekilnojamojo turto pirkimo – pardavimo sutarties neįregistravimas atitinkamoje įstaigoje daro sutartį negaliojančią.¹⁴³ Tad nors registracija dabar ir nėra privaloma, tačiau jos reikšmė didžiulė – ji yra praktinis savininko statuso užfiksavimas ir fizinis nuosavybės atspindėjimas, jos įrodymas, asmens nuosavybės teisių apsaugojimas.

Nekilnojamojo turto registrą tvarko Registrų centras, kurio strategijoje yra numatyta užtikrinti, kad teikiami duomenys būtų teisingi, patikimi, išsamūs ir aktualūs, kad informacijos pateikimas ir priėjimas prie duomenų būtų paprastas, orientuotas į klientą ir efektyvus, kad Nekilnojamojo turto registro tvarkymas būtų skaidrus, atitiktų klientų poreikius ir būtų techniškai pažangus. Nekilnojamojo turto registravimo sistemoje naudojamos šiuolaikinių informacinių ir duomenų perdavimo technologijų privalumais. Tačiau tai neįmanoma be detalaus darbo procesų projektavimo ir, jei reikia, perprojektavimo, informacinių technologijų sistemos tolesnio plėtojimo. Šiuo metu įgyvendinamas „vieno langelio“ principas, suteikiant galimybę gauti visą reikalingą informaciją ir paslaugas vienoje vietoje.¹⁴⁴

Norėdamas kuo geriau įgyvendinti strategijoje įvardintus tikslus, Registrų centras atliko tyrimą. Tyrimas buvo atliekamas 2 kartus, siekiant išsiaiškinti, ar remiantis pirmojo tyrimo gautais rezultatais Registrų centro atlikti veiklos pakeitimai klientų buvo teigiamai įvertinti. Tad pirmasis tyrimas buvo vykdomas 2003 m. lapkričio 13 d., o antrasis – 2005 m. rugpjūčio 16 d. (žr. 1 ir 2 priedus). Pirmu atveju iš pateiktų 4202 anketų gautos 1102 užpildytos anketos, tad atliekant antrąjį tyrimą nuspręsta išsiuntinėti žymiai daugiau anketų (13810), kad būtų gauta kuo daugiau atsakymų, taigi antruoju atveju gautos 2662 užpildytos anketos. Vertinant procentais antruoju atveju vis dėlto gauta mažiau atsakymų (atitinkamai 26,23% ir 19,28%). Tiek pirmojo, tiek antrojo tyrimo metu daugiausia anketų sulaukta iš klientų, besinaudojančių Vilniaus, Kauno filialų, taip pat Centrinės

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001. P. 172.

¹⁴² Ibid. P. 209-210.

¹⁴³ Ibid. P. 173.

¹⁴⁴ Gasilionis A., Kasperavičius R. Nekilnojamojo turto administravimas. Vilnius: Technika, 2006. P. 23-24.

įmonės paslaugomis (žr. 1 priedo 1 diagramą ir 2 priedo 1 diagramą). Vėliau, atsižvelgiant į tyrimų rezultatus, daugiausia pakeitimų ir buvo atlikta šiuose pagrindiniuose skyriuose, t.y. ten, kur klientų srautas yra didžiausias.

Kitame anketos klausime respondentų prašyta nurodyti, kaip dažnai jie naudojami Registrų centro paslaugomis. Tiek pirmu, tiek antru atveju daugiau nei trečdalis apklaustų asmenų nurodė, kad Registrų centre jiems tenka apsilankyti 1 – 3 kartus per metus, trečdalis asmenų čia lankosi rečiau nei kartą per metus, o likusi dalis apklaustųjų Registrų centro paslaugomis pasinaudoja 3 ir daugiau kartų per metus (žr. 1 priedo 2 diagramą ir 2 priedo 2 diagramą).

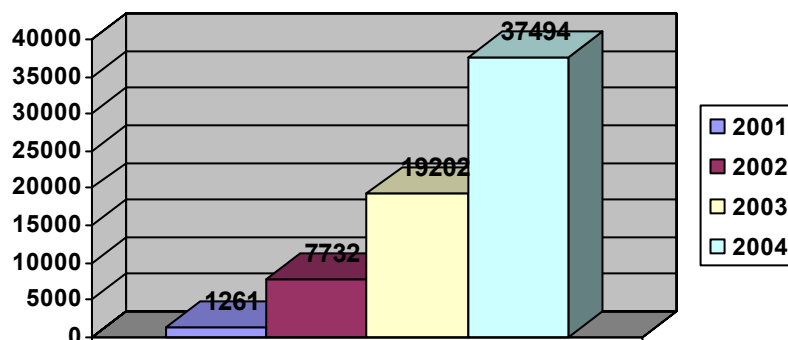
2003 metais atliktoje apklausoje, respondentų buvo klausama, iš kur jie sužinoję apie Registrų centro internetu teikiamas paslaugas. Trečdalis respondentų nurodė, kad apie šias paslaugas sužinojo iš reklamos internete (29,58%), truputį mažiau asmenų atsakė, kad juos apie tai informavo įmonės darbuotojai jiems paskambinus telefonu (25,68%), kiti apklaustieji šiuo klausimu savo nuomonės neišreiškė (29,13%), tad galima daryti prielaidą, kad apie internetines Registrų centro paslaugas jie iš viso nežinojo, dar kiti sužinojo apie tai perskaitę informaciją stenduose pačioje įmonėje (18,97%) ar apie tokias paslaugas perskaitę spaudoje (4,36%) arba išgirdę apie tai per televiziją (2,36%) (žr. 1 priedo 3 diagramą).

2005 m. tyrime respondentų taip pat buvo klausama, iš kur šie sužinojo apie Registrų centro internetu teikiamas paslaugas, tačiau nebuvo nurodyti galimi atsakymo variantai. Buvo gauti 702 atsakymai ir daugelyje iš jų nurodyta, kad apie šias Registrų centro teikiamas paslaugas sužinojo iš tos pateiktos anketos, tad anksčiau apie tai nežinojo, arba internete rado tokios informacijos, arba tokią informaciją suteikė banko darbuotojai.

Pažymėtina, kad internetines paslaugas, pavyzdžiui, pažymų užsakymo internetu elektroninė paslauga, Registrų centras įdiegė dar 2001 metais. Vartotojai gali užsisakyti pažymą internetu ir nurodyti Registrų centro teritorinį padalinį, kuriame pageidauja atsiimti iš anksto parengtą pažymą. Atsiimant pažymą, būtina užpildyti ir pasirašyti nustatytos formos prašymus, susimokėti už suteiktą paslaugą ir parašu patvirtinti apie jos gavimą. Elektroninė paslauga leidžia suinteresuotiems asmenims eliminuoti vieną apsilankymą Registrų centre. Naudojimosi šia paslauga populiarumas aiškiai rodo elektroninių paslaugų poreikį ir suinteresuotų asmenų norą eliminuoti fizinius apsilankymus viešąsias paslaugas teikiančioje institucijoje. Pažymos internetu užsakymų per pastaruosius 4 metus statistika pateikta diagramoje (žr. 2 pav.).¹⁴⁵ Diagramoje matyti, kad pažymų užsakytų internetu, skaičius per ketverius metus išsaugo beveik 30 kartų, todėl šios paslaugos reikalingumas yra nekvestionuojamas.

¹⁴⁵ Gasilionis A., Kasperavičius R. Nekilnojamojo turto administravimas. Vilnius: Technika, 2006. P. 151.

2 pav. Pažymų sandoriui užsakymas internetu

2005 metų anketoje jau buvo klausiama ne tik apie internetines Registrų centro paslaugas, bet ir apie pažymų sandoriui, kurias gali užsakyti notaras. Tik šiek tiek daugiau nei pusė respondentų (54,66%) atsakė, kad žinojo apie šią notaro teikiamą paslaugą (žr. 2 priedo 3 diagramą). Didesnioji dalis žinojusiųjų apie šią paslaugą, paklausti iš kur apie tai sužinojo, atsakė, kad iš notaro (23,97%), taip pat telefonu pasiteiravus įmonės darbuotojų (18,26%), iš spaudos (17,02%), reklamos televizijoje (10,29%) (žr. 2 priedo 4 diagramą).

Pažymėtina, kad tik nuo 2005 m. sausio 1 d. notarai Registrų centre elektroniniu būdu gali užsakyti pažymų sandoriams ir paveldėjimo teisės liudijimams (per 2005 metus notarai užsakė 16 273 pažymų). Ši pažymų užsakymo priėmimo, perdavimo ir spausdinimo tvarka iš esmės pagerino gyventojams teikiamų notarinių paslaugų kokybę. Tokia tvarka patogi žmonėms, nes jiems nereikia vykti į Registrų centrą užsakyti pažymų ir jos pasiimti, o pažymą jam užsako ir atspausdina notaras. Vykdamas nekilnojamojo turto registravimo tobulinimą, nuo 2005 m. rudens Notarų rūmai bendradarbiauja Registrų centro projekto „Nekilnojamojo turto sandorių viešoji elektroninė paslauga (NETSVEP)“ įgyvendinime.¹⁴⁶ Kalbant apie šį projektą, paminėtina, kad 2005 m. balandžio 29 d. Registrų centras, Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir viešoji įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra pasirašė projekto „Nekilnojamojo turto sandorių viešoji elektroninė paslauga (NETSVEP)“ įgyvendinimo sutartį. Projektas finansuojamas iš Europos Sąjungos Struktūrinių fondų pagal Lietuvos 2004 – 2006 metų Bendrojo programavimo dokumento 3.3 priemonę „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“. Projekto tikslas - sukurti ir įgyvendinti nekilnojamojo turto sandorių viešąją elektroninę paslaugą. Paslaugos esmė - tiesioginis oficialios nekilnojamojo turto registro ir kadastro informacijos teikimas elektroninėmis priemonėmis notarams ir sandorio dalyviams notaro darbo

¹⁴⁶ Lietuvos notarų veikla ir perspektyvinės veiklos kryptys.
http://ixsites.notarurumai.lt/IxSitesUpload/Upload_NOTARAI.LT/File/Lietuvos%20notaru%20veikla.doc. (2006-10-03).

vietoje, automatizuotas sandorio duomenų ir dokumentų rengimas bei pasikeitusių juridinių faktų ir pačių sandorių registravimas Nekilnojamojo turto registre. Kad būtų pasiektas projekto tikslas, turi būti atlikti tokie darbai: išanalizuoti ir parengti elektroninės paslaugos teikimo procesai ir procedūros; suprojektuota ir įdiegta viešosios elektroninės paslaugos aptarnavimo ir teikimo informacinė sistema (NETSVEP IS); išplėtotą paslaugos teikimo ir aptarnavimo informacinių technologijų infrastruktūra; pavišinta nekilnojamojo turto sandorių viešoji elektroninė paslauga suinteresuotiems asmenims – šalies gyventojams, juridiniams asmenims bei notarams. Pagrindinė projekto ekonominė nauda visuomenei – supaprastinama nekilnojamojo turto sandorių sudarymo tvarka: sutaupomas pažymų užsakymo bei atsiėmimo laikas, taupomas sandorių dalyvių - gyventojų laikas, trumpėja sandorių įforminimo ir įregistravimo terminai įteisinant nekilnojamąjį turtą.¹⁴⁷ Klientams nereikės eiti į Nekilnojamojo turto registrą dėl nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą įregistravimo, visos reikiamos procedūros bus atliktos notaro biure. Tad ši paslauga yra neabejotinai naudinga ir tiek Registrų centras, tiek notarai turi informuoti asmenis apie galimybę pažymas užsakyti notarui, kuris tvirtins sandorį.

Tiek 2003 m., tiek 2005 m. anketoje buvo klausama, ar klientai lankydami Registrų centre turėjo problemų ir, jei turėjo, tai kokių. Didžioji dalis respondentų nurodė, kad jie patyrė nepatogumų lankydami Registrų centre. Dauguma didžiausia problema nurodė dideles eiles, patalpų prastą pritaikymą klientų aptarnavimui, informacijos stoką klientų aptarnavimo vietose, nepatogų darbo laiką, mažiau asmenų skundėsi nemandagiu personalu, nepakankama darbuotojų kvalifikacija bei pavėluotai įvykdytais užsakymais. Beje, abiejų tyrimų metu gauti labai panašūs rezultatai (žr. 1 priedo 4 ir 5 diagramas bei 2 priedo 5 ir 6 diagramas).

2003 m. tyrime respondentų taip pat buvo klausama, keliose eilėse teko stovėti, kol buvo tinkamai aptarnauti Registrų centre. Dauguma apklaustųjų (59,98%) į šį klausimą iš viso neatsakė, o dauguma atsakiusiųjų nurodė, kad jiems teko stovėti 2 ar 3 eilėse, nemažai nurodė, kad jiems teko stovėti ir daugiau nei 4 eilėse (žr. 1 priedo 6 diagramą). 2005 m. atliktoje apklausoje šis klausimas buvo formuluojamas jau kitaip ir buvo klausima, kiek laiko teko stovėti eilėje. Apibendrinus gautus duomenis, buvo apskaičiuotas vidurkis ir nustatyta, kad apklaustieji asmenys eilėse sugaišo vidutiniškai 1,72 valandos. 2003 m. tyrime taip pat buvo klausama, ko klientų aptarnavimo vietose reikėtų, kad aptarnavimas atitiktų jų lūkesčius. Dauguma (64,34%) nurodė, kad kompiuterizuotas eilės mechanizmas padėtų pagerinti aptarnavimo kokybę, taip pat pageidavo galimybės už paslaugas atsiskaityti banko kortelėmis, informacinio langelio (žr. 1 priedo 7 diagramą). Tačiau paklausti, ar sutiktų už paslaugas mokėti brangiau, jei nurodytų priemonių įgyvendinimas pareikalautų papildomų išlaidų, dauguma (57,98%) nurodė, kad nesutiktų (žr. 1 priedo 8 diagramą).

¹⁴⁷ Nekilnojamojo turto sandorių viešoji elektroninė paslauga (NETSVEP). Valstybės įmonė Registrų centras. <http://www.registrucentras.lt/apie/fondai.php>. (2006-11-26).

Atsižvelgiant į tyrimų rezultatus ir klientų išsakytus pageidavimus bei nurodytas problemas, Registrų centras klientų aptarnavimo srityje padarė nemažai pakeitimų. Didžiausiuose filialų skyriuose ir filialuose įrengti kompiuterizuoti eilės mechanizmai, sudarytos sąlygos atsiskaityti ne tik grynaisiais pinigais, bet ir banko kortelėmis, Vilniuje statomas naujas erdvus pastatas Registrų centrui, kuris bus pritaikytas klientų aptarnavimui, įmonės darbuotojų kvalifikacija nuolat keliami, organizuojamos paskaitos, siekiant kelti klientų aptarnavimo kultūrą, išleistos knygelės, kuriose nurodyti bendravimo su klientais standartai, taip pat prailgintas daugumos filialų ir jų skyrių darbo laikas. Tačiau labiausiai aptarnavimą gerina jau minėtos elektroninės paslaugos bei galimybė pažymas užsakyti notarui, kuris tvirtins sandorį. Tačiau siekiant užtikrinti tinkamą paslaugų teikimą ir reikiamų procedūrų atlikimą notarų biure, reikėtų įvesti tvarką, kad notarų biuras būtų vienintelė vieta į kurią turėtų atvykti klientas, o visus dokumentus ir duomenis registrai perduotų notaras elektroniniu būdu. Pradžioje reikėtų užtikrinti, kad bent pažymas apie asmens turimą nekilnojamąjį turtą užsakinėtų tik notari ir asmeniui, norinčiam parduoti turtą, pačiam nereikėtų vykti į Registrų centrą. Siūlytina, kad vėliau visa nekilnojamojo turto registracija būtų vykdoma elektroniniu būdu ir asmeniui nereikėtų kreiptis į Registrų centrą ne tik dėl pažymų sandoriams užsakymo, bet ir dėl nuosavybės registravimo, nes tą jo prašymu padarytų notaras, kartu perduodamas sandorio tekstą registro tvarkytojui.

Pastebėtina, kad su tinkamu registro tvarkymu susijęs ir paslaugų kainų klausimas. Minėtoje 2005 metų apklausoje, respondentų buvo prašyta pateikti pastabų ir pasiūlymų dėl Registrų centro darbo. Viena iš dažniausiai minimų pastabų buvo per didelės Registrų centro teikiamų paslaugų kainos. Registrų centro teikiamų paslaugų įkainius reikėtų padaryti labiau socialiai orientuotus, t.y. turintieji menkesnės vertės turtą ir už paslaugas mokėtų mažesnę mokesčių. Be to, 2003 m. lapkričio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/98/EB „Dėl viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo“¹⁴⁸ ir Valstybės registrų įstatymas reikalauja, kad atlyginimo už valstybės registro duomenų teikimą dydis būtų pagrįstas registrų tvarkymo įstaigos nuolatinėmis sąnaudomis. Autorė mano, kad Registrų centre reikėtų atskirti monopolinių (registravimo ir kaupimo) viešųjų paslaugų ir nemonopolinių (duomenų teikimo) paslaugų teikimą, kas sąlygotų skaidresnę įmonės veiklą. Monopolinių paslaugų įkainiai pagrįsti sąnaudomis sudarytų prielaidas teikiamų paslaugų kainų mažinimui, o nemonopolinių paslaugų teikimas leistų įgyvendinti sąžiningą konkurenciją, kuri turėtų įtakos ir aukštesnei paslaugų kokybei.

Pažymėtina ir tai, kad kai kurioms valstybės institucijoms registre saugoma informacija yra teikiama nemokamai. Valstybės registrų įstatyme yra įtvirtinta, kad registrai neatlygintinai registro duomenis teikia teisėtavokos institucijoms – jų tiesioginėms funkcijoms atlikti. Kadangi įstatyme

¹⁴⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. lapkričio 17 d. direktyva 2003/98/EB „Dėl viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo“. http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=43194&p_query=&p_tr2=2. (2006-11-06).

nėra apibrėžta, kokios konkrečiai funkcijos laikytinos teisėtvarkos institucijų tiesioginėmis funkcijomis, toks skirtingos kainų politikos nustatymas sudaro sąlygas valstybės institucijoms neracionaliai naudotis registro duomenimis, didina jo administravimo kaštus. Todėl manytina, kad reikia keisti esamą tvarką ir nustatyti vienodas kainas visiems informacijos vartotojams.

3.7. Registro tvarkymo įstaigų funkcijų išskaidymo galimybė

Registro tvarkymo įstaigos tvarkydamos registrus atlieka įstatyme nustatytą tam tikrų veiksmų seką – registruoja objektus, kaupia apie juos duomenis ir teikia tuos duomenis naudotojams. Atlikdamos šias funkcijas, registro tvarkymo įstaigos turi vadovautis Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹⁴⁹ 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtintu „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“ principu. Valdžios įstaigomis registro tvarkymo įstaigas galima įvardinti dėl jų atliekamų funkcijų reikšmės valstybės ir jos piliečių gyvenime. Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatyme¹⁵⁰ įtvirtinta, kad valstybės įmonė yra iš valstybės turto įsteigta arba įstatymų nustatyta tvarka valstybei perduota įmonė, kuri nuosavybės teise priklauso valstybei ir jai perduotą ir jos įgytą turtą valdo, naudoja bei juo disponuoja patikėjimo teise. Taip pat įstatyme yra nurodyta, kad valstybės įmonės tikslas yra teikti viešąsias paslaugas, gaminti produkciją ir vykdyti kitą veiklą siekiant tenkinti viešuosius interesus. Tad tiek valstybės įmonės, tiek kitas valstybės institucijas, tvarkančias pagrindinius valstybės registrus, galime priskirti valdžios įstaigoms ir jos savo veikloje turi vadovautis principu, kad ne žmonės yra valdžios įstaigoms (taip buvo LTSR laikotarpiu, kai TSKP neginčijamai žinojo, ko nori darbo žmonės ir ko jie nenori), bet šios įstaigos yra žmonėms. Tokia skambi (anot E. Šileikio, juridinės technikos požiūriu pernelyg politologiška ir deklaratyvi) valdžios įstaigų veiklos kryptis lemia socialiai orientuotų šių įstaigų funkcijų vykdymo būtinybė. Šiuo požiūriu valdžios įstaigų funkcijų atlikimas negali būti socialiai tuščiaaviduris, t.y. pagrįstas tik formalia Konstitucijos ar įstatymų viršenybe, bet ne realiais visuomenės interesais.¹⁵¹ Konstitucinis valdžios įstaigų paskirties tarnauti žmonėms įteisinimas, aiškus prioritetų santykiuose tarp žmogaus ir valstybės nustatymas yra nesuderinamas su valstybės dominavimu asmens atžvilgiu. Priešingai, tai suponuoja valdžios įstaigoms pareigą užtikrinti palankiausią žmogaus teisių įgyvendinimo režimą ir ginti bei saugoti šias teises, pačioms jų nepažeisti ir neleisti pažeisti kitiems.¹⁵² Prof. dr. A. Urmonas teigia, kad šis principas esant žmogaus ir valdžios įstaigos santykiui dažniausiai įgyvendinamas neigiamuoju aspektu: jei teisės normoje nėra nurodytas valdžios įstaigos veikimo teisės imperatyvas, valdžios institucijos neveikia. Manoma, kad valdžios įstaiga, jei nėra tokio

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁵⁰ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 102-2049.

¹⁵¹ Šileikis E. Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 213.

¹⁵² Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras (1 dalis) / ats. red. K. Jovaišas. Vilnius: Teisės institutas, K. Jovaišo PĮ, 2000. P. 34-35.

imperatyvo, gali veikti savo nuožiūra. Tuomet profesorius kelia probleminį klausimą: jeigu žmogus su prašymu kreipiasi į valdžios įstaigą ir jeigu nėra teisės imperatyvo tenkinti jo prašymą, ko vertas valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms principas, jeigu jis viešojoje teisėje nesukelia jokios konstitucinės pareigos? Atsakant į šį klausimą, pritariama A. Vaišvilos nuomonei, kad reikia sukurti teisės viešpatavimui teisinės, organizacinės, ekonominės, idėjinės, socialinės prielaidas praktiškai funkcionuoti.¹⁵³

Todėl siekiant, kad registrai būtų tvarkomi vadovaujantis įstatymais bei realiais visuomenės interesais, kad valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms principas nebūtų tik deklaracija, reikia ieškoti kuo efektyvesnių priemonių registro tvarkymo įstaigų funkcijoms įgyvendinti. Reformuoti valstybės registrus skiriama daug lėšų ir žmogiškųjų išteklių. Techniniu aspektu registrų būklė yra gerokai pažengusi į priekį, tačiau vis dar gana skirtinga vertinant kiekvieną registrą atskirai. Tačiau funkciniu aspektu registrų galimybės nėra visiškai panaudotos.

Teigiama, kad registro veiklos bendros politikos formavimo funkcijos konsolidacija vienoje institucijoje duoda gerų rezultatų, kadangi sutelkia atsakomybę vienoje institucijoje ir padidina politikos nuoseklumą. Tačiau paslaugų, kurias registrai teikia jų klientams, konsolidacija sukuria monopoliją, sumažina funkcinį ir finansavimo skaidrumą, neskatina ieškoti racionalių sprendimų, padidina administravimo kaštus. Lietuvos ir užsienio šalių patirtis rodo, kad siekiant padidinti monopolinių verslų efektyvumą, bent dalinai juos demonopolizuoti ir sudaryti geresnes sąlygas registrų informacijos naudotojams, registrus būtina restruktūrizuoti paliekant registrų tvarkytojams duomenų registravimo bei duomenų kaupimo funkcijas ir atskiriant registro priežiūros bei informacijos teikimo funkcijas ir perduodant jas vykdyti nesusijusiems juridiniams vienetams.¹⁵⁴ Autorė pažymi, kad Valstybės registrų integralios sistemos strategijoje taip pat numatyta, kad registruose sukauptus duomenis teikti naudotojams gali visų nuosavybės formų įmonės, atitinkančios nustatytuosius reikalavimus, o centrinę duomenų bazę administruojanti institucija nepriklausomai nuo jos nuosavybės formos privalo suteikti joms šias galimybes.

Didžiausias galimybes restruktūrizuoti registrų funkcijų vykdymą suteikia registrų perkėlimas į elektroninę erdvę. Galimybė turėti elektroninę prieigą prie registrų duomenų bazių gali sudaryti sąlygas sumažinti duomenų registravimo procedūrų kaštus ir žymiai supaprastinti informacijos iš registrų teikimą. Vis dėlto reikėtų panagrinėti, ar registro tvarkymo įstaigoms palikus tik registravimo ir duomenų kaupimo funkcijas, o kitiems subjektams perdavus duomenų teikimo klientams funkcijas, nesutriks paties registro kaip tam tikros sistemos funkcionavimas, ar klientams toks funkcijų atskyrimas bus išties naudingas, nes restruktūrizavimas ir būtų vykdomas jų

¹⁵³ Urmonas A. Konstitucinės teisės principų viešojoje teisėje kontrolės funkcijos // Jurisprudencija. 2002, Nr. 30 (22), P. 103.

¹⁵⁴ Valstybės registrų reformos studija. Vilnius, 2005. Laisvosios rinkos institutas.

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/valstybes_registru_reformas_galimybiu_studija/1535. (2006-10-03).

aptarnavimui pagerinti, ar dėl to dar labiau neišaugs registrų tvarkymo ir klientų aptarnavimo kaštai, ar nesumažės registrų ir juose kaupiamų duomenų saugumas.

Kalbant apie Hipotekos registrą, paminėtina, kad duomenys yra registruojami hipotekos skyriuose prie apylinkių teismų, o duomenų bazė prižiūrima ir duomenų teikimas užtikrinamas Centrinės hipotekos įstaigos. Tad Hipotekos registrą Centrinė hipotekos įstaiga prižiūri savarankiškai, bet atnaujinimo ar pertvarkymo darbams atlikti samdo privačias įmones. Įgyvendinant Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategiją, Hipotekos registras jau turi sąveiką su visais pagrindiniais registrais – Gyventojų, Nekilnojamojo turto ir Juridinių asmenų registrais, tad kitų registrų naudotojai jau gali gauti Hipotekos registro duomenis netiesiogiai. O tiesiogiai Hipotekos registro duomenys teikiami tiek išduodant išspausdintą iš centrinės duomenų bazės pažymėjimą asmeniškai asmeniui, tiek siunčiant paštu, taip pat informuojant telefonu ar teikiant duomenis elektroniniu būdu. Tad galima teigti, kad registravimo, duomenų kaupimo, priežiūros ir teikimo funkcijos formaliai iš dalies yra atskirtos: duomenis registruoja hipotekos skyriai prie apylinkių teismų, duomenų bazę tvarko ir prižiūri jos funkcionavimą Centrinė hipotekos įstaiga ir jos samdomos privačios įmonės, o duomenų teikimas galutiniam jų naudojimui vyksta keliais būdais: tiek tiesiogiai iš Centrinės hipotekos įstaigos, tiek netiesiogiai per kitus valstybės registrus, taip pat ir per trečiuosius asmenis, kurie turi tiesioginę prieigą ir yra pasirašę su Centrine hipotekos įstaiga duomenų teikimo sutartis.

Tačiau vis dažniau pasigirsta siūlymų dar labiau atskirti Hipotekos registro funkcijas ir jas perduoti vykdyti privatiems subjektams. Laisvosios rinkos instituto atliktoje valstybės registrų reformos studijoje siūloma registravimo funkciją perduoti notarams¹⁵⁵, tačiau, autorės nuomone, tai nebūtų tinkamas žingsnis siekiant gerinti Hipotekos registro funkcionavimą ir jo teikiamų viešųjų paslaugų kokybę. Išskiriant Hipotekos registro privalumus, nuolat pabrėžiama, kad tai, jog sprendimus dėl hipotekos įregistravimo priima hipotekos teisėjas, kuris prižiūri ir kitų hipotekos skyriaus darbuotojų darbą, padeda išvengti teisinių ir faktinių klaidų registruojant hipoteką ir tvarkant Hipotekos registrą. Be to, tokia hipotekos sistema, kai hipotekos teisėjas patikrina kiekvieno pateikto registruoti hipotekos sandorio sutikimą su įstatymų reikalavimais, leidžia, skolininkui laiku neatsiskaičius su hipotekos kreditoriumi, hipotekos teisėjui per labai trumpą laiką priimti sprendimą išieškoti iš įkeisto turto ne ginčo tvarka. Ir nors teigiama, kad šios funkcijos perdavimas notarams leistų eliminuoti perteklinę grandį, t.y. būtų išvengta dokumentų pristatymo į hipotekos skyrius ir darbo juose, kadangi dokumentus sandoriui rengia ir tvirtina notarai, tačiau šių argumentų nepakanka norint pakeisti esamą registravimo sistemą. Neįtikina ir teiginiai, kad tai leistų sumažinti registravimo kaštus, o notarų konkurencija ir jų civilinės atsakomybės draudimas

¹⁵⁵ Valstybės registrų reformos studija. Vilnius, 2005. Laisvosios rinkos institutas.
http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/valstybes_registru_reformos_galimybiu_studija/1535. (2006-10-03).

padidintų registravimo procedūros saugumą.¹⁵⁶ Diskutuotina, ar išvardinti privalumai ilgainiui netaptų sėkmingo Hipotekos registro funkcionavimo kliūtimis bei siekis sutaupyti pinigų ir laiko netaptų padarytų klaidų priežastimis. Tikėtina, kad pakeitus esamą tvarką ir perdavus hipotekos registravimo funkciją notarams, neliktų vieningos registravimo sistemos bei tikrumo, kad buvo priimtas tinkamas sprendimas ir nebuvo padaryta klaidų, nors notarai taip pat kaip ir hipotekos teisėjai yra kvalifikuoti teisininkai, tačiau hipotekos teisėjai yra sukaupę žymiai didesnę darbo patirtį šioje srityje. Be to, sprendimų priėmimas dėl skolos išieškojimo iš įkeisto turto jau truktų ilgiau.

Taip pat siūloma visas Hipotekos registro priežiūros funkcijas, t.y. ne tik atnaujinimo ar pertvarkymo, bet ir nuolatinės priežiūros, perduoti konkurso būdu atrinktoms privačioms įmonėms. Visų registro priežiūros funkcijų perdavimas konkurso būdu atrinktoms ir savo civilinę atsakomybę apsidraudusioms privačioms įmonėms, padidintų Hipotekos registro duomenų saugumą ir patikimumą. Be to, valstybės biudžetui nekiltų šiuo metu esanti rizika kompensuoti kreditorių nuostolius, kurie gali atsirasti dėl galimų registro funkcionavimo sutrikimų, kai registrą tvarko biudžetinė įstaiga. Tad perdavus registro tvarkymą privačiai įmonei, jai ir būtų nukreipta atsakomybė prieš kreditorius.

Be to, pritariama, kad duomenų teikimo funkcija ir toliau būtų vykdoma pagal esamą schemą arba siūloma jos vykdymą perduoti kitiems juridiniams asmenims, turintiems priėjimą prie Hipotekos registro. Šio siūlymo įgyvendinimas pagerintų sąlygas galutiniams Hipotekos registro duomenų naudotojams ir nesumažintų registro saugumo, kadangi elektronine prieiga galėtų naudotis tik akredituoti privatūs subjektai, atsakingi prieš savo klientus, o jei būtų palikta dabartinė duomenų teikimo sistema, tuomet reikėtų tobulinti duomenų teikimą elektroniniu būdu sudarius duomenų teikimo sutartis.

Kalbant apie Gyventojų registrą, reikia paminėti, kad Gyventojų registro įstatyme yra įtvirtinta, kad duomenis renka ir juos teikia teritorinės Gyventojų registro tvarkymo įstaigos, o vadovaujančioji šio registro tvarkymo įstaiga yra Gyventojų registro tarnyba. Tačiau teritorinės Gyventojų registro tarnybos nėra sukurtos ir duomenis registro duomenų centrinei bazei teikia civilinės būklės aktų registravimo įstaigos, migracijos tarnybos. Todėl ypatingai svarbu Gyventojų registro duomenų teikimą atskirti ir perduoti konkursą laimėjusioms įmonėms. Gyventojų registro ir duomenų bazės tvarkymui yra pasamdyta privati įmonė. Tai galima vertinti kaip tinkamą praktiką, tačiau būtina užtikrinti visišką priežiūros funkcijos vykdytojo atsakomybę ir nuostolių padengimą sistemos sutrikimų atveju. Kaip pavyzdį galima paminėti šiame darbe aprašytą atvejį, kai Gyventojų registro tarnyba dviem paroms dėl gedimo sistemoje buvo praradusi visus registro duomenis.

¹⁵⁶ Valstybės registrų reformos studija. Vilnius, 2005. Laisvosios rinkos institutas.
http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/valstybes_registru_reformos_galimybiu_studija/1535. (2006-10-03)..

Atsižvelgiant į tai, kad Gyventojų registro duomenis dėl jų specifikos gali registruoti tik valstybės įstaigos, todėl šią funkciją tikslinga palikti dabar tai darančioms įstaigoms. Kalbant apie duomenų teikimo funkcijos atskyrimo galimybę, reikia pažymėti, kad Gyventojų registro duomenis naudoja daug valstybės institucijų, todėl tikslinga tobulinti technines priemones, kad būtų sudarytos kuo geresnės sąlygos valstybės institucijoms ir privatiems subjektams jungtis elektroniniu būdu prie Gyventojų registro ir gauti reikalingus duomenis, nepamirštant užtikrinti tinkamą asmens duomenų apsaugą, o duomenų teikimo funkciją perduoti vykdyti privatiems subjektams, atitinkantiems nustatytus reikalavimus. Manytina, kad registro duomenų saugumas nenukentėtų, o asmens teisės į privatumą nebūtų pažeistos, nes oficialūs duomenų naudotojai duomenis galėtų naudoti tik įstatymų nustatytais pagrindais. Teigiama, kad duomenų naudojimas gerokai išaugtų, kas leistų pritraukti daugiau lėšų registro funkcionavimui užtikrinti.¹⁵⁷

Kalbant apie asmens duomenų saugumą, kurį turi užtikrinti duomenų tvarkytojas ir teikėjas, pažymėtina, kad tvarkant asmens duomenis, juos perduodant turi būti laikomasi tam tikrų taisyklių: pirmiausia nepaprastai svarbu yra tai, kad egzistuočių asmens duomenų tvarkymo teisinis pagrindas, kuris gali būti įtvirtintas konkrečiuose norminiuose aktuose, kurie nustato konkrečios institucijos atsakomybės sritį; taip pat turi būti taikomas Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas¹⁵⁸, kuris nustato duomenų perdavimo ir tolimesnio jų tvarkymo teisinius pagrindus, o aktualiausi valstybės institucijoms teisiniai pagrindai yra numatyti 5 str. 1 d. 5 punkte, kuris numato, kad asmens duomenys gali būti tvarkomi, taip pat perduodami, kai tai yra būtina įgyvendinant valstybės ir savivaldybių institucijoms suteiktus oficialius įgaliojimus. Taigi, jei institucijai reikia asmens duomenų vykdant savo funkcijas, ji gali naudoti registrų duomenis, o valstybės registrams leidžiama šiuos duomenis teikti. Jei duomenys bus teikiami duomenų gavėjui nuolat, duomenų registras ir duomenų gavėjas privalo pasirašyti sutartį, kurioje turi būti nurodyti duomenų naudojimo tikslas, sąlygos ir tvarka. Valstybės registrai gali teikti duomenis tik aiškiai nurodžius tikslą, kuriam jie bus naudojami ir tvarkomi. Be abejo, tikslas turi neprieštarauti atitinkamai institucijai taikytiniems įstatymams. Gavus prašomus duomenis juos naudoti leidžiama tikrai tiek ir tokiu būdu, kaip buvo nurodyta prašyme pateikti šiuos duomenis. Registro duomenų gavėjas privalo užtikrinti, kad duomenys išliks tokie, kokie jie yra saugomi registre, taigi, duomenis modifikuoti draudžiama.¹⁵⁹

Nekilnojamojo turto registro duomenis registruoja, registro duomenų bazę prižiūri ir duomenis teikia Registrų centras. Registrų centras Nekilnojamojo turto ir kitus jo tvarkomus

¹⁵⁷ Valstybės registrų reformos studija. Vilnius, 2005. Laisvosios rinkos institutas.

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/valstybes_registru_reformos_galimybiu_studija/1535. (2006-10-03).

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos asmens duomenų apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 63-1479.

¹⁵⁹ Duomenų apsauga: privaloma pagal įstatymą ir reikalinga praktikoje. Ludwig Boltzmann Žmogaus teisių institutas, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija. Vilnius, 2005.

<http://www.ada.lt/images/cms/File/duomeniu%20apsauga%20privaloma%20pagal%20istayma.doc>. (2006-06-15).

registrarus administruoja savarankiškai. Tam tikslui yra sukurtas Informacinių sistemų departamentas. Tačiau kai kuriems tvarkymo darbams atlikti samdomos ir privačios įmonės. Notarams yra sukurta galimybė atlikti tarpininkavimo tarp Nekilnojamojo turto registro ir nekilnojamojo turto savininkų funkciją, kuomet asmuo, norėdamas atlikti sandorį su nekilnojamoju turto, gali pažymą sandoriui užsakyti per notarą. Pažymėtina, kad nors notaras gali patikrinti duomenis apie nekilnojamojo turto teisinę būklę tiesiogiai internetu, tačiau duomenų patikrinimas nesuteikia teisės savininkui atlikti sandorį. Taip pat paminėtina, kad kol kas notarai neturi teisės tarpininkauti tarp Nekilnojamojo turto registro ir nekilnojamojo turto savininko atliekant duomenų registravimo funkciją.

Siūloma, kad Nekilnojamojo turto registro duomenų registravimo ir duomenų teikimo funkcijos būtų atskirtos nuo registro tvarkytojo ir perduotos vykdyti notarams visa apimtimi, kiek tai susiję su sandoriais nekilnojamoju turto. Duomenų apie nekilnojamojo turto teisinę būklę patikrinimas notaro pagalba turi suteikti teisę savininkui atlikti sandorį. Taip pat manoma, kad notarai turi turėti teisę ir technines galimybes registruoti teisių į nekilnojamąjį turtą pasikeitimus. Argumentuojama tuo, kad tam yra teisinis ir techninis pagrindas, kadangi notarai yra valstybės atstovai ir jie tvirtina sandorius nekilnojamoju turto ir tikrina popierinių pažymų iš Registrų centro tikrumą elektroniniu kanalu, o patvirtinę sandorį teisės aktų nustatyta tvarka privalo elektroniniu būdu pranešti registruoti apie įvykusį sandorį. Konkurencija ir notarų civilinės atsakomybės draudimas padidintų registravimo procedūros saugumą, geriau apsaugotų fizinių ir juridinių asmenų interesus. Kitais atvejais duomenų iš Nekilnojamojo turto registro teikimo funkciją siūloma perduoti vykdyti informacijos įmonėms, atitinkančioms nustatytus kriterijus ir sukuriant joms galimybę gauti registro duomenis duomenų bazės išrašo elektroninės kopijos pavidalu.¹⁶⁰

Autorės nuomone, popierinių pažymų atsisakymas yra sveikintinas žingsnis ir tiesioginis pažymų užsakymas per notarą turi būti visuotinai privalomas, kad klientams patiems nereikėtų eiti į Registrų centrą jų užsakinėti. Tačiau siūlymas, kad pažymų reikėtų visai atsisakyti, kadangi notaras pats patikrintų duomenis apie nekilnojamojo turto būklę tiesiogiai internetu, nors ir teigiamai paveiktų klientų aptarnavimą, tačiau kol kas negali būti įgyvendintas, kadangi dar nėra baigtas kurti elektroninis duomenų archyvas ir Registrų centre išduodant pažymą duomenys dažnai tikrinami popierinio formato bylose. Tačiau baigus kurti elektroninį dokumentų archyvą tikslinga atsisakyti pažymų ir duomenis apie nekilnojamojo turto būklę turėtų tikrinti tik notarai, o šis jų veiksmas turi suteikti teisę savininkui atlikti sandorį. Visgi registravimo funkciją vertėtų palikti Registrų centrui, kadangi notaras tik patvirtintų sandorį ir jo tekstą elektroniniu būdu perduotų registro tvarkytojui, tad pirkėjui pačiam nereikėtų kreiptis į Registrų centrą, nes tą už jį padarytų notaras. Pritartina ir

¹⁶⁰ Valstybės registrų reformos studija. Vilnius, 2005. Laisvosios rinkos institutas.
http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/valstybes_registru_reformos_galimybiu_studija/1535. (2006-10-03).

idėjai, kad būtų atskiriama duomenų teikimo funkcija, kadangi konkuruojantys paslaugų teikėjai teiktų geresnes, pigesnes, lengviau prieinamas paslaugas.

Juridinių asmenų registro duomenis registruoja, registro duomenų bazę prižiūri ir duomenis teikia taip pat Registrų centras. Šį registrą Registrų centras administruoja ir priežiūrą atlieka savarankiškai, o tam tikslui yra įkurtas Informacinių sistemų departamentas, tačiau kai kuriems tvarkymo darbams atlikti samdomos privačios įmonės. Kalbant apie konkrečias funkcijas, pažymėtina, kad juridinių asmenų registravimo funkciją tikslinga palikti registro tvarkytojui, tačiau turi būti užtikrinta galimybė pateikti reikalingus dokumentus elektroniniu būdu, tai turi daryti notarai, o popierinius dokumentų originalus jie saugotų notaro biuro archyve. Juridinių asmenų registro duomenų teikimo funkciją siūloma atskirti ir perduoti vykdyti informacijos įmonėms, atitinkančioms nustatytus kriterijus. Registro informacinių sistemų priežiūrą tikslinga būtų pavesti konkursą laimėjusiai informacinių technologijų įmonei.

Apibendrinant svarbu paminėti, kad būtina tobulinti elektroninių paslaugų teikimą, kadangi šiuolaikinės informacinės technologijos leidžia išvengti duomenų teikimo popieriniu formatu ir tam reikalingų žmogiškųjų išteklių ir net tam skirtų registro padalinių. Registro techninės įrangos priežiūros funkciją visais atvejais būtina atskirti ir perduoti vykdyti konkurso būdu atrinktoms informacinių technologijų įmonėms. Darytina išvada, kad toks modelis padidintų sistemos skaidrumą, saugumą, o paslaugų naudotojai gautų geresnes paslaugas.

IŠVADOS

Išanalizavus surinktą literatūrą, atliktas studijas, tyrimus, apibendrinus atlikto tyrimo rezultatus galima teigti, kad iškelta hipotezė iš esmės pasitvirtino – nors registrai ir jų tvarkymas nuolat tobulinamas, tačiau jis dar nėra optimalus, todėl dar netenkina visų klientų poreikių, paslaugų kainos dėl didelių registro tvarkymo kaštų tebėra aukštos, monopolizuotas paslaugų teikimas neskatina greitesnio modernizavimo proceso, registro duomenų naudotojai vis dar sugaišta daug laiko registrus tvarkančiose įstaigose.

Atlikto tyrimo rezultatų analizės pagrindu autorė formuluoja tokias apibendrinančias išvadas:

1. Efektyvi registravimo sistema yra vienas iš socialinį stabilumą, ekonominę sėkmę lemiančių veiksnių, taip pat įvairių valstybinių institucijų informacinių sistemų pagrindas, juose kaupiama informacija apie svarbiausius šaliai ir jos valdymui, ūkio tvarkymui objektus.

2. Vadovaujančiosios registrų tvarkymo įstaigos formuoja registrų tvarkymo ir jų funkcionavimo politiką, kuria registrų veiklą reglamentuojančius teisės aktus, atlieka registrų priežiūrą. Registro tvarkymo įstaiga – tai valstybės institucija ar įstaiga, tačiau gali būti ir privataus kapitalo juridinis asmuo, paskirtas įstatymu ar Vyriausybės nutarimu, registruojantis duomenis, juos kaupiantis bei teikiantis vartotojams.

3. Pagrindinių valstybės registrų pertvarkymas nėra tolygus, daugelis registrų tik dabar modernizuojami:

3.1. Adresų registras, kurio tvarkymo įstaiga yra Registrų centras, šiuo metu modernizuojamas, t.y. diegiamos naujos registravimo, duomenų teikimo vartotojams ir jų viešo publikavimo aplikacijos, kurios sąlygos greitą ir efektyvią registraciją, maksimalų duomenų saugumą ir kokybiškų paslaugų mažiausiomis sąnaudomis teikimą vartotojams.

3.2. Įstatymų ir kitų teisės aktų registras, tvarkomas Teisinės informacijos centro, taip pat modernizuojamas. Įgyvendinus užsibrėžtus tikslus, registre bus įdiegta šiuolaikiška informacinė sistema ir duomenų saugos priemonės, pakeistas šio registro dokumentų saugojimo formatas, pertvarkyti teisės aktų tekstai, išskirtos teisės aktų struktūrinės dalys, registras bus papildytas trūkstamais 1940 – 1990 metų teisės aktais ir informacija apie juos, taip pat šis registras bus integruotas į ES nacionalinės teisės portalą N-Lex.

3.3. Gyventojų registras yra mažiausiai modernizuotas iš pagrindinių valstybės registrų, nors neseniai ir šiame registre pradėtos taikyti internetinės aplikacijos

duomenims peržiūrėti, duomenys registrai taip pat perduodami internetiniu ryšiu. Ši registrą tvarko Gyventojų registro tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, o teritorinės registro tarnybos dar nėra įsteigtos.

- 3.4. Juridinių asmenų registras, tvarkomas Registrų centro, yra vienas moderniausių valstybės registrų, tačiau šio registro problema yra įvardijama neįgyvendinta galimybė juridinį asmenį įregistruoti internetinio ryšio pagalba.
- 3.5. Įsteigus Hipotekos registrą, duomenys apie visus Lietuvoje sudarytus hipotekos (įkeitimo) sandorius kaupiami vienoje duomenų bazėje. Registrą tvarko hipotekos skyriai prie apylinkės teismų ir Centrinė hipotekos įstaiga. Kompiuteriais tvarkomas Hipotekos registras užtikrina greitą hipotekos įregistravimą, sudaromos sąlygos kreditoriams lengviau ir paprasčiau įgyvendinti savo teises.
- 3.6. Šiuo metu veikiantis Nekilnojamojo turto registras, tvarkomas Registrų centro, yra vienas iš labiausiai išbaigtų registrų Lietuvoje su pilna infrastruktūra, jame naudojamos šiuolaikinių informacinių ir duomenų perdavimo technologijų privalumais. Naujos elektroninės paslaugos įdiegimas dar labiau supaprastins nekilnojamojo turto sandorių sudarymo tvarką, kadangi visos reikiamos procedūros bus atliktos notaro biure.

4. Šiuolaikinės informacinės technologijos leidžia išvengti duomenų teikimo popieriniu formatu ir tam reikalingų žmogiškųjų išteklių. Tačiau būtina sukurti racionalius informacijos gavimo elektroniniu būdu fiziniams bei juridiniams asmenims instrumentus, kad kiekvienas rinkos dalyvis ar valstybės institucija galėtų gauti duomenis elektroniniu būdu iš registro. Jei liktų poreikis duomenų popieriniu formatu, juos galėtų teikti informacijos įmonės, atitinkančios nustatytus kriterijus.

PASIŪLYMAI

Suformuluotų išvadų pagrindu autorė teikia pasiūlymus įstatymų leidėjui:

1. Vienareikšmiškai įtvirtinti, koku teisės aktu yra skiriamos registrų tvarkymo įstaigos – įstatymu ar Vyriausybės nutarimu.
2. Aiškiai reglamentuoti, kurio iš įstatymų (Teismų ar Hipotekos registro steigimo) nustatyta tvarka steigiami hipotekos skyriai prie apylinkės teismų, kadangi šiuo metu abiejuose įstatymuose įtvirtintos blanketinės normos, nukreipiančios iš vieno įstatymo į kitą.
3. Atskirti Hipotekos, Gyventojų, Nekilnojamojo turto, Juridinių asmenų registrų duomenų teikimo funkciją, kadangi konkuruojantys paslaugų teikėjai teiktų geresnes, pigesnes, lengviau prieinamas paslaugas.

4. Registrų priežiūros funkcijas perduoti konkurso būdu atrinktoms ir savo civilinę atsakomybę apsidraudusioms privačioms įmonėms. Tai padarius valstybės biudžetui nekiltų šiuo metu esanti rizika kompensuoti nuostolius, kurie gali atsirasti dėl galimų registrų funkcionavimo sutrikimų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.
3. Lietuvos Respublikos asmens duomenų apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 63-1479.
4. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
5. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-78.
8. Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 28-793.
9. Lietuvos Respublikos hipotekos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 31-951.
10. Lietuvos Respublikos hipotekos registro steigimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 100-2266.
11. Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 41-992.
12. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 55-1940.
13. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 100-2261.
14. Lietuvos Respublikos prekybinės laivybos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 101-2300.
15. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.
16. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 102-2049.
17. Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 124-4488.
18. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. 149 „Dėl Centrinės hipotekos įstaigos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 50-2233.

19. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. gruodžio 6 d. įsakymas Nr. 1R-301 „Dėl valstybės įmonės Registrų centro įstatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 180-6673.
20. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2000 m. gruodžio 7 d. įsakymas Nr. 454 „Dėl Gyventojų registro tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 107-3397.
21. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2001 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. 355 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Informacinės politikos departamento nuostatų patvirtinimo“. <http://www.vrm.lt/index.php?id=218>. (2006-11-06).
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 13 d. nutarimas Nr. 244 „Dėl Teisinės informacijos centro prie Teisingumo ministerijos steigimo“ // Valstybės žinios. 1993, Nr. 13-326.
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. 742 „Dėl Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybės įmonės įsteigimo“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 67-1689.
24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 12 d. nutarimas Nr. 991 „Dėl Lietuvos Respublikos hipotekos registro steigimo įstatymo įgyvendinimo“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 85-2144.
25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 85 „Dėl Nekilnojamojo turto registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 9-219.
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. balandžio 10 d. nutarimas Nr. 405 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 32-896.
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 6 d. nutarimas Nr. 1346 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3034.
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 1571 „Dėl Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro įstatymo įgyvendinimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 742 „Dėl valstybės įmonės Registrų centro įsteigimo“ dalinio pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 108-3933.
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 18 d. nutarimas Nr. 1246 „Dėl Lietuvos Respublikos hipotekos registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 90-3173.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimas Nr. 1129 „Dėl Nekilnojamojo turto registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 72-3077.

31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3599.

32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. 852 „Dėl valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 65-2947.

33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. 1407 „Dėl Juridinių asmenų registro įsteigimo ir Juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4810.

34. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 10 d. nutarimas Nr. 715 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų, gyvenamųjų vietovių ir gatvių valstybės reorganizavimo ir Lietuvos Respublikos adresų registro įsteigimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 93-3415.

35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 29 d. nutarimas Nr. 311 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 6 d. nutarimo Nr. 1346 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1289.

36. Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. lapkričio 17 d. direktyva 2003/98/EB „Dėl viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo“.

http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=43194&p_query=&p_tr2=2. (2006-11-06).

Kita literatūra:

37. Andrijauskas K. Lietuvos registrų kūrimas – patikima investicija.

<http://www.ivpk.lt/main-aktual.php?cat=61&n=1>. (2006-11-16).

38. Bakaveckas A., Dziegoraitis A. Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005.

39. Baronas A. Hipotekos registrui – penkeri.

www.lhr.lt/LimoL/Docs/Hipotekos_registrui_5_metai.doc. (2006-11-07).

40. Centrinė hipotekos įstaiga. <http://www.lhr.lt/index.php?-1463139210>. (2006-11-11).

41. Centrinės hipotekos įstaigos 2005 m. veiklos apžvalga.

http://www.lhr.lt/chi_ataskaita_2005.pdf. (2006-06-07).

42. De Soto H. The Mystery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else. London: Bantam Press, 2000.

43. Doing Business in 2006: Creating Jobs. World Bank.
http://www.doingbusiness.org/documents/DoingBusiness2006_fullreport.pdf. (2006-11-25).
44. Duomenų apsauga: privaloma pagal įstatymą ir reikalinga praktikoje. Ludwig Boltzmann Žmogaus teisių institutas, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija. Vilnius, 2005.
<http://www.ada.lt/images/cms/File/duomenu%20apsauga%20privaloma%20pagal%20istayma.doc>. (2006-06-15).
45. Euro Registers Forum 2001.
http://www3.lrs.lt/pls/inter/ivpk_print.doc_view?key=164927. (2006-11-25).
46. Feder G. The Intricacies of Land Markets – Why the World Bank Succeeds in Economic Reform through Land Registration and Tenure Security.
http://pdf.wri.org/ref/feder_02_the_intricacies.pdf. (2006-11-07).
47. Gasilionis A., Kasperavičius R. Nekilnojamojo turto administravimas. Vilnius: Technika, 2006.
48. Gyventojų registras dviem dienoms buvo pradanginęs per 4 mln. saugomų įrašų. ELTA. www.sala.lt/portal/index.php?handler=newsdetailed&id=30864. (2006-11-07).
49. Guide to the Norwegian Tax Administration. The Directorate of Taxes.
<http://www.skatteetaten.no/Templates/Brosjyre.aspx?id=7406&epslanguage=NO&chapter=7416>. (2006-11-07).
50. Guidelines on Real Property Units and Identifiers. Economic Commission for Europe. New York and Geneva, 2004.
http://www.unece.org/env/documents/2005/wpla/Guidelines_On_Real_Property_Identifiers.pdf. (2006-11-07).
51. Informaciją apie Lietuvos juridinius asmenis bus galima gauti ir anglų kalba. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. <http://www.tm.lt/default.aspx?item=prsp&id=13001>. (2006-11-16).
52. Informacinė nekilnojamojo turto registro sistema. Valstybės įmonė Registrų centras.
http://www.registrucentras.lt/apie/veikla/nt_registras.php. (2006-10-01).
53. Juodka R. Veiklą pradeda naujieji registrai // Justitia. 2001, Nr. 6.
54. Juridinio asmens registravimo procedūrų perkėlimas į elektroninę terpę. Valstybės įmonė Registrų centras. <http://www.registrucentras.lt/apie/fondai.php>. (2006-11-26).
55. Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas 2004 – 2006 m.
http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.pdf. (2006-12-02).
56. Lietuvos notarų veikla ir perspektyvinės veiklos kryptys.
http://ixsites.notarurumai.lt/IxSitesUpload/Upload_NOTARAI.LT/File/Lietuvos%20notaru%20veikla.doc. (2006-10-03).

57. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002.
58. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
59. Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras (1dalis) / ats. red. K. Jovaišas. Vilnius: Teisės institutas, K. Jovaišo PĮ, 2000.
60. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. <http://www.tm.lt/?item=paval&id=1171>. (2006-11-07).
61. Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Parengė Andriulis V., Mockevičius R., Valeckaitė V. Vilnius: Teisės institutas, 1996.
62. Markovas P. Hipoteka: dabarties problemos // Justitia. 2000, Nr. 6.
63. Matonienė R. Už informacijos nepateikimą registru – baudos // Juristas. 2004, Nr. 7-8.
64. Mažylė J. Juridinių asmenų registras. Ar taps verslo skaidrumo garantu? (1) // Juristas. 2006, Nr. 3.
65. Mažylė J. Juridinių asmenų registras. Ar taps verslo skaidrumo garantu? (2) // Juristas. 2006, Nr. 4.
66. McEwen A. The Significance of Land Title Registration: a Global Perspective. <http://www.ucalgary.ca/~amcewen/SLltr.PDF>. (2006-11-07).
67. Naujos elektroninės paslaugos – gyventojams naudingi sprendimai internete. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. <http://www.ivpk.lt/main-news.php?cat=30&n=722>. (2006-11-29).
68. Nekilnojamojo turto administravimo sistema – ekonominiai ir politiniai aspektai. Valstybės įmonė Registrų centras. http://www.registrucentras.lt/apie/kita/nta_sistema.php. (2006-10-01).
69. Nekilnojamojo turto kadastro ir registro bei kitų registrų informacinių sistemų plėtra ir eksploatavimas. Programos aprašymas. Valstybės įmonė Registrų centras. Vilnius, 2006.
70. Nekilnojamojo turto sandorių viešoji elektroninė paslauga (NETSVEP). Valstybės įmonė Registrų centras. <http://www.registrucentras.lt/apie/fondai.php>. (2006-11-26).
71. Petrauskaitė D. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: ketvirtoji knyga. Daiktinė teisė, XI skyrius. Hipoteka (2) // Justitia. 2004, Nr. 2.
72. Population Registration in Sweden. The Swedish Tax Administration. www.aceproject.org/ero-en/topics/voter-registration/vry_swe1.pdf. (2006-11-07).
73. Projektas „Europos Sąjungos parama padės modernizuoti Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų registrą“. <http://www.tic.lt/registras/Parama.htm>. (2006-06-11).

74. Rudokaitė L. Hipotekos sistema Lietuvoje. Hipotekos registras. <http://www.lhr.lt/index.php?1895525216>. (2006-12-02).
75. Svarbiausi 1997 – 2003 m. įmonės nuveikti darbai ir įvykiai. Valstybės įmonė Registrų centras. <http://www.registrucentras.lt/apie/kita/ivykiai.php>. (2006-10-01).
76. Šileikis E. Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
77. Tarptautinių žodžių žodynas / sudarytojai Bendorienė A., Bogušienė V., Dagytė E. ir kt. Vilnius: Alma littera, 2004.
78. Urmonas A. Konstitucinės teisės principų viešojoje teisėje kontrolės funkcijos // Jurisprudencija. 2002, Nr. 30 (22).
79. Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategija. Projektas. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius, 2002. http://www3.lrs.lt/pls/inter/ivpk_print.doc_view?key=164935. (2006-11-25).
80. Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos įgyvendinimo priemonių plano vykdymo ataskaita. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius, 2005.
81. Valstybės registrų ir duomenų bazių dabartinės situacijos studija: analizė ir vertinimas. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius, 2001. http://www.ivpk.lt/dokumentai/Registru_analize.pdf. (2006-06-02).
82. Valstybės registrų reformos studija. Laisvosios rinkos institutas. Vilnius, 2005. http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/valstybes_registru_reformos_galimybiu_studija/1535. (2006-10-03).
83. Vankevičiūtė L. Kiekvienai įmonei – naujas kodas. Juridinių asmenų registro naujovės // Juristas. 2004, Nr. 1.
84. Žeimantas V. V. Užvirė kova dėl hipotekos registro // Verslo žinių priedas „Karjera ir vadyba“, 2004 lapkr. 18, Nr. 44.
85. 2006 – 2008 metų strateginis veiklos planas. Valstybės įmonė Registrų centras.
86. Ataskaitos už 2005 metus 1 priedas „Valstybės registrų tvarkymo įstaigų atsakymai“. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.
87. Тихомир Ю. А. Курс административного право и процесса. Москва: Юринформцентр, 1998.

Teismų praktika:

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinė byla Nr. 3K-7-187/2001 *UAB „Lukoil Baltija“ v. AB „Lietuvos kuras“*.

PAGRINDINIŲ VALSTYBĖS REGISTRŲ TVARKYMAS/ADMINISTRAVIMAS

Živilė Smalskaitė

SANTRAUKA

Pagrindinės sąvokos: registravimas, pagrindiniai valstybės registrai, pagrindinių valstybės registrų tvarkymas, registro tvarkymo įstaiga, tvarkymo funkcijų išskaidymas.

Registravimas yra valstybės ir jos piliečių gerovės kūrimo vienas iš pagrindinių elementų, be jo apskritai vargu ar galima kalbėti apie efektyvų valstybės valdymą ar informacinių paslaugų teikimą visuomenei ir verslui. Valstybės registras – teisinių, organizacinių, technologinių priemonių visuma, skirta registruoti įstatymų nustatytus registro objektus, rinkti, kaupti, apdoroti, sisteminti, saugoti bei teikti fiziniams ir juridiniams asmenims registruojamų objektų kiekybinius, kokybinius, geografinius ir kitus duomenis bei dokumentus. Pagrindiniams registrams priskiriami Juridinių asmenų, Gyventojų, Nekilnojamojo turto, Adresų, Įstatymų ir kitų teisės aktų bei Hipotekos registrai.

Darbe autorė analizuoja pagrindinių valstybės registrų tvarkymą, t.y. tam tikrų objektų registravimą, duomenų apie juos kaupimą ir teikimą naudotojams. Ši tema Lietuvos moksle nėra išsamiai nagrinėta, todėl autorė siekia išanalizuoti pagrindinių valstybės registrų tvarkyme iškylančias teorines ir praktines problemas.

Autorė aptaria registravimo reikšmę ir jo būtinumą asmenims ir valstybei, nagrinėja pagrindinių valstybės registrų tvarkymo įstaigų veiklą, analizuoja svarbiausius pagrindinių valstybės registrų tvarkymo aspektus, tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus, registruose įdiegtas naujoves. Taip pat autorė analizuoja pagrindinių valstybės registrų tvarkymo funkcijų išskaidymo galimybę bei pateikia pasiūlymus registrų veiklos tobulinimui.

Autorė pažymi, kad vis platesnis informacinių technologijų taikymas, registro tvarkymo įstaigoms teikia vis daugiau galimybių efektyviai tvarkyti duomenis. Tvarkymo funkcijų perkėlimas į elektroninę erdvę padeda eliminuoti perteklines procedūras ir nereikalingą klientų lankymąsi įvairiose institucijose.

REGULATION/ADMINISTRATION OF THE MAIN STATE REGISTERS

Živilė Smalskaitė

SUMMARY

Keywords: registration, the main state registers, administration of the main state registers, register administration body, separation of administration functions

Registration is one of the main elements of the welfare creation of the state and its citizens. There is no possibility to talk about effective administration of the state or provision of information services to the society and business without an effective registration system. State register means a totality of legal, organisational and technical measures intended for the registration of register objects designated by the law, the collection, accumulation, processing, systematisation, storage and provision to legal and natural persons of quantitative, qualitative, geographic and other data and documents. The main registers are: register recording legal entities, population register, real estate (including rights thereto) register, register of addresses, register of legal acts, mortgage register.

The author analyses the administration of the main state registers: registration of certain objects, collection data about them and provision these data to users. This topic is not researched in the Lithuanian science, so the author analyses theoretical and practical problems of administration of the main state registers.

The author reviews the importance of registration and its necessity to people and a state, scrutinizes the work of the main state registers administration bodies, analyses overriding problems of administration of the main state registers, laws regulating the administration of the main state registers, innovations in the main state registers. The author analyses the possibility to separate functions of the main state registers administration and submits the proposals to improve work of registers also.

The author notes that as more information technologies are used in the registration process, as more effective the registration process is. The use of information technologies helps to make the procedures simpler and to reduce the number of visitors in the institutions.

PRIEDAI

1 priedas

Vartotojo anketa – rezultatai

Tyrime dalyvavo visi filialai: Centrinė įmonė, Alytaus filialas, Kauno filialas, Klaipėdos filialas, Marijampolės filialas, Mažeikių filialas, Panevėžio filialas, Šiaulių filialas, Tauragės filialas, Telšių filialas, Utenos filialas, Vilniaus filialas.

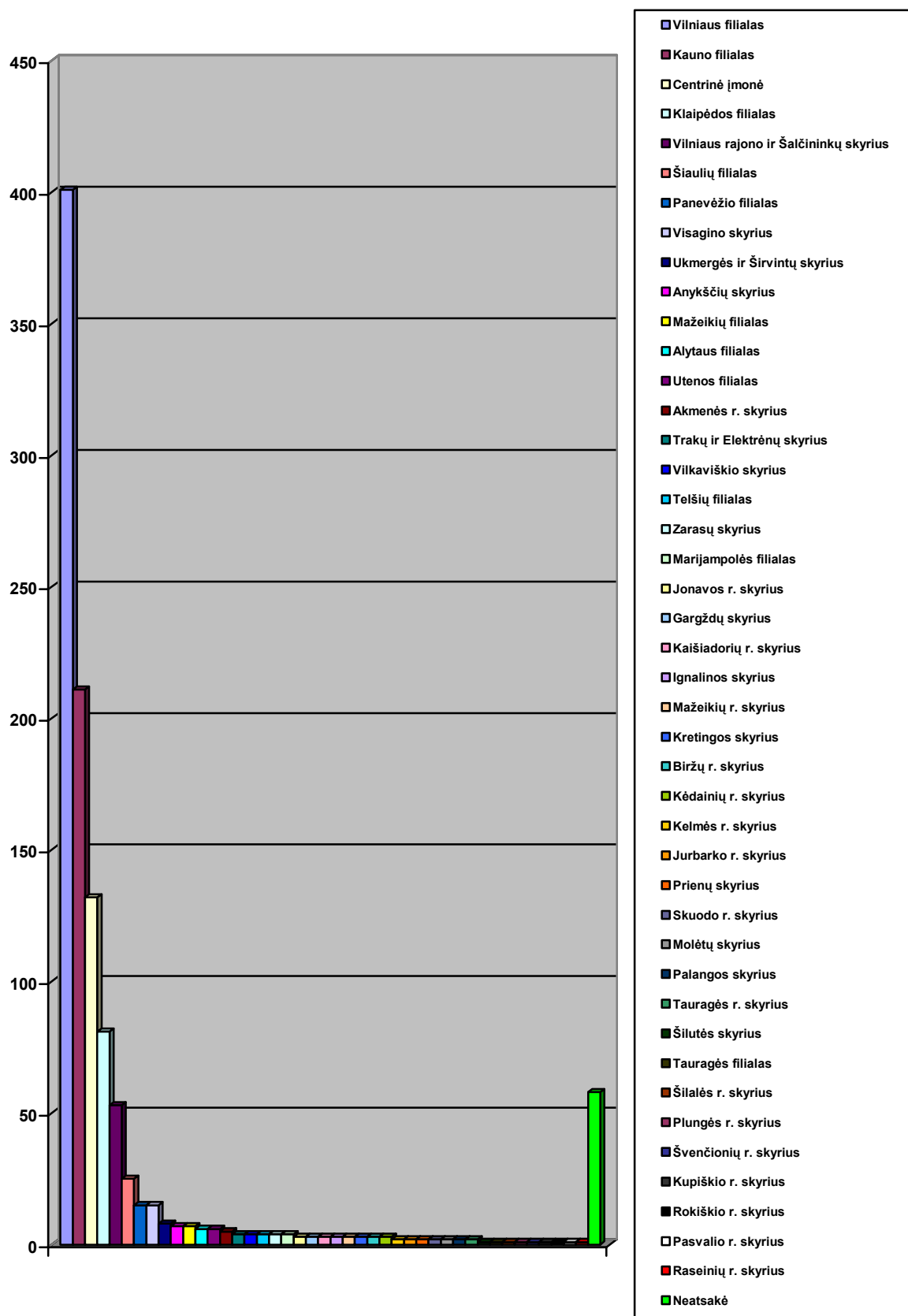
Tyrimo data: 2003-11-13

Išsiųsta laiškų: 4202

Gauta atsakymų: 1102 (26,23 %)

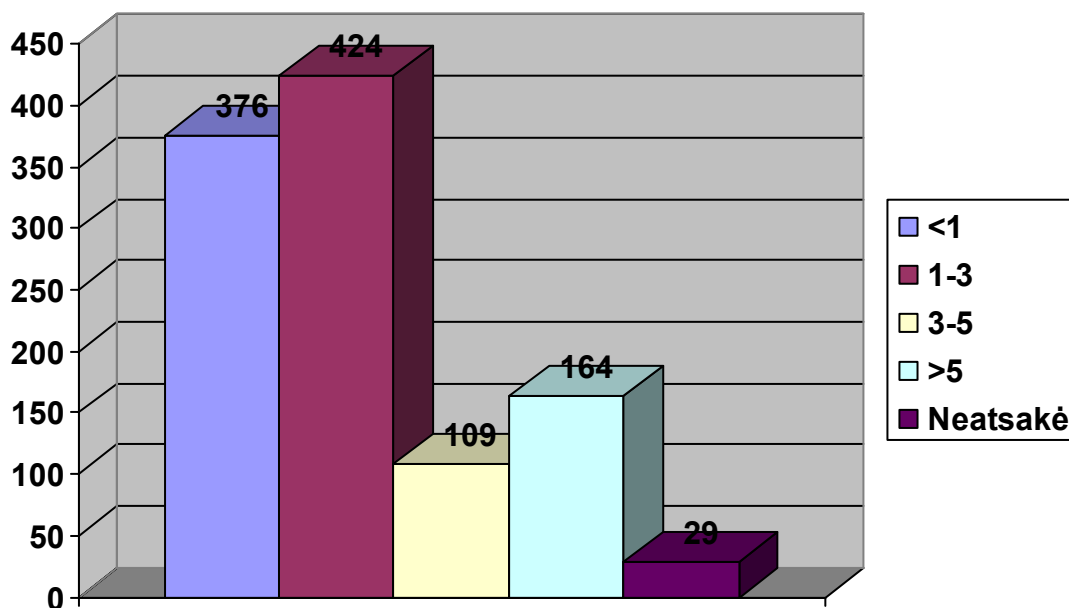
1. Kurio Registrų centro filialo ar skyriaus paslaugomis Jūs naudojotės:

1 diagrama

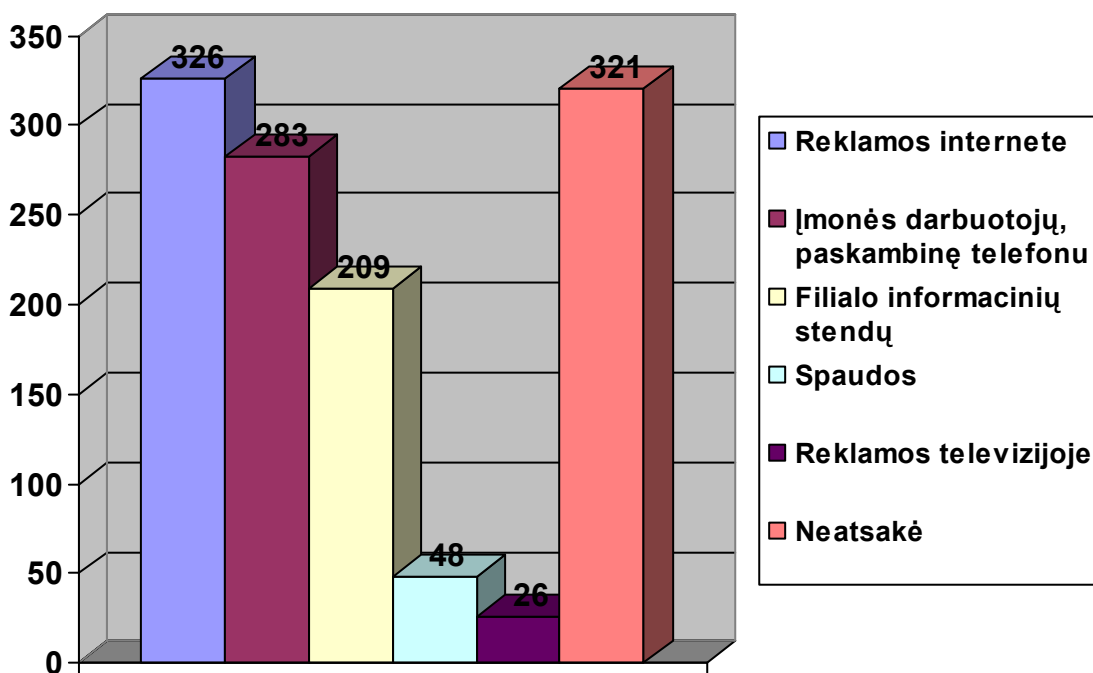
2. Ar dažnai (per metus) kreipiatės į Registrų centrą:

2 diagrama

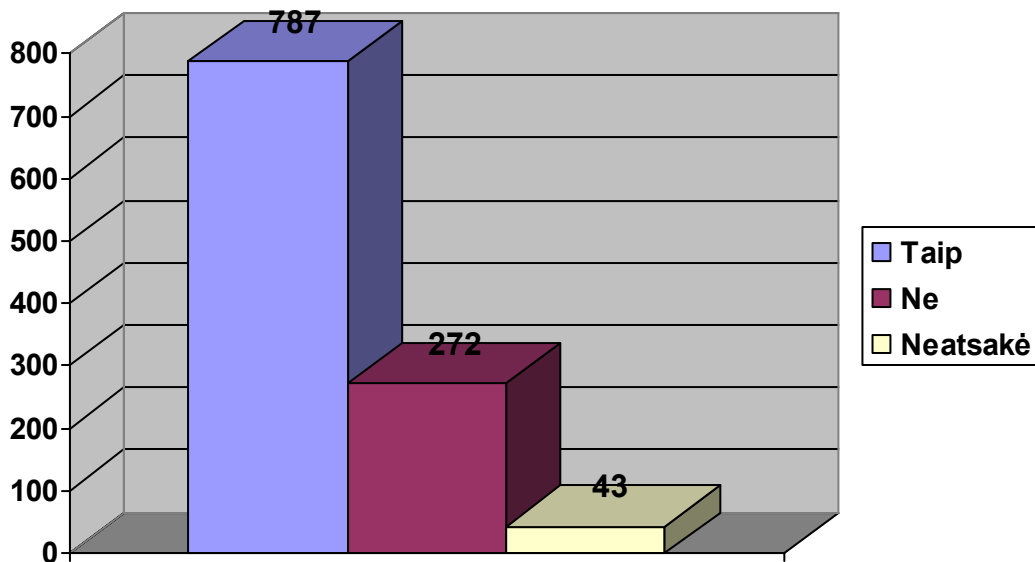
3. Apie Registrų centro teikiamas paslaugas internetu sužinojote iš:

3 diagrama

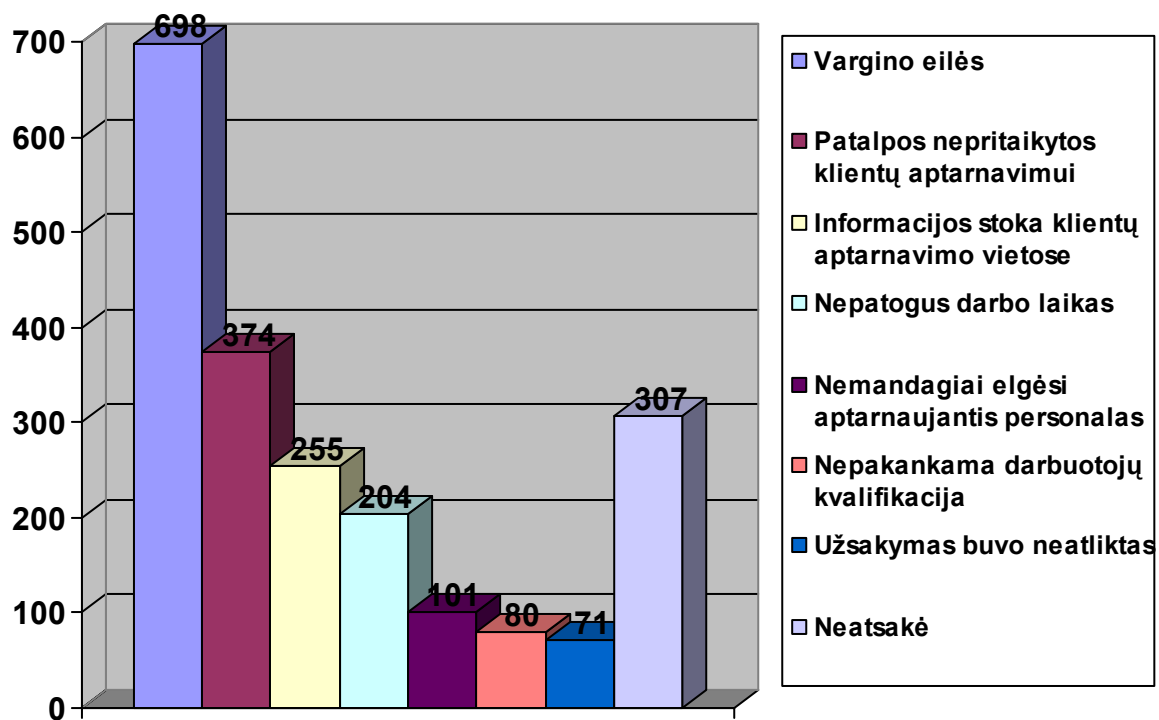
4. Ar lankydami Registrų centre (filialuose ar skyriuose) turėjote problemų, nepatogumų?

4 diagrama

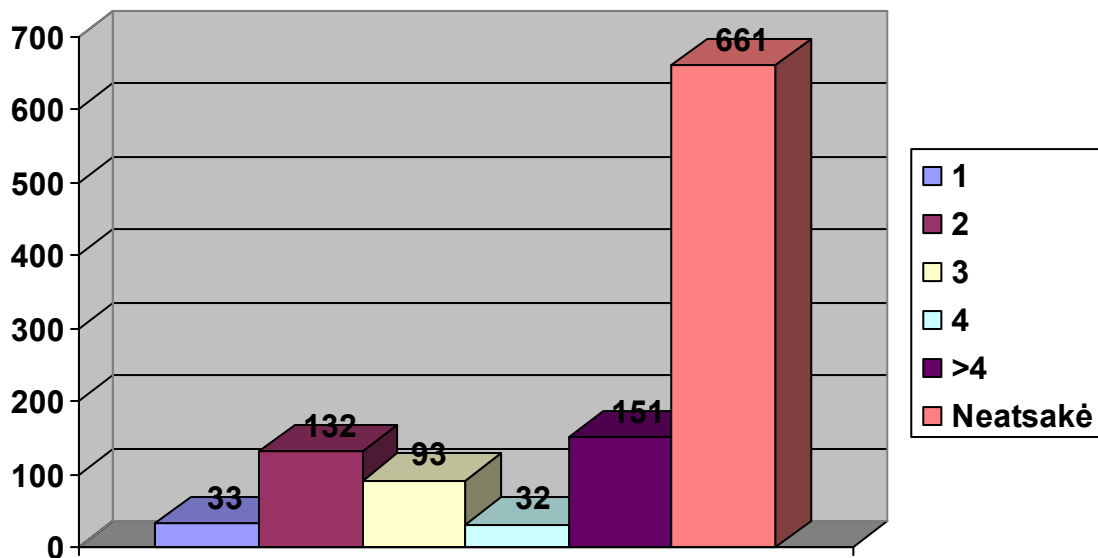
5. Jeigu turėjote problemų, nurodykite kokių:

5 diagrama

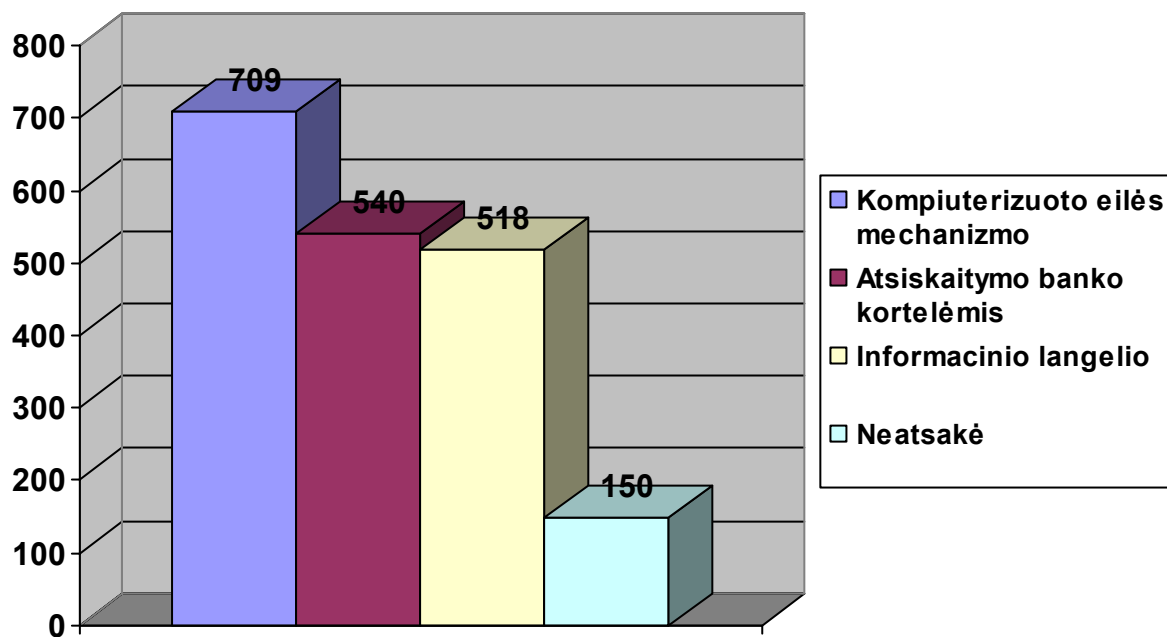
6. Keliose eilėse teko stovėti?

6 diagrama

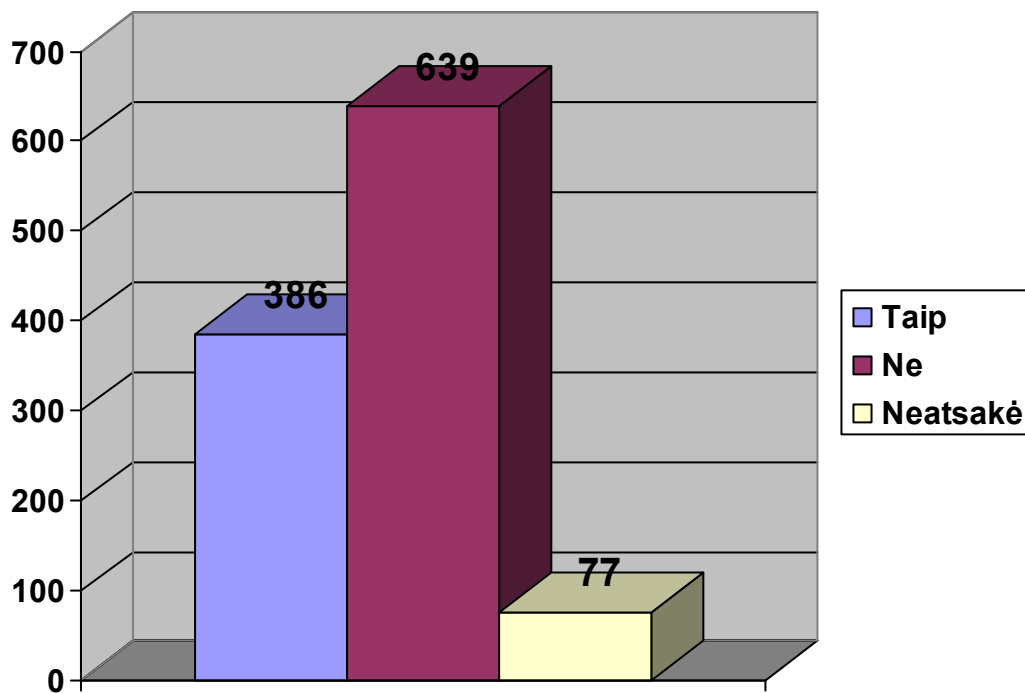
7. Ar Jūs manote, kad klientų aptarnavimo vietose reikėtų:

7 diagrama

8. Jei 7 klausime išvardintų priemonių įgyvendinimas pareikalautų papildomų lėšų, ar sutiktumėte už paslaugas mokėti brangiau?

8 diagrama

Šaltinis: valstybės įmonė Registrų centras.

Vartotojo anketa – rezultatai

Tyrimė dalyvavo visi filialai: Centrinė įmonė, Alytaus filialas, Kauno filialas, Klaipėdos filialas, Marijampolės filialas, Mažeikių filialas, Panevėžio filialas, Šiaulių filialas, Tauragės filialas, Telšių filialas, Utenos filialas, Vilniaus filialas.

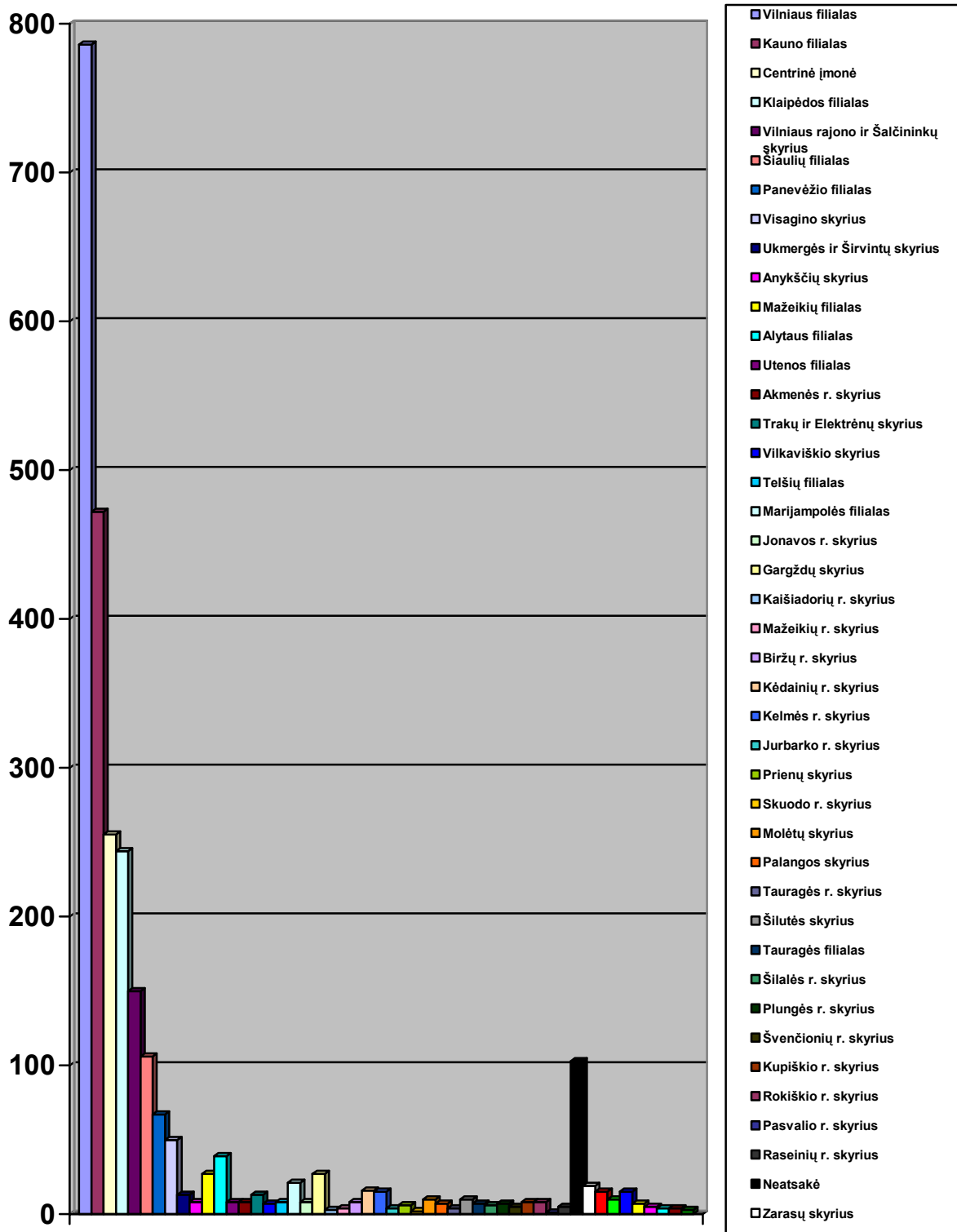
Tyrimo data: 2005-08-16

Išsiųsta laiškų: 13810

Gauta atsakymų: 2662 (19,28%)

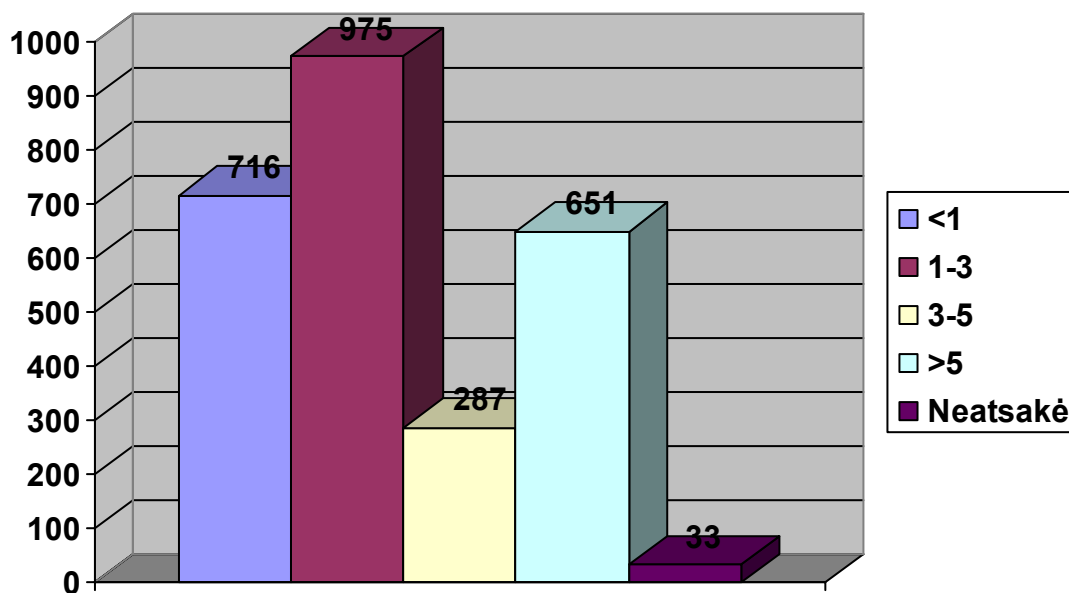
1. Kurio Registrų centro filialo ar skyriaus paslaugomis Jūs naudojotės:

1 diagrama

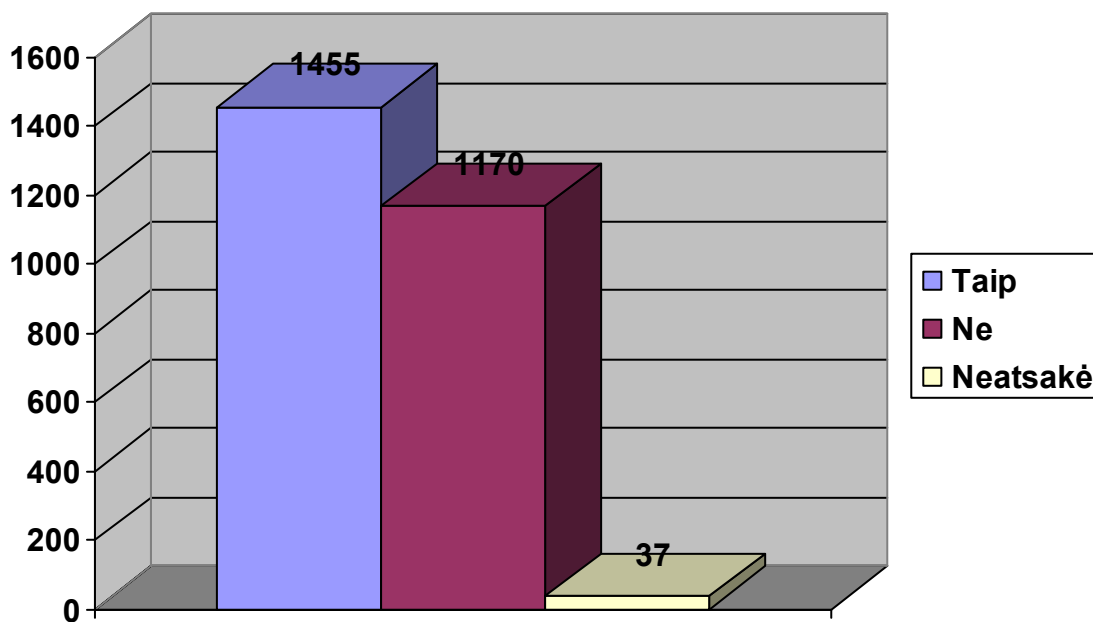
2. Ar dažnai (per metus) kreipiatės į Registrų centrą:

2 diagrama

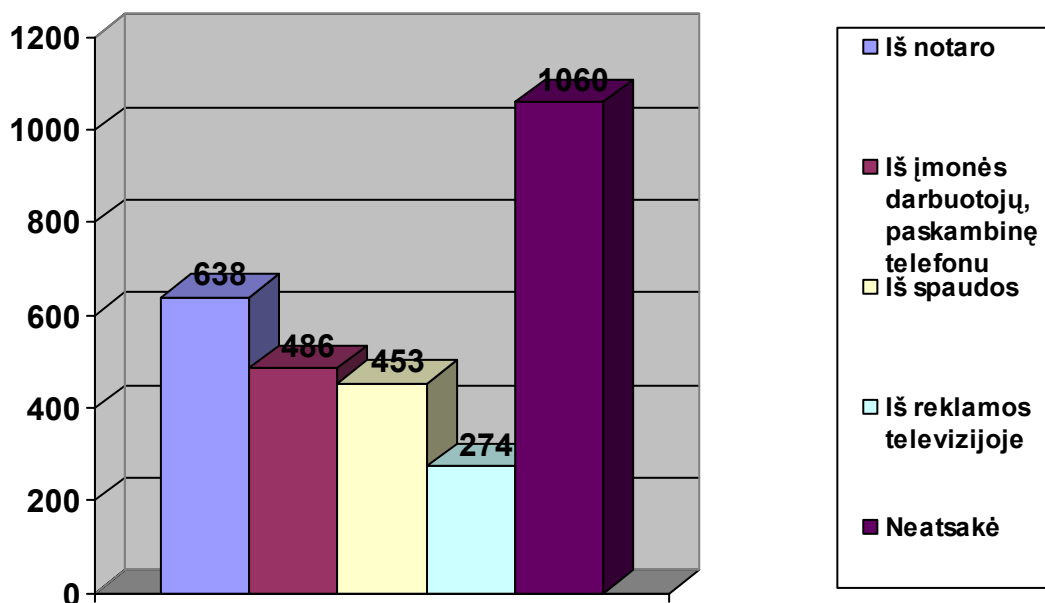
3. Ar žinote, kad Jums reikalingą pažymą sandoriui gali užsakyti notaras, kuris tvirtins sandorį:

3 diagrama

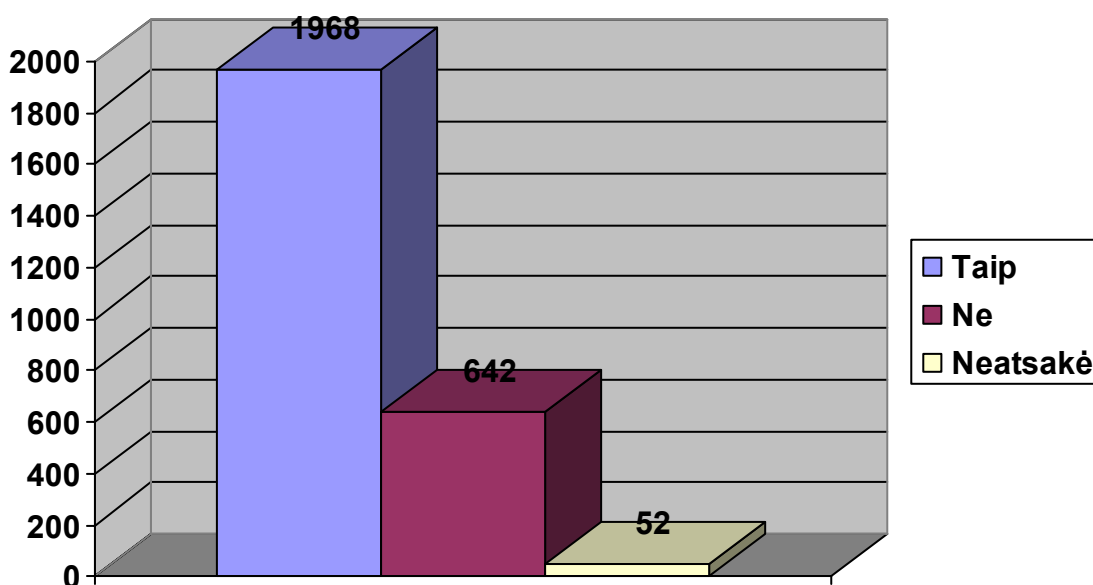
4. Apie tai, kad pažymą sandoriui gali užsakyti notaras, sužinojote:

4 diagrama

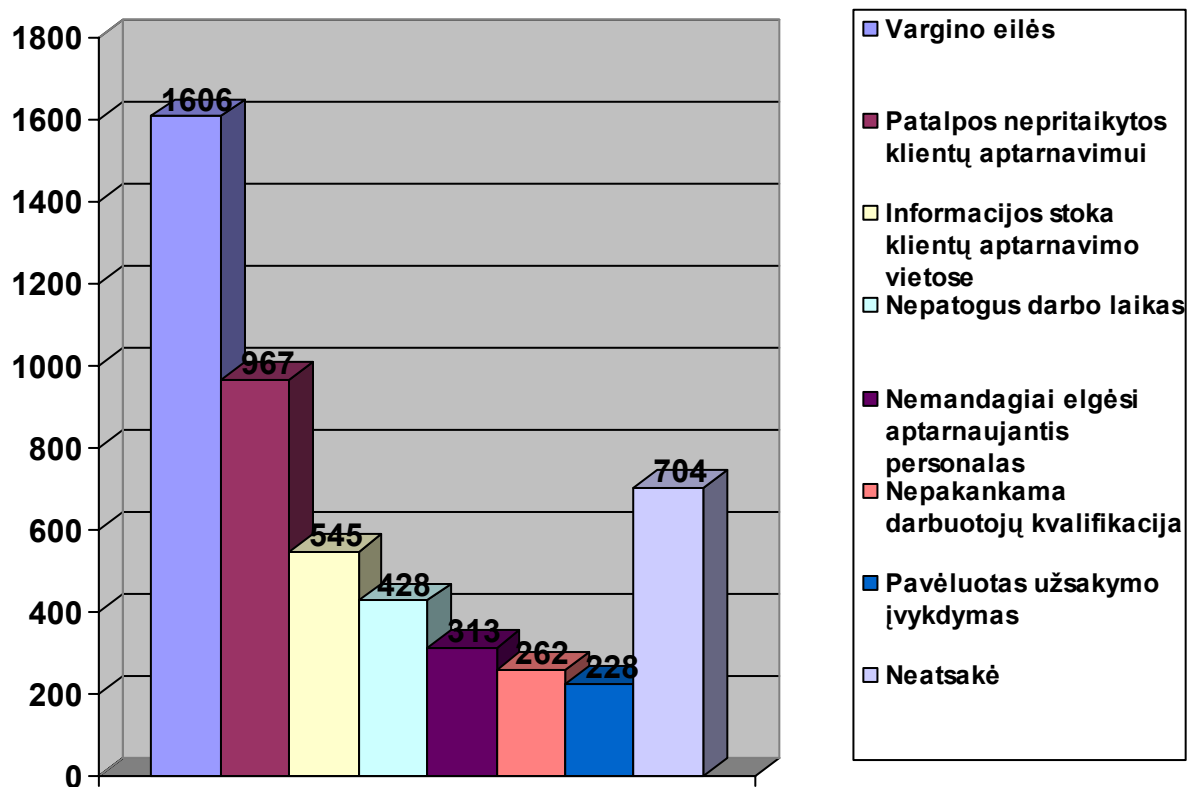
5. Ar lankydamiesi Registrų centre (filialuose ar skyriuose) turėjote problemų, nepatogumų?

5 diagrama

6. Jeigu turėtote problemų, nurodykite kokių:

6 diagrama

Šaltinis: valstybės įmonė Registrų centras.